САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Рік XXX — Листопад — Грудень 1978 — Ч. 11-12 (352-353)

"INDEPENDENT UKRAINE"
Published by: Ukrainian-American Publ. and Prtg. Co., Inc.
2315 W. Chicago Avenue CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

Editor in Chief Mychajlo Panasiuk
Редагує Колеґія.
Головний Редактор: Михайло Панасюк

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ) та Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)

Статті підписані автором не обов'язково збігаються з поглядами Редакції, а тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Адреса Редакції і Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. Chicago Avenue
CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИЦТВ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

В Англії:

Mr. O. Semeniuk
41 Farfield Ter.
Bradford, BD9 5AW
West Yorkshire, England

В Німеччині:

Dr. Yakiw Makoweckyj
8 Muenchen 80
Ayingerstrasse 23/II r.
West Germany

В Австралії:

Mr. T. Topcij
93 Blamey Cr.
Campbell, A.C.T. 2601
Canberra, Australia

В Арґентині:

Mr. Bohdan Kowal
Rivadavia 1569 1033
Buenos Aires
Argentina

У Франції:

Mr. Basile Moulek
34, rue de la Belle-Ile
77500 Chelles, France

В Канаді:

Mr. M. Seleshko
297 College Str.
Toronto, Ont. M5T IS2
Canada

Mr. Iwan Chochlacz
7753 Jean Chevalier
LaSalle, Quebec H8N 1G8
Canada

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XXX Листопад — Грудень 1978 Ч. 11-12 (352-353)

М. Плав'юк

ЗА УСПІХ III-го КОНҐРЕСУ СКВУ

Українське суспільство вільного світу стоїть напередодні чергового іспиту громадської зрілости в зв'язку з черговим Конґресом СКВУ.

На тлі подій, які пережило наше суспільство в останній декаді, створення й закріплення дії нашої найвищої світової громадської централі — це один з великих осягів.

Якщо виходимо з засади, що дійсні успіхи в суспільному житті все пов'язані з великими зобов'язаннями супроти майбутнього, то треба ствердити, що від успішного перебігу праці III Конґресу СКВУ залежатиме багато чергових успіхів нашого зорганізованого суспільства поза кордонами України.

Чому такі вимоги ставимо до чергового Конґресу СКВУ?

Перш за все, тому, що СКВУ — це один із виявів ОРГАНІЗОВАНОСТИ, ЄДНОСТИ Й СИЛИ нашої громади.

Це не маловажлива справа — а притому, дуже важка до реалізації в щоденному житті — бути координаційним і репрезентативним чинником нашого організованого суспільства, розселеного на чотирьох континентах! Треба признати, що зміст і методи праці СКВУ знайшли правильну розв'язку цього складного питання. СКВУ започаткував і пропаґував серед нашої громади, хочби в останніх 5-ти роках, нові напрямні дії, які, з одного боку, були сприйнятливі для цілого нашого загалу, а з другого — не конкурували з діяльністю чи то поодиноких наших організацій, чи крайових центральних репрезентацій. Чи ми усвідомляємо собі, що СКВУ видвигнув у всій ширині програму дії, пов'язану з універсальним кличем боротьби за ПРАВА ЛЮДИНИ, вміло включивши в неї українські притаманності, які випливали з того, що українська людина може мати найкраще забезпечені свої власні права у ВЛАСНІЙ СВОБІДНІЙ ДЕРЖАВІ?! Це лише один з прикладів. Не менш успішно розв'язав СКВУ черговий, преважливий комплекс справ, пов'язаний із боротьбою за свободу Церкви й Віри в Україні, яку прийняли за свою ВСІ Українські Церкви й ЦІЛА ГРОМАДА, без огляду на релігійну диференціяцію. Такий підхід до програми дій СКВУ дав йому шансу зберегти ЄДНІСТЬ цілої нашої громади. Бо де є інший форум українського життя, на якому так багато зрізничкованих сил, що знаходить спільну мову на базі широкої плятформи дії СКВУ? Наша громада неоднократно заманіфестувала здоровий гін до ЄДНОСТИ, відчуваючи, що лише на ній можна оперти й збудувати елемент СИЛИ нашої спільноти. Що за тим елементом СИЛИ тужить наша спільнота, вказують хоч би ті вимоги, які вона видвигає перед СКВУ. Вона бажає, щоб СКВУ гідно репрезентував її, зокрема на

міжнародному форумі — і ніде правди діти, що хоч і скромні, але реальні успіхи в тому відношенню СКВУ осягнув за останніх 5 літ, як на форумі ООН, так і на інших міжнародних конференціях чи перед поодинокими урядами країн чи серед політичних, церковно - релігійних чи інформаційних чинників, що формують публічну опінію не-українського світу.

Дуже цікаво, що, паралельно з вимогами нашої громади поза Україною, подібні вимоги приходили від українських дисидентів в СССР. Є також певна паралеля в тому, що із зростом кола приятелів української громади, які дії СКВУ здобували для нас, зростала лють, з якою окупант України провадив неперебірливу кампанію проти СКВУ.

Правдоподібно, і III Конґрес СКВУ потвердить ті основні елементи, за які має змагатись майбутній провід СКВУ в своїй многогранній діяльності.

Але це не означає, що перед III Конґресом немає нових завдань, лише повторення чи потвердження того, що ствердили I і II Конґреси. Ні, це, на нашу думку, означає, що успіхи минулого забезпечуватимуть природну потребу тяглости тієї праці в майбутньому, вишукуючи для неї все нові вияви, поглиблюючи й поширюючи її.

Ось чергова ілюстрація. Тоді, коли 5 років тому можна було говорити ще досить загальниково про питання оборони чи допомоги переслідуваним в Україні, сьогодні ми є свідками, що два визначні українські дисиденти, Л. Плющ і ген. П. Григоренко, опинились у вільному світі. І досвід останніх років вказує, що якраз на цьому відтинку треба внести деякі зовсім нові методи праці, які потребують людських і фінансових засобів. В ділянці інформаційної праці СКВУ видав цілу низку документів, які знайшли широкий розголос в не-українському світі. Але епізод із фільмом „Голокаст" вказує, як слабо ще підготована наша громада джерельними документами для відбивання тенденційних чи просто неправдивих інформацій чи наклепів на добре українське ім'я. Якщо усвідомимо собі, що менше, ніж 5 літ залишилось до 50-тих роковин голоду в Україні, а менше 10-ти літ до 1000-ліття Хрещення України, то це вказує нам, що без оформлення, напр., документального центру й добре діючої інформаційної служби ми не зможемо в майбутньому виконати ті обов'язки, які біжучі події ставлять перед нами. Подібна ситуація на відтинку науки, культури, на виховному, шкільному, на відтинку суспільної служби, щоб назвати лише деякі з них. І тому основна аналіза **існуючого стану, потреб і можливостей** на тих усіх відтинках буде предметом нарад, як поодиноких рад і комісій СКВУ, так і пленарної сесії Конґресу. В цій праці повинні бути віддзеркалені погляди широкого нашого загалу, який через своїх делеґатів має взяти активну участь у формуванні напрямних дій на майбутнє.

Очевидно, крім цих основних справ, є ще ціла низка внутрішньоорганізаційних справ, пов'язаних з діяльністю СКВУ, які III Конґрес має розглядати. Напередодні Конґресу на сторінках преси вже деякі з тих питань дискутуються, і тому висловимось хоч до деяких з них.

Взаємовідносини між Українськими Церквами і СКВУ.

На основі досвіду перших 10-ти років, можна з певністю ствердити, що одним із важливих успіхів СКВУ є здорові взаємовідносини й співпраця відпоручників Українських Церков на форумі Президії й Секретаріяту СКВУ. Завжди маючи на увазі важливість завдань Українських Церков в житті нашого народу й громади, попередні Конґреси знаходили такі форми взаємовідносин між нашими Церквами й СКВУ, які давали їм ПРАВО брати участь в діяльності СКВУ, без того, щоб громадські організації в системі СКВУ втручались в ті справи

нашого церковного життя, які належать виключно до юрисдикції Церковних Проводів. Це скріпило суспільство й Українські Церкви. Треба зберігати ці здорові взаємовідносини й не дошукуватися за формальними параграфами статуту, бо не всі важливі життєві питання статутовими нормами можна, чи навіть потрібно, розв'язувати. Отже, III Конґрес повинен зміцнити тісну співпрацю з нашими Церквами — а не навпаки.

СКВУ й українська політика.

Здавалось, що вже на І Конґресі СКВУ в 1967 р. це питання було чітко розв'язано, коли Конґрес вирішив, що СКВУ ніколи не може діяти так, щоб його посуджувати в тому, що він бажає конкурувати з ДЦ УНР чи нашими політичними партіями. Ця напрямна все зобов'язувала Президію й Секретаріят СКВУ, й діяльність СКВУ проходила в згоді з цим.

В останній каденції дехто почав робити закиди, що Президія СКВУ втручається до політики. Очевидно, тут мова або про непорозуміння, або про брак доброї волі.

Як СКВУ, так і його складові організації завжди займалися політичною діяльністю, бо це є інтеґральною частиною зацікавлень і завдань української громади поза Україною. Але наша політична дія, спрямована на допомогу Україні, все виходила з принципів українських поселень поза Україною, здебільшого громадян країн нашого поселення, але не з позицій українських політичних чи державних центрів у екзилі. Це слід розрізняти, і було б фатальною помилкою з великою шкодою для сил спротиву в Україні, якщо б СКВУ зійшов з тих позицій.

Отже, немає мови про конкуренцію з нашими політичними чинниками, але вони мусять усвідомити, що політика заторкає багато ширший вахляр, аніж наші політичні партії чи центри, і відполітизовування нашої громади може принести зовсім небажані наслідки, як для нашої спільноти, так і для нашого поневоленого народу — і в дальшому — для наших політичних формацій. В цій справі III Конґрес мусить потвердити позиції СКВУ, послідовно зберігаючи постанови І-го Конґресу з 1967 року.

СКВУ й молодша ґенерація.

Після II Конґресу, як у Президії, так і в Комісіях СКВУ, знайшлось багато активних діячів молодшої ґенерації, які проявили дуже позитивну діяльність. Ясно, що не всі їхні ідеї знаходили схвалення серед нашої організованої громади, і в висліді того прийшло до резиґнації з Президії Секретаріяту д-ра Ю. Даревича та відходу з посту керівника Бюра СКВУ в Нью-Йорку адв. А. Семотюка.

З перспективи двох років можна безпристрасно заявити, що це явище слід на III Конґресі з великою увагою розглянути. Очевидно, не йдеться про відокремлені випадки двох названих осіб, хоч їх відхід від праці не приніс хісна СКВУ. Але треба поробити максимум зусиль, щоб у праці СКВУ знайшли вияв молоді сили, бо без того будуть поважні загрози в майбутньому. Радіймо тим, що відносно велике число молодшого покоління виявляє зацікавлення суспільно - громадською діяльністю. Але будьмо толерантні й погодьмося, що молодше покоління має „право на помилку" і що воно не мусить у всьому копіювати, зокрема, методи праці своїх попередників. Рівночасно з тим, слід виразно сказати молодшій ґенерації, що в суспільному житті не можна постійно починати історію від себе і що молодь мусить розуміти, що її завдання в житті нашої спільноти є перебрати, продовжувати, усправнювати , доповняти працю попередників, а не списувати її як неґатив у нашому громадському балянсі. Бо без основ, опертих на попередньому етапі, важко вірити в світле майбутнє. І тому слід вистерігатись на III Конґресі тих двох скрайностей,

як ані не розв'яжуть проблеми минулого, ані не забезпечать успішного зросту в майбутньому.

Засада узгіднення в праці СКВУ.

СКВУ постав у 1967 році, в висліді узгіднення всіх заінтересованих складових частин СКВУ. Звичайно, узгіднення є пов'язане з певними компромісами, які ніколи не вдоволяють всіх. За десять років життя вказує нам і ту засаду, яка допомогла створити СКВУ, належно оцінити, доповнити чи перевірити, бо життя не стоїть на місці й ставить нові вимоги.

Так, є деякі справи, які вимагають узгіднення, як напр., уже дискутована справа взаємовідносин з Українськими Церквами. Основні завдання СКВУ, оформлені в статуті, є продуктом того узгіднення, і в цих справах та засада себе виправдала.

Помилка є в тому, що дехто вважає, що ВСІ справи в СКВУ мусять бути лагоджені через узгіднення та що взаємовідносини між СКВУ і складовими організаціями є також оперті на узгідненню. Життя каже, що така помилкова інтерпретація може довести не до узгіднення, а до права ВЕТО, яке паралізувало б усю працю. Не можна до того допустити, і тому конечно, щоб на III Конґресі всі справи, що вимагають узгіднення, були оформлені так чи інакше, напевно, компромісово, в статуті, що всіх нас буде зобов'язувати аж до IV Конґресу. Деякі інші справи, позастатутового порядку, слід оформити окремими постановами, які зобов'язуватимуть всіх, себто й керівні органи СКВУ, і складові організації. Але, не можна, напр., бюджетні чи адміністративні справи біжучої діяльности розв'язувати на базі такого узгіднення, бо це вже по II Конґресі виявилось непрактичною розв'язкою, й такої помилки не слід на майбутнє повторювати. Слід поза справами, які вимагають узгіднення, прийняти засаду, що всі інші вирішуються більшістю голосів.

Питання осідку Президії і складу керівних органів СКВУ.

Порівнюючи етап між I та II з етапом між II і III Конґресом, треба об'єктивно сказати, що постійний осідок на цілу каденцію в Канаді більше виправдав себе, ніж ротаційність в минулому. Навчені тим досвідом, ми повинні дбати про тяглість праці й в майбутньому. Хтось запитає, чи це означає, що Канада напостійно має бути осідком Президії СКВУ. Ні! Не на все, але на чергову каденцію ще повинна бути осідком дещо змодифікованого складу Президії. В чому та модифікація? З розвитком н а в а л у праці, слід до Президії вибрати додатково людей з-поза Канади, себто, із ЗСА й інших країн. Є пропозиція змінити статут в тому напрямі. І якщо так поширений склад проводу запрацюється через чергових 5 років, то буде легше тоді говорити про евент. зміну місця осідку Конґресу, бо буде гурт людей не лише з терену Канади, але й із терену ЗСА та інших країн, запрацьований в діяльності СКВУ. Якщо б це сталося на цьому Конґресі, то тоді знову доведеться починати наново працю новому гуртові людей, які дотепер не були в Президії Секретаріяту СКВУ. Досвід учить, що доповнення новим складом людей може помогти Президії СКВУ бути більш працездатною, ніж перенесення осідку й вибір нового складу в новому осідку.

Фінансова база дії СКВУ.

В останній канденції фінанси СКВУ помітно поправилися в порівнянні з етапом „ротаційности". Найбільше фінансово допомогла СКВУ українська громада Канади. Відомо, що брак чіткого рішення в тих справах, яке було б зобов'язуючим для громадських централей, спричинив різні конфлікти в минулих роках. Є ознаки, що можна сподіватися, що тих конфліктів не буде на майбутнє, але будуть більші вимоги, й треба знайти спосіб фінансування дій СКВУ українською органі-

зованою громадою. Треба радіти великою допомогою на тому відтинку Українських Церков, які позитивно віднеслись до фінансових потреб СКВУ. І якщо ми хочемо мати нормальну діяльність СКВУ в майбутньому, то мусимо бути спроможні здобути на ту ціль приблизно 250,000 дол. річно. Це є під силу нашій громаді, за умови, що при допомозі Українських Церков і крайових центральних репрезентацій по всіх країнах буде створена мережа для систематичного збирання фондів на потреби СКВУ. Та акція повинна б іти по двох лініях: біжучого й постійного фонду, який би мав на меті з однієї сторони фінансувати біжучу працю СКВУ (щорічні бюджети), а постійний фонд є потрібний на надзвичайні акції, які наше суспільство мусить бути готове фінансувати в наглих потребах (переселення більшої кількости, напр., родин, переслідуваних в СССР, чи допомога українцям у південній Америці, чи хочби справа української гімназії в Европі, чи українського високого шкільництва, чи окремі вияви культурної дії). Наглі потреби повинні б бути фінансовані з окремого фонду або з відсотків з нього. Ці справи слід на III Конґресі вирішити.

***

Ось деякі зі справ, які стоять перед нами на III Конґресі СКВУ.

Від того, як вони будуть вирішені, який працездатний провід буде вибраний, залежатиме дійсний успіх III Конґресу СКВУ. Є всі передумови, щоб той Конґрес таким був — відповідь за нашим організованим суспільством і делеґатами III Конґресу СКВУ.

●

Ходить про єдність не тільки територіяльну, а й внутрішню моральну.

В основі української духовости лежить **мужнє й активне сприйняття життя.** Українську духову особистість визначає теж виразний і сильний бойовий інстинкт. **Войовничість в українській свідомості** творить невід'ємну рису й одну з основ національного світогляду, яка давала народові міць і певність себе на своєму історичному шляху.

Бойовий дух формує людину й народи. Родиться **лицарська етика й чесноти: відвага, мужність, товарискість, почуття вищого обов'язку й чести.**

Шукаємо ідеї, яка історично була українській духовості мітом, стимулом для історичних зусиль.

Олег Кандиба (О. Ольжич): СОНЦЕ СЛАВИ, 1947.

Проф. д-р Петро Стерчо

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА» ТРИДЦЯТЬ РОКІВ НА СЛУЖБІ НАЦІЇ

Не є завданням цієї статті розглядати колосальну ролю преси в національно-державному житті суверенних націй, ані значення її для поневоленої нації в її змагу за визволення від усякого чужого поневолення: духового, культурного, психологічного, політичного, економічного та релігійного. Слід, однак, підкреслити, що преса — це дуже важлива зброя! Доцінюють важливість її всі народи знаючи, що преса може бути на службі нації, а може вона часом діяти також і проти національних інтересів.

«Самостійна Україна» вірно служила і служить національним інтересам українського народу, не входячи в конфлікт з інтересами прибраної батьківщини. Будучи органом Організації Державного Відродження України (ОДВУ) «Самостійна Україна» ясно поставила свої цілі й завдання вже на самому початку її появи й ніколи вона з тих основних принципів не зійшла. Тридцять років, менше чи більше реґулярно, з меншими чи більшими перебоями, розробляла «Самостійна Україна» проблематику Українського Націоналістичного Руху враз із життєвими інтересами організованого в З'єднаних Стейтах українського суспільства. Тридцять років появи «Самостійної України» — це тридцять років відданої праці її редакторів, її видавців, її постійних співробітників у напрямі з'ясовування, що діється в поневоленій московськими комуністичними тиранами Україні, як кращі сини й доньки українського народу борються там за всесторонню суверенність українського народу та, вкінці, що робиться у вільному світі по лінії допомоги Нескореним в Україні.

Не диво ж, отже, що «Самостійну Україну» читають і в Києві, і в Москві, і не диво, що на неї реаґують там. Реаґують в окремих книжках, реаґують в окремих розвідках на сторінках журналів. Реаґують, бо проповідувані на сторінках «Самостійної України» ідеї зачіпають поневолювачів України за живе місце. Отже — «Самостійна Україна» своє завдання виконувала й виконує з успіхом.

***

Хоч ми відзначуємо в цьому році тридцяту річницю появи «Самостійної України», як органу української націоналістичної думки, а зокрема офіціозу Організації Державного Відродження України в ЗСА, вона являється спадкоємцем раніше видаваних ОДВУ органів. Заснована в 1929 р., ОДВУ, на своєму другому З'їзді в червні 1932 р. рішила видавати «Вісник ОДВУ», щоб у власному органі мати змогу реаґувати на події в Україні, зокрема на організований московськими большевиками штучний голод для зломання спротиву селян колективізації, як і на варварську пацифікацію українського населення поляками на Західньо-Українських Землях. Вже в жовтні 1932 р. появилося перше число «Вісника ОДВУ» на циклостилі, а від третього числа, в січні, розпочато видавати його друком. Після появи 25 чисел «Вісника ОДВУ,» як місячника, на Четвертому З'їзді ОДВУ в 1934 р. рішено змінити його на тижневик, під редакцією Євгена Скоцка, бо події в Україні вимагали частішої інформації та скорішої реакції.

У висліді Першого Конґресу Націоналістів Америки, Канади й Південної Америки, що відбувся під час Дня Праці в 1935 р., Центральна Управа ОДВУ, на чолі з Григорієм Германом, вирішила перейменувати свій орган на «Націоналіст,» який відтак виходив реґулярно аж до липня 1939 р., коли-то цей тижневик знову переназвано на «Україна.» Появилося 125 чисел «Націоналіста» в Нью-Йорку, що його від 1936 р. редаґував безперебійно Во-

лодимир Душник. Тижневик «Україна» появлявся під редакцією Володимира Душника до 1941 р., відтак впродовж одного року редаґував її Василь Іваник, а від липня 1942 р. Володимир Різник, аж до припинення появи її через неможливі воєнні обставини.

До речі, після Дев'ятого З'їзду ОДВУ в 1939 р. відновлено видавати англомовний журнал «Трайдент» у Чікаґо, який мав служити в першу чергу англомовному світові, а в тому числі й тим молодим українським націоналістам (членам МУН), які вже тоді слабо володіли українською мовою Треба пригадати, що так «Націоналіст», як і «Україна», що, звичайно, появлялися на шістьох сторінках газетного великого формату, включали дві сторінки англомовні. «Тризуб» виходив усього два роки, від 1939 до 1941. Першими редакторами його були Іван Савчин і Люба Ковальська (теперішня дружина Михайла Терпака з «Голосу Америки») ще в 1935-1936 рр., а після відновлення його видавання головним редактором його був Володимир Душник, а співредактором — Роман Лапіка. В першому році відновленого журналу діяла численна редакційна колеґія, до якої входили, крім головного редактора, також Роман і Михайло Лапіки, Володимир Дідик, Еміліян Гришко й Едвард Серединський. Появилося 24 числа «Тризуба — Трайдента» з дуже цінним матеріялом.

Органи української націоналістичної думки в Америці — «Націоналіст,» «Україна» та англомовний «Тризуб» появлялися в часах, коли на українських землях проходила активна революційна боротьба проти окупантів. На Центральних і осередніх землях України під большевицькою окупацією була ще свіжа пам'ять про недавні українські визвольні змагання, і нарід ще масово ставив опір большевицькому режимові. На Західніх Українських Землях під Польщею розгорнула була широко свою діяльність спочатку Українська Військова Організація, а відтак Організація Українських Націоналістів. Українські націоналісти, яким присвічували славетні Акти 22-го Січня 1918 та 19 9 рр., вели боротьбу проти чужонаціональних окупантів, москалів, поляків, румунів і чехів — з одного боку, і проти українських угодовців в Галичині й на Волині — з другого боку. Бож українізація на деякий час заімпонувала була декому, а відтак угодовство діячів УНДО з поляками вважалося також зрадою основних принципів суверенности й соборности.

А вже годі оцінити належно вартість усіх друкованих матеріялів на сторінках «Націоналіста», «України» та англомовного «Тризуба» про державне будівництво Карпатської України в 1938-1939 роках.

Але війна, як також конґресові переслухування діячів ОДВУ, на яких були доноси, нібито вони — «українські фашисти» і, як такі, нельояльні до країни, якої вони є громадянами, зробили своє. Редактори в більшості зголосилися добровільно до війська, інших покликали в свою чергу і т. п. — і українська націоналістична преса на якийсь час затихла.

***

Як відомо, війна послабила Український Націоналістичний Рух розколом в Організації Українських Націоналістів, який фатально відбився на участі українських визвольних сил у намаганнях відновити Суверенну Соборну Українську Державу на всіх землях під тогочасною окупацією гітлерівської Німеччини, гортіївської Мадярщини, антонескової Румунії та глінковської Словаччини. Як казав колись Шевченко, знову «Польща впала, та й нас задавила,» бо всі воєнні окупанти українських земель були безпощадні супроти українського народу. Цікаво, що тільки італійські окупаційні війська в Україні поводились стримано й без «герренфольківської» нахабности. Не розглядаючи причин, слід ствердити, що після вияву блискучої єдности, організованости, дисципліни й самопосвяти українських націоналістів у будівництві й обороні Карпато-Укра-

їнської Держави впродовж п'ятьох і пів місяців, від жовтня 1938 до половини березня 1939 р., як і в однодушному переведенні Другого Великого Збору Українських Націоналістів, а відтак після вияву максимальної здисциплінованости під час німецько-большевицького розбору земель Польської Річипосполитої в вересні 1939 р., ані німці, ані большевики не могли толерувати цієї здисциплінованої української визвольної сили.

Прийшов розкол із своїми жорстокими наслідками. На рідних землях постали не тільки дві окремі організаційні системи з двома окремими проводами, але й дві окремі Українські Повстанські Армії, двоторові намагання організувати державно-політичну адміністрацію, зокрема у Львові та в Києві, і замість братньої любови, друг другові став ворогом... Дух цього розколу занесено по війні й до Америки. В ряди ОДВУ вдерлися не тільки труднощі, що виринали з конґресових переслухань комісії Дайза, але й відбилося луною нещастя розколу з рідних земель. Це знеохотило багатьох колишніх діячів ОДВУ; знеохотило це багатьох рядових членів до відновлювання діяльности колись дуже сильної ОДВУ та ідеологічно споріднених Молодих Українських Націоналістів і Українського Золотого Хреста.

Але, як пише інж. Степан Куропась у своїй статті п. н. «Від циклостилю до власної друкарні й дому» в «Самостійній Україні» за березень-травень 1958 р., «Одним із перших повоєнних іміґрантів до Америки був молодий скиталець Володимир Шемердяк, людина ентузіязму, витривалости, здібностей, знання й журналістичного наставлення.» І, власне, з Володимиром Шемердяком, як редактором, інж. Степан Куропась відновив видавання «України» на циклостилі в 1947 році. Відтак видано кілька чисел у друкарні, але рішенням Центральної Управи ОДВУ змінено назву журналу, й уже за місяці січень-лютий 1948 р. журнал появився під новою назвою, як «Самостійна Україна». Отже, в цьому році припадає тільки тридцятиріччя появи журналу під цією назвою, хоч початки його можна шукати в появі «Вісника ОДВУ,» а тоді слід було б відзначувати сорок-шосту річницю публікації органу ОДВУ.

Вже як «Самостійну Україну,» взяв журнал під свою спеціяльну опіку Степан Коцюба, який жив тоді в Сент-Полі, в безпосередньому сусідстві Голови Центральної Управи ОДВУ, проф. д-ра Олександра Неприцького-Грановського. Після приїзду до Чікаґо бувшого редактора берхтесґаденськпго «Орлика,» до трійці ентузіястів «Самостійної України,» тобто Володимира Шемердяка, інж. Степана Куропася й Степана Коцюби, долучився д-р Тома Лапичак, здібний лікар, а ще здібніший журналіст. Спроба друкувати «Самостійну Україну» в Вінніпеґу виявилася надто складною та коштовною, хоч там інж. Михайло Селешко докладав максимум своїх зусиль до її реґулярної появи.

На початках свого побуту в Чікаґо, д-р Тома Лапичак, при помочі Теофіля Ольшанського, займався технікою видавання журналу, бо сам він був знаменитим лінотипщиком. Але незабаром Володимир Шемердяк відійшов, і Тома Лапичак залишився редактором, та поволі став «внутрішнім дисидентом» і від «Самостійної України» відійшов. Від жовтня 1956 р. до грудня 1957 р. редактором журналу був д-р Зиновій Книш, якому стало надто трудно редаґувати журнал на віддалі, тобто з Вінніпеґу, й відтоді, властиво, журнал «Самостійна Україна» виходить під редакцією Михайла Панасюка, якщо не враховувати короткий час редаґування його д-ром Денисом Квітковським.

Слід згадати, що редакторам і друкарям постійно допомагав гурт чікаґських ентузіястів у адміністрації журналу. Найдовше видержав на тому пості теперішній адміністратор «Самостійної України» й діловод Видавничої Спілки п. Микола Лаба. Але в добі редаґування журналу Володими-

ром Шемердяком допомагали в адміністрації сл. п. Сергій Сущик, Ілля Павліш, А. Іванів, д-р Андрій Гаєцький і ін. Продовжував цей гурт працю й за редаґування журналу д-ром Зиновієм Книшем, а відтак, за редаґування Михайла Панасюка при журналі, крім п. М. Лаби й д-ра Андрія Гаєцького, активно діяли Роман Миронюк, сл. п. інж. Дмитро Пілецький, д-р Іван Лисейко, Любомир Кузик, інж. Юрій Артюшенко, Іван Петручок і ін. Навіть сл. п. д-р Юліян Вассиян допомагав фізично влаштовувати друкарню «Самостійної України» за доби д-ра Томи Лапичака.

Для закінчення цієї технічно-адміністраційної, редакційної та фінансової частини згадки про розвиток «Самостійної України» слід згадати, що Степан Коцюба не мав змоги дуже довго фінансувати видавання журналу. Тому то, в часі друку журналу в Вінніпеґу, розгорнено акцію продажі паїв видавництва, але й ця справа йшла з великим трудом і був час, коли д-р Тома Лапичак не одну оплату від пацієнта вльокував у появу «Самостійної України». До речі, так як був він великим ентузіястом цього журналу, так став він згодом неменшим його поборником, як і поборником усього націоналістичного руху, хоч у Львові та в Бертхтесґадені стояв він досить високо в ієрархії ОУН, під проводом полк. Андрія Мельника.

Фінансову сторінку наладнано щойно тоді, коли Центральна Управа ОДВУ викупила від д-ра Томи Лапичака друкарню й усе устаткування, а відтак засновано на акційних основах Видавничу Спілку, на чолі якої постійно стоїть перший меценат журналу, інж. Степан Куропась. Будучи органом Центральної Управи ОДВУ, очевидно, ЦУ ОДВУ несе фінансову відповідальність за появу журналу, а тому доводиться їй реґулярно субсидіювати свій організаційний орган.

Теперішній редактор «Самостійної України», Михайло Панасюк, належить без сумніву до найбільших ентузіястів журналу. Він уже майже 25 років при журналі, а від 1-го січня 1957-го року редаґування журналу майже постійно на його плечах. Від років співпрацює з ним п. Ганна Черінь, як мовна редакторка, а перед нею такі функції виконували сл. п. проф. Степан Риндик і Анатолій Юриняк.

***

Очевидно, якість журналу залежить у великій мірі від співробітників. Переглядаючи доступні числа «Самостійної України,» можна з приємністю ствердити, що в журналі друкувалися такі видатні діячі української науки, політики й культури як інж. Дмитро Андрієвський, інж. Юрій Артюшенко, інж. Осип Бойдуник, проф. д-р Юрій Бойко, д-р Денис Квітковський, інж. Степан Куропась, д-р Зиновій Книш, д-р Остап Грицай, проф. Августин Штефан, д-р Василь Чапленко, проф. Віктор Доманицький, проф. д-р Богдан Боцюрків, д-р Юліян Вассиян, проф. Євген Онацький, д-р Микола Рибак, ген. Микола Капустянський, проф. Володимир Державин, маестро Іван Кейван, проф. д-р Олександер Неприцький-Грановський, Ярослав Гайвас, проф. д-р Іван Розгін, проф. Петро Голубенко, проф. д-р Володимир Янів, проф. Михайло Михалевич, д-р Юліян Каменецький, проф. Юрій Пундик, проф. д-р Володимир Жила, Олег Лащенко, Галина Лащенко, д-р Марія Квітковська, д-р Никифор Гірняк, д-р Василь Косаренко-Косаревич, д-р Марко Антонович, Орест Зибачинський, Степан Любомирський, інж. Роман Шраменко, інж. Микола Плав'юк, Фелікс Кордуба, Ганна Черінь, д-р Яків Шумелда, інж. Василь Нагірняк і інші.

Було чимало спорадичних дописувачів до «Самостійної України», як і дописувачів про життя ОДВУ, зокрема Іван Білоус із Детройту, Микола Андрейко й Володимир Різник з Нью-Йорку, Василь Пакош з Рочестеру, Дарка Черепенко й Микола Новак із Каліфорнії, Петро Надтисянський (псевдонім) з Чікаґо й Філядельфії та інші.

Між рецензентами різних книг зна-

ходимо зокрема д-ра Зиновія Книша, д-ра Марка Антоновича, інж. С.Ю. Процюка, проф. Юрія Пундика, Михайла Панасюка, проф. д-ра Петра Стерча, Івана Костюка, Фелікса Кордубу та інших. В часі редаґування «Самостійної України» д-ром Зиновієм Книшем розвинено було цей відділ журналу до друку рецензій у кожному числі.

Якщо ідеться про розгляд проблематики в журналі, то це завдання трудно виконати на скору руку. Попробуємо дати бодай загальний огляд проблематики й авторів, що її розробляли.

1. Ідеологічно - філософські статті містили зокрема д-р Юліян Вассиян, інж. Дмитро Андрієвський, інж. Осип Бойдуник, інж. Юрій Артюшенко, проф. Петро Голубенко, проф. Юрій Пундик, проф. д-р Богдан Боцюрків і проф. д-р. Петро Стерчо. До цієї групи матеріялу в великій мірі можна зачислити також «Мої міркування» д-ра Дениса Квітки-Квітковського. Слід відмітити, що найжвавіше реаґували писаки совєтського режиму в Україні на цю групу статтей «Самостійної України.»

2. Матеріяли з історії української визвольної боротьби, а в тому числі й із військової мемуаристики, найбільше розробляв інж. Юрій Артюшенко, а з проблематики будівництва Карпато-Української Республіки в 1938-1939 рр. чимало статтей помістив проф. д-р Петро Стерчо, якого доповнили ще своїми статтями проф. Августин Штефан та інж. Антін Кущинський, як і Йван Стебельський. Слід згадати окремі розвідки з цієї проблематики о. д-ра Володимира Ґавліча, ЧСВВ. Василя Проходи, проф. Михайла Михалевича, а з життя Церкви — проф. д-ра Богдана Боцюркова та проф. д-ра Григора Лужницького.

3. На теми економічної теорії, а зокрема економічної політики американського уряду, як і соціяльно-політичного устрою З'єднаних Стейтів Америки, ряд статтей опублікував проф. д-р Петро Стерчо, а також Ярослав Гайвас, інж. Роман Шраменко та інж. Степан Куропась. Стаття П. Стерча на тему майбутнього державного устрою суверенної Української Держави знайшла відгомін у «філософському журналі» в Києві, нарівні з трактатами Дмитра Донцова та В'ячеслава Липинського.

4. Теми внутрішньої української політики, зокрема консолідації в рямках Державного Центру УНР, трактувалися на сторінках «Самостійної України»; зокрема, інж. Осип Бойдуник, інж. Дмитро Андрієвський, д-р Зенон Городиський, ген. Микола Капустянський, як також, шляхом дискусії, Олена Мельник (псевдонім), Юрко Оленич (псевдонім) і Петро Надтисянський (загальновідомий псевдонім), а також д-р Володимир Михайлів. Якщо йдеться про цю категорію статтей, то зокрема в 1940-их і 1950-их роках поміщувано багато матеріялів відносно «хто винен» за розкол і т. п.

5. Про українське суспільно-громадське життя в Америці, а зокрема про консолідацію в рамках Українського Конґресового Комітету, чимало писали (колись) д-р Тома Лапичак, Ярослав Гайвас, інж Богдан Гасюк і Олена Мельник. Очевидно, «Мої міркування» д-р Дениса Квітки-Квітковського вели тут перед. Згодом, про справи Світового Конґресу Вільних Українців писав інж. Микола Плав'юк, Петро Надтисянський і інші.

6. З ділянки української культури й мистецтва містили свої праці в «Самостійній Україні» Петро Голубенко, Іван Кейван, д-р Павло Маценко, Галина Лащенко, Ірена Книш, Михайло Михалевич, Степан Риндик, Василь Чапленко, д-р Олесь Бабій, Теодор Курпіта, Марія Кейван, д-р Остап Грицай, проф. Євген Онацький, а в останньому часі «Музикус» подає сильветки видатніших українських вокалістів. До речі, проф. д-р Іван Розгін опублікував наукові біографії цілого ряду українських мужів науки з минулого сторіччя та першої половини цього віку.

7. Життя — буття українського народу під московсько-комуністичною окупацією та його боротьбу проти чужинецької тиранії розробляли на

сторінках журналу інж. Дмитро Андрієвський, проф. д-р Юрій Бойко, інж. Юрій Артюшенко, Ярослав Гайвас, проф. Михайло Михалевич, Фелікс Кордуба, проф. Юрій Пундик, проф. д-р Богдан Боцюрків, д-р Яків Шумелда та інші автори. В останньому десятиріччі поміщувано чимало матеріялів «Смолоскипа», керованого Осипом Зінкевичем та звіти інших подібних інституцій, які доходять до матеріялів Нескорених в Україні.

8. Поруч із вище названими та іншими окремими ділянками зацікавлення, на сторінках журналу постійно поміщувано статті з життя ОДВУ, Українського Золотого Хреста, Видавничої Спілки і т. п. Найщедріше постачали ці матеріяли інж. Степан Куропась, Володимир Різник, д-р Марія Квітковська та Петро Надтисянський. Очевидно, напередодні кожного З'їзду та після кожного З'їзду ОДВУ розглядано нуртуючу проблематику серед членства, поміщувано прийняті резолюції, поправки до Статуту ОДВУ і т. п.

9. На окрему увагу заслуговують спеціяльні числа «Самостійної України,» присвячені круглим річницям ОДВУ, Українського Націоналістичного Руху, Української Військової Організації і т. п. Очевидно, кожнорічно відзначувано річницю Державної Самостійности й Соборности України, Листопадового Чину, річницю Карпатської України, Тараса Шевченка, а окреме число було присвячене Іванові Франкові. Поруч із тим були присвячені окремі числа полк. Євгенові Коновальцеві, полк. Андрієві Мельникові, Олегові Ольжичеві, Олегові Штулеві-Ждановичеві, інж. Осипові Бойдуникові, ген. Миколі Капустянському, д-рові Юліянові Вассиянові та іншим чільним членам Проводу Українських Націоналістів. В 40-річчя ОДВУ, число «Самостійної України» за жовтень і листопад 1968 р. на 60 сторінках великого формату всеціло присвячене історії ОДВУ. В тому числі є також цінна стаття д-ра Володимира Душника про пресу ОДВУ, від самих початків аж до Другої світової війни, а також передруковано статтю автора цього огляду про допомогу ОДВУ Карпатській Україні.

Очевидно, важко схопити в короткому огляді з великою докладністю кожну окрему ділянку, що про неї публіковано статті. І так, напр., годиться сказати, що крім статтей з життя Українського Золотого Хреста, поміщувано ряд статтей з жіночої проблематики взагалі, от хоча б д-ра Зиновія Книша, Ірени Книш, Ганни Черінь і інших.

***

Організація Державнго Відродження України має причину бути гордою з того, що змогла вона впродовж 46 років видавати власну пресу, а впродовж 30-ох років — журнал «Самостійну Україну» зокрема. Мінялися обставини видавання, мінялися редактори, мінялися співробітники, але ідейні основи журналу залишилися ті самі. Бо й цілі ОДВУ та й усього самостійницького й соборницького українства залишилися ті самі. Вони залишаться незмінними, аж поки жовто-блакитний прапор вільної України не замає у Золотоверхому.

Тридцятиліття появи «Самостійної України» та її служби українському народові годиться відзначити. Ця стаття написана під враженням рішеннь 34-го З'їзду ОДВУ, на якому Делеґати З'їзду підкреслили важливість публікації «Самостійної України» в житті ОДВУ та в житті організованої української громади взагалі. Мені, як постійному співробітникові цього журналу, важко давати його оцінку, тому-то й сконцентрував я свою увагу більше на факти з минулого, аніж на саму аналізу та оцінку.

Сам факт існування й публікації впродовж 30-ох років 351-ого числа журналу дотепер говорить за себе. Журнал потрібний і виконує своє корисне призначення, бо інакше був би перестав давно виходити.

— ● —

Проф. д-р Михайло Біда

ЗНАЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ПРАЦЬ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

22 вересня 1978 р. сповнилося 112 років від народження великого українського історика Михайла Сергійовича Грушевського, а 25 листопада 1978 р. буде 44 роки від дня смерти найвизначнішого українського історика, державного, громадського та наукового працівника й першого президента Української Народної Республіки.

Михайло С. Грушевський народився 17 вересня 1866 р. (ст. ст.) в м. Холмі в родині вчителя російської гімназії Сергія Федоровича і матері Глафіри Захарівни. [1]) В 1880 р. М. С. Грушевський розпочав науку в тифліській гімназії, де 13 червня 1886 р. здав матуру й готувався на дальші студії до київського університету. [2])

Осінню 1886 р. М. С. Грушевський розпочав студії на факультеті історично - філологічнім у київськім імператорськім св. Володимира університеті, де керівником катедри був проф. Володимир Антонович, який займав катедру історії Росії, але в дійсності працював над історією України. а при цьому, завдяки добрій ерудиції та винятково обдарованій талановитості здібного педагога, зумів виховати своїх слухачів на майбутніх учених, імена яких записані на сторінках історії. До учнів проф. Антоновича належали: Микола Дашкевич, М. Любович, Д. Багалій, П. Голубовський, І. Линниченко, М. Довнар-Запольський, В. Ляскоронський, Олександер Грушевський, В. Данилевич та ін. — це були професори університетів. [3])

Під впливом проф. В. Антоновича, Михайло С. Грушевський присвятився студіям рідної української історії. З огляду на його непересічні здібності та велику працьовитість і зацікавлення нашою рідною історіографією, будучи ще студентом, він публікує історичні розвідки в виданнях київського університету «Университетские Известия». І так, уже в 1890 р. (в ч. 2) появилася його праця «Южно - русские господарские замки в половине XVI века. Историко - статистический очерк», К. 1890. [4])

За порадою проф. В. Антоновича, М. С. Грушевський написав другу більшу наукову працю: «Історія Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV в.». Праця була нагороджена золотою медалею, а М. С. Грушевського залишили при університеті стипендистом, при катедрі російської історії. [5]) Опісля ця його праця в 1891 р. була видана в Києві. [6])

24 травня 1894 р. М. С. Грушевський оборонив свою маґістерську працю п. з. «Барское староство, исторические очерки» і за цю працю одержав науковий титул маґістра історії. [7])

На рекомендацію визначного київського професора, Володимира Антоновича, який був виховником М. С. Грушевського, 21 квітня 1894 р. М. С. Грушевський був призначений звичайним професором історії сходу Европи у Львівському університеті (а в дійсності — української історії).

М. С. Грушевський перебував у Львові майже 20 років, і це, власне, був, так би сказати один із найважливіших і найплідніших часів його наукової й громадської діяльности. У Львові він створив школу українських істориків; його величезна заслуга саме в тому, що він виробив схему історії Східньої Европи й тим протиставив її традиційній широко розповсюджуваній російській історії. Свою наукову схему він застосовував в усвідомленні на історичних джерелах. Його державницька школа заслуговує на велике признання серед дослідників нашої історії.

Михайла С. Грушевського вважають основоположником нової схеми української історіографії, а В. Дорошенко вважав його «дійсним батьком української історії». [8]) І це зовсім правильно хоч би тому, що Грушевський — справжній і найбільший історик нашого народу, з огляду на те, що він збудував так би мовити першу наукову схему, сперту на дослідах українського історичного процесу й на підставі, власне, тієї схеми написав свою велику десятитомову «Історію України-Руси».

Треба признати, що М. С. Грушевський був не тільки визначним українським вченим в ділянці історіографії, але він також написав багато інших менших розміром праць як з історії України, так і з історії української літератури, етнографії, археології, фолькльору та соціології. Проф. О. Оглоблин вважає В. С. Грушевського найвидатнішим серед українських публіцистів XX століття, а при цьому вважає його визначним політичним діячем, що мав винятковий вплив на тогочасне суспільно - політичне життя України. [9]).

Мусимо признати, що М. С. Грушевський виконав велику працю, вже хоч би тим, що він визначив і впровадив у життя в науковім досліді свою самостійну схему історії українського народу в цілому періоді його історичного буття на замешкуваній ним від прадавніх часів території, а тим довів науково суцільність і нерозривність нашого історичного процесу. Тому, завдячуючи його науковій схемі, силою фактів визначилась основна наша національна лінія. Хоч дехто доказує, що треба доповнити й поглибити державницький напрям української історіографії бо, мовляв, М. С. Грушевський поклав в основу своєї схеми народ, а не державу... А хіба ж не народ становить основну субстанцію держави? Схема, опрацьована М. С. Грушевським, дала нам ідею безперервности українського історичного процесу тому, що ця схема і є історією нашого народу... Народ завжди й при всяких обставинах живе, й від нього дуже багато залежить — чи він хоче своєї незалежної, цебто самостійної держави, чи хоче бути складовою частиною чужої держави...

Величезною заслугою Грушевського є те, що він перший повалив стару втоптану російську схему, що була генеалогічною схемою, здуманою московськими істориками для континуації генеалогії московської княжої династії Рюриковичів, щоб підтримати Російську централізовану державу. Ця стара схема була заснована на неправильних засадах, а її недосконалістю було те, що вона зараховувала й сполучувала історію південних племен, Київської держави, з її соціяльно політичним ладом, правом і культурою, з Владіміро - Московським князівством 13-14 ст.; вони вважали це князівство продовженням Київської Русі-України. Але в дійсності Київську державу, право, культуру й усі інші духові надбання витворила одна лише українська народність; не зважаючи на те, що Владіміро - Суздальське князівство багато дечого запозичило з багатої української культури, це ще не означає, що російська держава була продовженням Київського періоду. В дійсності всі надбання Київського періоду перейшли не у Владіміро - Суздальське чи Московське князівство, але в Галицько - Волинське, в 13 ст., а пізніше — в Литовсько - Польське, в 14-16 ст. Зовсім зрозуміло, що Владіміро - Суздальська чи Московська держава не була спадкоємцем, ані продовжувачем Київської держави. Вже Ростово - Суздальський князь Андрей Боголюбський, у своїй ненависті до Києва, ще в 1169 р. вислав своє військо і зруйнував Київ, не дивлячись на те, що сам був з роду Мономаховичів (внук князя Володимира Мономаха). Наш історик Д. Дорошенко каже, що військо А. Боголюбського складалося з суздальців та володимирців. Ці люди, чужі українцям мовою й звичаями, немилосердно тоді поруйнували й пограбували Київ. Ці завойовники зди-

рали в церквах шати з образів, здіймали дзвони, грабували по хатах усе, що їм попадало під руки. Людей немилосердно вбивали або забирали в неволю. [10])

Тож мусимо ствердити, що Владіміро-Московська держава виросла на своїм власнім корені, а основна субстанція її народу формувалася з угро-фінів і великоросів, які ненавиділи Київ і український народ... Хоч правдою є, що Київські князі пересадили на московські землі форми суспільно-політичного устрою, право, культуру й релігію, вироблені й удосконалені історичним життям Києва, на цій підставі ще не можна зараховувати чи включати Київську державу в історію московсько - російської народности.

Хоч Київ дав москвинам князів Рюриковичів, це ще не означає, що українські південні племена можна ототожнювати з московсько - угро-фінською мішаниною. Також те, що москвини прийняли віру з Києва, ще не означає, що вони мають якесь спорідення з українським народом. Напр., поляки прийняли свою віру з Чехії, але вони не претендують на спорідення з чехами.

Як бачимо, наукова схема М. С. Грушевського стала підставою й вихідним пунктом для української історіографії. З тією схемою погоджувалися навіть деякі російські визначні історики, такі як Є. Пресняков і М. Любавський. [11]) Також професор Александер Брікнер, польський науковець, про наукові праці Грушевського, а особливо про «Історію України - Руси» висловлювався дуже позитивно, твердячи, що вони солідні, багаті змістом та що на них можна полягати; що на такі твори ще не скоро здобудуться інші країни, навіть із старішою слов'янською літературою. [12]) І навіть в совєтській Україні в 20-х роках ця схема вважалася правильною для тодішніх українських істориків. Також де в чому вона була взірцем навіть для комуніста - історика М. Яворського, який був основоположником марксистського розуміння історії, хоч назовні він її поборював. [13])

Тож, як бачимо, наукова схема М. С. Грушевського була певним радикальним протиріччям поміж історією України й Москви. У цій схемі для українського історичного процесу була визначена своя певна лінія, цебто, починаючи від київського періоду до галицько - волинського 13-14 ст., а опісля до литовсько - руського 14-16 ст., а ще дальше — Україна під Польщею, доба Козаччини, Україна й Москва, а по тому — українське національне відродження в 19-20 ст. Тож, як бачимо, замість одного історичного процесу, постали два рівнобіжні процеси. І так М. С. Грушевський у своїй схемі поклав міцний фундамент відокремлення, а не наближення до Москви. Це прекрасно бачили й розуміли совєтські українські історики-об'єктивісти, що були згуртовані при Академії Наук (до них треба зарахувати й історика - марксиста та комуніста М. Яворського [14]).

Треба признати, що М. С. Грушевський був одним із найкращих і найвидатніших українських істориків та найвидатнішим діячем українського національного відродження XX століття. [15]). М. С. Грушевський також поклав твердий фундамент для нашого державного відродження, накреслюючи правдиву схему нашого історичного розвитку як української нації. Накреслена ним схема історичного нашого розвитку, встановила й науково обґрунтувала самобутність та історичну метрику українського народу й самостійність нашого власного історичного процесу.

М. С. Грушевський був неперевершеним організатором українського наукового життя, зокрема в ділянці відродження української історичної науки не тільки в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка, але й на форумі Всеукраїнської Академії Наук. Тож завдяки його науковим працям у галузі історії, модерне українство одер-

жало тривалу основу, на якій формувався дальший історичний розвиток. Історичні праці М. С. Грушевського мали великий вплив на українських істориків. Ще в 1904 р. його співробітники й учні відзначили десятиліття трудолюбної праці М. С. Грушевського в Галичині випуском спеціяльного Наукового Збірника, присвяченого йому за його наукову діяльність. В цьому Науковому Збірнику, а зокрема в передмові, Іван Франко та інші автори порівнювали значення наукової діяльности М. С. Грушевського з діяльністю Тараса Г. Шевченка та Михайла Драгоманова, які були пробудителями національного відродження України. [16])

Найголовнішим є те, що М. С. Грушевський створив схему східньоевропейської історії та визначив концепцію окремішности історичного процесу на землях українського народу на протязі цілого історичного процесу розвитку на терені східньої й середньої Европи, а тому ми, на підставі його історичних праць, маємо повне моральне право зарахувати його до батьків модерної української історії.

Михайло С. Грушевський приїхав до Львова осінню 1894 р., а вже в 1895 р. взяв на себе обов'язки керівництва в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка й редагування «Записок» Наукового Товариства, а при цьому зумів за короткий час вивести НТШ із приспаної діяльності, підтягнувши його до рівня західньоевропейських академій наук, з якими старався підтримувати зв'язки. Із усіх 155 томів «Записок» Наукового Товариства — 110 томів видав М. С. Грушевський. Своєю організаційною здібністю й науковим авторитетом М. С. Грушевський згуртував навколо НТШ видатних наукових співробітників.

Також за ініціятивою М. С. Грушевського в 1898 р., в сторіччя «Енеїди» Котляревського, засновано «Літературно - науковий вісник» з яким співпрацювали найкращі українські літературні сили, такі як: Л. Мартович, О. Олесь, В. Винниченко, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Леся Українка, Іван Франко, М. Черемшина та інші. [17])

Тож, як бачимо, М. С. Грушевський мав великий вплив не тільки на українських істориків, але також і на наших літературознавців. Він багато причинився до формування національної свідомости українського народу, а, зокрема, йому треба приписати перетворення тодішньої Галичини в національно - свідому українську силу, яка перетворилася в національний бастіон українського П'ємонту.

Треба признати, що М. С. Грушевський, як визначний і талановитий історик, залишив для нас велику спадщину, про що свідчать його праці проаналізовані найближчими його співробітниками та його видатнішими учнями; ще в 1922 р. Василь Герасимчук проаналізував внутрішню й зовнішню характеристику наукової діяльности свого професора в творі — «Михайло Грушевський, як історіограф України» (Записки НТШ, т. 138. 1-26). Аналізу наукової праці та діяльности М. С. Грушевського подав проф. Д. Дорошенко у своїй праці «Огляд української історіографії» (Прага, 1923, ст. 185-200). Досить широку оцінку історичних праць про М. С. Грушевського дав акад. Д. І. Багалій у своїм творі «Акад. М. С. Грушевський і його місце в українській історіографії (історично - критичний нарис)», «Червоний шлях», 1927 ч. 1, ст. 160-217. Цікаву й вичерпну характеристику наукової творчости Грушевського написав його найближчий співробітник, Осип Гермайзе, під заголовком: «Ювілей української науки» (сорок років діяльности акад. М. С. Грушевського), «Життя й революція», 1926/30, ст. 93-99); багато інших авторів також дали позитивну оцінку діяльности М. С. Грушевського як історика. [18])

Історичні праці М. С. Грушевського

мали велике значення для української історіографії; зокрема, він у своїх наукових дослідах зробив великий поступ у вивченні суспільно - економічних процесів української історії і тим підкреслив головний характер своїх дослідів в ділянці створеної ним методологічної школи. М. С. Грушевський у своїх провідних ідеях спирався на концепції суспільно - економічного процесу, який проходив на наших землях від найдавніших часів. На думку Грушевського, на протязі історії наш нарід не все жив політичним життям. Український народ переживав різні часи свого національного буття. Були часи, коли суспільно - економічна та культурна історія нашого народу були «одинокою його історією». Тож, власне, тому соціяльний і культурний процес повинен становити ту провідну ідею та дороговказ, який повинен провадити наших учених через сумніви й вагання та через усі коливання політичного життя, а в основному — через етапи його піднесення та упадку, які в'яжуть цілість історії нашого українського життя, без огляду на прерізні упадки чи катастрофи, що приходилося нашому народові переживати. Тож застосований у дію нашого досліду політичний момент перервав би цілу нашу органічну цілість. Безперервний у своєму розвитку соціяльно - економічний і культурний процеси, що творять тривку основу та визначають провідну та стару й міцну основу, яка помалу змінювалася під різними впливами всяких зовнішніх випадків, а утворює для нас провідну лінію від наших часів і аж до найдальших історичних і передісторичних, якщо вони входять у сферу нашого наукового досліду тоді, коли ми хочемо правильно перевести аналізу нашої праці.

На думку М. С. Грушевського, колись історія народів починалася від перших історичних писемних відомостей про них. Опісля постали молодші науки, такі як передісторична археологія, етнологія з антропологією й порівняльною соціологією, а також порівняльна лінґвістика та фолкльор, які поширили дослідне наукове поле далеко поза межі писемних відомостей.

М. С. Грушевський у своїх наукових дослідах нашої історії вглибився далеко в історичне наше минуле, в найдавнішу глибину віків нашого передісторичного життя, використовуючи ввесь досі зібраний історичний матеріял та методи праці. Він старався вияснити етногенезу й початки нашої національної української еволюції. І, власне, такий поширений горизонт дослідів довів його до постуляту методологічної школи, до якої давав йому вказівки його визначний вихованик, проф. В. Антонович.

Наслідуючи своєго визначного вчителя, проф. В. Антоновича, М. С. Грушевський старався вивести початки нашого основного підґрунтя, що ним були чинники соціяльно - економічні й культурні. З огляду на короткі й неясні згадки історичних писемних джерел, що давали скупі відомості про соціяльно - економічний процес наших родово - племінних часів і їх перехід у державну організацію доби Київської Руси.

М. С. Грушевський в 1919 р. організував Український Соціологічний Інститут для дослідів суспільно - економічного процесу, який відбувався в найраніших епохах колишньої примітивної культури, яка існувала на наших землях, щоб на цій підставі зорієнтуватися, які були початки нашої соціяльно - культурної історії. На підставі різних джерельних відомостей, таких як лінґвістика, археологія та найдавніші писані документи, українські й чужоземні, про минулі матеріяльні й духові надбання нашого народу, на підставі цього багатого зібраного матеріялу збудував М. С. Грушевський свою Історію України-Руси.

Тож на підставі його особистих дослідів, Грушевський дійшов до висновку, що норманська теорія про походження Руси, подана літописцем Нестором, не зовсім правильна, а то-

му Грушевський у своїх історичних дослідах більше спирався на антинорманську теорію, яка виводила походження Руси не від варягів, але від ріки Росі. З українців цю концепцію підтримували такі історики як В. Антонович, Партицький, Грушевський, Багалій, Пархоменко та лінґвіст О. Потебня. Сам Грушевський доказував, що історія України починалася не від початків Київської Держави, але від праісторичних часів, цебто від ранньоісторичного етногенетичного процесу формування українського народу в антропологічному, соціяльно - економічному, культурному, а опісля вже, в античній і ранньосередньовічній добі політичної зрілости, що вже проявлялася в русько - українських племен, а особливо в полян, що опісля стали зародком політичного центру державної організації Руси. Грушевський своєю наполегливою працею довів та обґрунтував дуже важливу тезу про виникнення русько - українського народу, який зумів створити державну організацію, ще далеко перед тим, доки зорганізувалось Московське князівство. [19])

Грушевський науково довів, що ранньоісторичний процес розвитку слов'янства відбувався шляхом етнографічної відмінности, а не об'єднання, тому, що ще перед розселенням відбувались всякі етнографічні й мовні відміни серед слов'янських племен, але вони вже яскравіше виявились аж опісля розселення, можливо, з причин територіяльного віддалення й стичности з іншими племенами.

Досить цікавою теза М. С. Грушевського, що прабатьківщиною українського народу, правдоподібно було середнє Подніпров'я, де український народ заселював цей простір від непам'ятних часів, тобто від тих часів, куди ніяка історія не сягає. Грушевський твердить, що Подніпров'я від давніх літ було заселене осілим місцевим населенням з тодішньою високою хліборобською культурою, і це населення правдоподібно було предками нашого народу. [20])

Найголовніше є те, що М. С. Грушевський довів, що давніша «скитська» людність, цебто праукраїнське автохтонне хліборобське плем'я, було лише покрите назвою панівної орди — скитів, а також, коли скитів заступила інша панівна орда сарматів, яка також покривала своєю назвою автохтонне населення, то й тоді етнічний склад автохтонної людности мало змінився. І під час мандрівки народів і міграційних рухів, які проходили в більшості второваними південними шляхами, місцева, тобто автохтонна людність знаходила для себе різні природні сховища в недоступних багнистих місцях і лісах або подавалася дальше на північ у віддалені від головніших шляхів, безпечніші терени. В цьому найбільші втрати поносила панівна верхівка завойовників, яка раніше підбила автохтонне населення, а тепер ставила опір новій орді, обороняючи своє панівне становище. Щодо місцевого населення, то воно не ставило активного опору, а тому поносило невеликі втрати людьми, за винятком своїх зруйнованих осель і господарств. [21])

М. С. Грушевський твердить, що межею історичних часів вважається для українського народу IV вік н. е., а вже в VIII ст. київські князі, маючи більші воєнні дружини, почали війни з сусідніми племенами, а навіть виправлялись у далекі походи до Візантії. А щодо організації держави на Русі, то, очевидно, така велика державна система не могла створитись протягом кількох років, як нам розказує «Повість временних літ», де за дуже короткий час руські князі завоювали водний шлях «із Варяг у Греки» або майже на протязі трьох років прилучили південні слов'янські (українські) племена. Тож усі ті казки, зложені разом Нестором про завоювання Князем Олегом Києва та інших українських племен, мабуть, були здобутком одного століття, або, може, навіть і більше.

Тож кристалізуючись століттями, племінно - політичні організації кон-

солідувалися та формувалися в прапраукраїнських автохтонів — хліборобів, серед яких, правдоподібно, найактивнішими були землі, заселені полянами. Полянські землі були найкраще загосподарені та в них найбільше були розвинуті форми суспільно - політичного життя, з певними проявами демократичної форми правління.

В полянській землі не тільки була висока на той час хліборобська культура, але й громадська зрілість виявлялася в вічах, як іще в антській добі, так і після розпаду політично - державного твору наших предків — антів. І так, у тодішніх умовах княжа влада не була абсолютна, тому, що її обмежувало віче. Тож щойно з появою князівсько - дружинного правопорядку, значення князя зросло в більшу силу. [22])

Як видно, висунена М. С. Грушевським теза про праісторичний процес української етногенези, що визначує прабатьківщину нашого народу в середнім Подніпров'ї, а опісля, через добу праукраїнських автохтонів - хліборобів та через Геродотову Скитію аж до часів появи на історичнім коні полянської землі — ранньої Руси. Все це пройшло дуже довгий шлях кристалізування форм еволюції праукраїнського патріотизму прадавніх наших предків, автохтонів - хліборобів, доки ошліфувалось їхнє економічне, культурне та політичне життя, що було передумовою для пізнішої розбудови державної організації. [23])

Така була теза про автохтонність походження Руси та самої назви «Русь», як ми це вище з'ясували коротенько. Тож після появи «Історії України-Руси», норманська теорія про походження Руси багато втратила на своїй вартості й перестала датуватися від варязьких князів Аскольда й Дира, як це подав літописець Нестор. Хоч ще й сьогодні деякі історики підтримують норманську теорію про походження Руси від варяг, як це було дуже популярно в 19 ст., то вже в 20 ст. ця теорія, взята великим істориком Грушевським під дослід мікроскопної люпи, в світлі зібраних фактичних матеріялів була визнана хибною; в результаті була збудована Грушевським своя власна схема історії України-Руси, яку Москва прозвала антинауковоою й «буржуазно - націоналістичною»...

Погляньмо, що пише про М. С. Грушевського «Українська радянська енциклопедія», (не зважаючи на те, що в 1924 р. Грушевському було надано звання академіка АН УССР, а в 1929 р. — академіка АН СССР!): «Грушевський, Михайло Сергійович, (1866-1934) — український буржуазний історик, один із головних ідеологів і ватажків буржуазно - націоналістичної контрреволюції на Україні, народжений в заможній сім'ї»... «Був активним членом буржуазно - ліберальної київської Громади. В 1894 р., за рекомендацією В. Б. Антоновича, Грушевський був призначений австро - угорським урядом керівником кафедри у Львівському університеті. Ставши головою Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові й редактором «Наукових записок» цього т-ва, Грушевський намагався перетворити їх у центр укр. буржуазно - націоналістичного руху австро - німецької орієнтації. Грушевський був ідейним надхненником «Союзу визволення України», створеного на початку Першої світової війни генеральними штабами німецької й австро - угорської армій з шпигунсько - пропагандистськими цілями» і т. д., і т. п.... «У 1917 р. Грушевський перейшов з буржуазної партії українських «поступовців» до партії українських есерів (УПСР), і став головою контрреволюційної буржуазно - націоналістичної Центральної Ради, яка вела криваву боротьбу проти українських робітників і селян, що боролися за перемогу Великої Жовтневої соціялістичної революції і встановлення Радянської влади на Україні. Після краху німецької окупації Грушевський втік з України, займався контрреволюційною антирадянською діяльністю, підтримуючи тісні зв'язки з ватажками національ-

них куркульських банд, які боролися проти українського народу. Грушевський в еміґрації на іноземні кошти утворив і очолив т. зв. Український Соціологічний інститут — центр пропаґанди націоналістичної контрреволюції за кордоном...

У 1924 р. ВУЦКВК дозволив Грушевському повернутися на Радянську Україну для наукової роботи. Був керівником катедри історії України та історичного відділу Академії наук РСФР, а також редактором журналу «Україна»; академік АН УССР — з 1924 р., АН СССР — з 1929 р. Під час роботи в АН УССР у своїх працях з історії України продовжував обстоювати старі буржуазно - націоналістичні концепції, був зв'язаний з антирадянськими буржуазно - націоналістичними організаціями, що проводили нелеґальну підривну діяльність в УССР. У 1930 р. переїхав до Москви і працював в АН СССР.

Грушевський є автором праць з історії України — «Історія України-Руси» (в 10 тт. Львів — Київ., 1898 — 1936; охоплює час до 60-х рр. 17 ст.), «Нарис історії українського народу» (СПБ), 1904; «Історія української літератури», (5 тт.), Київ — Львів, — 1923-27 та ін.; Грушевський брав участь у виданні документальних збірників. Праці Грушевського написані на значному документальному матеріялі, але він ці матеріяли трактував і обробляв у дусі націоналістичної ідеології, фальсифікуючи таким чином історичну дійсність. З метою утвердити клясове панування української буржуазії і поміщиків над українськими робітниками й селянами. Грушевський в основу свої праць поклав антинаукову схему історії України, побудовану на реакційних буржуазно - націоналістичних концепціях, які раніше виразно проявилися в працях В Б. Антоновича. Грубою фальсифікацією історичного процесу є буржуазно - націоналістичні теорії «безбуржуазности» і «єдиного потоку», що ними просякнуті всі праці Грушевського. Грушевський, пропаґуючи «ідеї національної згоди й гармонії» й заперечуючи наявність на Україні клясових антагонізмів, твердив: «Буржуазії у нас не було й нема». Всупереч історичній дійсності, Грушевський доводив, що український народ не має ніякої споріднености й спільности з російським, заперечував, що історичний розвиток обох цих народів відбувався в дружніх взаємовідносинах. Твердячи, ніби нація становить категорію надісторичну. Грушевський фальсифікував історичні джерела, археологічні й лінґвістичні дані, намагаючись довести, що антські племена 4 ст. н. е. вже були українськими, що Київська Русь належить виключно до історії України. Насправді, Київська Русь з її древньо-руською народністю була спільним історичним коренем трьох братніх народів — російського, українського й білоруського.

Багато антинаукових тверджень і націоналістичних перекручень припускає Грушевський при висвітленні історії українського козацтва й особливо визвольної війни українського народу 1648-54 та воз'єднаннв України з Росією. Він вихваляє й виправдовує підлих зрадників українського народу І. Виговського, І. Мазепу та ін., які намагалися запродати Україну іноземним загарбникам і сіяли ворожнечу між українським і російським народами. Всупереч історичній дійсності, Грушевський твердив, ніби Україна «зв'язана тісно й безпосередньо з Західною Европою — Німеччиною в першу голову». Ці антиісторичні концепції були спробою виправдати запроданство українських буржуазних націоналістів німецькому імперіялізмові... Антинауковий характер і контрреволюційна спрямованість буржуазно-націоналістичних концепцій Грушевського — ворога українського народу — були повністю викриті й ідейно розгромлені з позицій марксизму-ленінізму советськими істориками» [24]). Так написала про М. С. Гру-

шевського «Українська радянська енциклопедія»!

Подібно до цього, що написано в «Українській радянській енциклопедії», але дещо ширше, написала про Грушевського «Советская Енциклопедія». Тут подаю деякі деталі- «Окончательно поражение националистической контрреволюции заставило Грушевского перейти на сменовеховские позиции. После нескольких обращений Грушевского к украинскому сов. правительству, в которых он осуждал свою контрреволюционную деятельность, ЦИК Украины в 1924 разрешил ему возвратиться в Сов. Украину для научной работи. В 1924 Грушевский был избран акад. АН УССР, руководил секцией истории Украины исторического отделения АН, редактировал журнал «Украина» и др. издания. В 1929 был избран акад. АН СССР. С 1930 работал в Москве. Умер Грушевский в санатории в Кисловодске, похоронен в Киеве.

Грушевский впервые в укр. бурж. историографии дал цельний сводний труд по истории Украины до сер. 17 в. Его главнейшие исторические работы: «Історія України - Руси» (т. 1-10, в 13 кн., 1898-1936) доведена до 1658, «Очерк истории укр. народа» (СПБ, 1904), «Ілюстрована історія України (Київ — Львів, 1911), «Початки громадянства» Прага, 1921), «Історія укр. літератури» (т. 1-5, Київ — Львів, 1923-27). Публицистические статьи Грушевского собраны в сборнике «З біжучої хвилі» (Київ — 1906), «Освобождение России и украинский вопрос, СПБ, 1907). Грушевский — один из редакторов многотомного издания документов «Жерела до історії України - Руси». В «Історії України - Руси» Грушевский не только обобщил результати исследований предшественников, но и использовал новейшие данные археологии, этнографии, филологии, опубликовал обширний документальный материал, выявленный в архивах России, Польщи, Швеции и др. стран (в т. ч. по истории казачества, освободительной борьбы укр. народа против польско - шляхетского гнета).

Однако научное значение трудов Грушевского ограничено тенденциозностью в отборе и обобщении фактов, националистической интерпретацией источников. Грушевский враждебно относился к марксизму. Он полагал, что социальний прогрес одинаково определяется биологическими, экономическими и психологическими факторами. Уделяя большое внемание экономическим вопросам, Грушевский, однако, отрицал решающее значение в истории развития производительных сил и производственных отношений. Исходя из идеалистической посылки о вечности этнических категорий (народность, нация), Грушевский считал национальную проблему главной в истории, утверждал, что национальные интересы више классових, а классовая борьба мешает борьбе за национальные интересы.

Грушевский пропагандировал националистическую теорию «единого потока». Изображал украинску нацию бесклассовой, безбуржуазной, в которой нет национальных эксплуататорских класов и нет места для классовой борьбы. Грушевский отрицал наличие украинского пролетариата и тем более его руководящую роль в общественно-политической жизни. В работах Грушевского украинский народ противопоставляется русскому, игнорируется их истинную близость, а колониальная политика царизма выдается за политику русского народа. Формирование украинской народности Грушевский относил не к 12-13 вв., а к 4 в. и утверждал, что Киевская Русь принадлежит только истории Украины и не являлась общей колыбелью украинского, великоруского и белоруского народностей. Он осуждал деятельность Б. Хмельницкого и восхвалял И. Виговского и И. Мазепу, пытавшихся оторвать Украину от России» [25]).

З вищенаведеного бачимо, яке велике значення мали історичні праці Грушевського не тільки для україн-

ської історіографії, але також і для російської та інших народів Европи. Сами росіяни признають, що пишучи свої історичні праці, Грушевський використав дуже цінні матеріяли, як чужі, так і своїх попередників, українців — істориків. Тож нічого дивного, що Українська Академія Наук у Києві в 1924 р. надала Грушевському звання академіка, але також і Москва в 1929 р. надала йому звання академіка АН СССР. А цим, власне, признано Грушевському його заслуги в ділянці історіографії. І хоч сьогодні Москва трубить на всі єрихонські труби, що наукові концепції, а головне, історична схема Грушевського є антинауковими, то Москва сама себе заперечує тим, що надала Грушевському за його праці звання академіка.

Історичні праці М. С. Грушевського, а особливо його «Історія України-Руси», мають велике значення не тільки для нас, українців, але також і для інших слов'янських народів. І так, визначний світової слави історик, дійсний член Чеської Академії Наук Ярослав Бідло писав, що — «Історія України-Руси» Грушевського належить до найбільших творів, а тому він, Бідло, її високо оцінює й уважає за твір світового значення, що належить до найкращих творів історичної літератури. Тож сміло можна сказати, що М. С. Грушевський через усю свою багатогранну народню діяльність своєю українською історією виконав найдоцільнішу службу для українських національних змагань, як між своїм народом, так і в не-слов'янській чужині. [26]).

На закінчення мушу підкреслити, що ми, українці, повинні бути горді з того, що наша нація мала щастя мати такого світової слави історика - науковця, який зумів написати такий славний твір, як «Історія України-Руси» — М. С. Грушевського. Твір цей повинен бути настільною евангелією в кожній українській свідомій родині, а також наші свідомі, культурні й патріотично наставлені українці повинні старатися, щоб такий вартісний історичний твір постачити до американських інтеліґентних родин і до всіх наукових інституцій та різних бібліотек... Щоб нарешті світ дізнався про наше походження — хто ми і чиї ми діти.

●

Примітки:

1) Українській Історик, 1-4 (49-52), Нью-Йорк, Торонто, Мюнхен, 1976, ст. 116.

2) Л. Винар, «Автобіографія Михайла Грушевського» з 1906 і 1926, Нью-Йорк, Торонто, Мюнхен, Укр. Істор. Т-во, 1974, ст. 14.

3) «Пшеґльонд Вспулчесни», ч. 153, січень 1935, Рок 14, ст. 134.

4) Те саме джерело, ст. 135.

5) М. Грушевський, Автобіографія (1906), ст. 3.

6) Те саме джерело, ст. 3.

7) Завваги М. С. Грушевського в обороні маґістерської праці, Автобіографія 1905, ст. 4.

8) Літературно - науковий вісник, 1912, травень, ст. 297.

9) Український історик, 1-2 (9-10), Рік 3, Нью-Йорк, Мюнхен, 1966, ст. 6.

10) Д. Дорошенко, Історія України, Авгсбурґ, 1947 ст. 45, 46.

11) Б. Крупницький, Українська історична наука під совєтами, Мюнхен, 1957 ст. 13.

12) «Записки» Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1922, т. 133, (цитата).

13) Б. Крупницький, «Українська історична наука під совєтами» Мюнхен, 1957, ст. 13.

14) О. Гермайзе, «Українська історична наука за останнє десятиліття, Студії з історії України», Київ, 1926, т. II, ст. 16.

15) «Український історик», 4(44) Рік XI, Нью-Йорк, Мюнхен, 1974 ст. 5.

16) Те саме джерело й сторінка.

17) Ф. Пігідо, «Україна під большевицькою окупацією», Інст. для вивчення СССР, Мюнхен, 1956, ст. 39.

18) «Український історик», 1-2 (9-10), Рік III, Нью-Йорк, Мюнхен 1966 ст. 32.

19) «Український історик» 1-2 (9-10), Рік III, Нью-Йорк, Мюнхен, 1966, ст. 54.

20) Те саме джерело, ст. 54.

21) Нариси стародавньої історії РСР Київ, 1959 ст. 350-1.

22) Ф,. Пігідо, «Україна під большевицькою окупацією» Мюнхен, 1956, ст. 60, 61.

23) Те саме джерело й сторінка.

24) «Українська радянська енциклопедія», т. 3, Київ, ст. 509, 510.

25) «Советская енциклопедія» ст. 857, 858.

26) Я. Бідло, «Міхал Грушевскі», Накладем Ческе Академі Вед., Прага, 1935.

Володимир Михайлів

ДО ПОДІЙ В ДЦ УНР

Останні події в ДЦ УНР, які сталися після того, коли Президія УНРади, згідно зі своїми прероґативами Тимчасового Закону про Реорганізацію ДЦ УНР виразно уточненими в статті 13-1-3, прийняла до відома поворот УНДО й УРДП до УНРади, покотилися дуже швидко. Заховавши всі пляни в секреті та не поінформувавши ні Президії, ні проводів політичних партій про свої заміри, як це повинно бути в дійсно демократично - парляментарному житті, Президент М. А. Лівицький із своїми найближчими співробітниками пп. М. Степаненком і Т. Леонтієм перекреслили всі прероґативи складових частин ДЦ УНР, зокрема УНРади, які передбачає Тимчасовий Закон УНР. «Декрет» і «Постанова» були тільки вступом до диктаторських «реформ», які През. М. А. Лівицький перевів своїми «змінами» в Тимчасовому Законі, проголошеними недавно на сторінках «Свободи». Ми ще не раз повернемо до правної й процедуральної сторінки цих «змін», Не є таємницею, що През. М. А. Лівицький не зумів якщо вже не наладнати приязні відносини з проводами політичних середовищ УНРади, то принайменше створити ділову атмосферу для належної й плянової праці. Від часу смерти свого батька св. п. Андрія М. Лівицького а зокрема після свого вибору на пост Президента УНР, він був у постійному конфлікті зі всіми та створив атмосферу безпідставних підозрінь і постійних напружень. Свою президентуру він почав від ультимативної вимоги збільшення його прероґатив на 6-ій сесії УНРади, проти прийняття яких виступила гостро ОУН, і це було початком всіх пізніших криз, димісій чи усунень різних діячів з постів в ДЦ УНР. Ніхто інший як през. М. А. Лівицький причинився до резиґнації двох голів УНРади, Я. Маковецького й д-ра П. Белея. На сьомій сесії УНРади М. А. Лівицький, при гострій опозиції ОУН, перевів прийняття різних змін до Тимчасового Закону, включно з можливістю розв'язання УНРади тільки **на внесок уряду УНР або Президії УНРади,** в той час коли раніше **було треба спільного внеску уряду й Президії Української Національної Ради.** Інші зміни мали на меті змінити правно - політичний характер УНРади — з дотеперішнього вільного демократичного передпарляменту в екзилі в «раду» **ідеологічно споріднених середовищ.** Щобільше почато називати цілий ДЦ УНР «ідеологічним центром». ОУН гостро реаґувала на ці спроби й заходи, і на 7-мій сесії УНРади в Лондоні склала відповідну заяву про свою неучасть у екзильних органах ДЦ УНР, залишаючися в УНРаді в ролі опозиції.

VIII-ий Великий Збір Українських Націоналістів (ВЗУН), з уваги на важкий стан українського народу на рідних землях, ствердив у своїх постановах, **що тільки спільна, одностайна дія всього українського суспільства** в діяспорі може успішно причинитися до успіху визвольних змагань нашого народу і тому доручив Проводові Українських Націоналістів (ПУН), а цей, в свою чергу в. п. референтові й голові Фракції ОУН в УНРаді почати нові спроби й заходи в справі консолідації. Голова Фракції ОУН в УНРаді, д-р Зенон Городиський, один із довголітніх і найближчих співробітників сл. п. інж. О. Бойдуника та великий прихильник ідеї УНР, звернувся до президента М. А. Лівицького, його заступника та голови УНРади із пропозицією почати кроки для привернення консолідації на базі УНРади, на що дістав згоду й спеціяльну заохоту від президента. Протягом трьох років важкої праці, при повній підтримці політичних партій УНРади й опозиції та громад-

ських чинників (Рада Академічних і Професійних Товариств), прийнято **Плятформу Консолідації** та узгіднено спільну **Деклярацію Порозуміння.**

Так прийшло, природним, а не механічним способом, до створення більшости в УНРаді, яка стала по стороні ОУН у справі консолідації. Цю нову більшість творили, після підписання Деклярації Порозуміння ОУН, УСП, Союз Земель Соборної України (СЗСУ), УРДП, УНДО та речники Громадського Сектора, заступлені в Президії УНРади ред. І. Кедрином і майором Роєнком. Рівнож у групі п. Степаненка й в УНДС були діячі, які сприяли й підтримували консолідаційні кроки. Завдяки спокійній і послідовній праці голови Фракції ОУН д-ра З. Городиського, голови УНРади ред. І. Кедрина та голови Консолідаційної комісії д-ра С. Вороха й інших співробітників, осягнено успіх консолідації. На підставі тих усіх заходів, які були всім відомі, а зокрема — відомі до найменших деталів президентові, його заступникові та голові ВО УНРади, Голова УНРади скликав на день 4-го лютого ц. р. засідання Президії УНРади, й у приявності та за підтримкою през. М. А. Лівицького приступлено до справи обговорення повороту УРДП і УНДО до УНРади. Внесок про поворот двох груп - основоположників УНРади, цебто УНДО й УРДП прийнято більшістю голосів (5 проти 3). Проти голосували представник УНДС, представник УРДП (Степаненка) та групи УНДО д-ра Федорончука. Виявилося, що з поворотом УРДП й УНДО створилася в Президії УНРади нова ситуація. Президент М. А. Лівицький побачив, що він уже не зможе накидати свою волю та змушувати політичних діячів йти за його плянами і що ДЦ УНР та УНРада поверне до своїх первісних позицій і структури, встановлених його покійним батьком, през. А. М. Лівицьким, та такими діячами як І. Мазепа, інж. О. Бойдуник, І. Багряний, Ст. Баран, д-р Ст. Витвицький та іншими; він, після засідання Президії УНРади 4-го лютого вирішив із своїми найближчими співробітниками розв'язати УНРаду. Підкреслюємо цей факт, бо головним завданням заходів ОУН було привернення прероґатив УНРаді, ВО УНРади, які було усунено на 7-ій сесії УНРади, та на скріплення престижу ДЦ УНР. Плятформа Консолідації, прийнята політичними партіями УНРади 19 грудня 1975 р., а потім прийнята, враз із відповідною резолюцією, всіма середовищами УНРади й опозиційними групами (УНДО, УРДП та ОУН(з) 22 травня 1976 р., та вкінці прийнята й затверджена також всіми політичними проводами й речниками громадського сектора Деклярація Порозуміння 17 грудня 1277 р., наявно доводять, що президент не мав найменшої причини політичного характеру для розв'язання УНРади. Беручи під увагу, що Президія УНРади діяла згідно з прероґативами, випливаючими з постанов Тимчасового Закону УНР у статті 13-ій (1-3), виходить, що не було також і правної підстави для розв'язання УНРади. Завершення консолідації, прийняте подавляючою більшістю політичних середовищ, було таки великим політичним здобутком. Якщо п. Т. Леонтій рішився скликати засідання ВО УНРади для обговорення внеску про розв'язання УНРади, то він мусів для цієї історично важливої й відповідальної справи, скликати, згідно з 31-ою статтею Тимчасового Закону, засідання, на якому повинні були бути приявними **особисто** більшість членів О УНРади. У висліді, процедура прийняття того внеску не тільки незаконна але й понижуюча для членів ВО УНРади за океаном, про що свідчить листування, телеграми й телефони між мюнхенськими й заокеанськими членами ВО УНРади.

Вкінці запропоновані п. Т. Леонтієм додатки до Тимчасового Закону, затверджені през. М. А. Лівицьким у формі «Надзвичайної Постанови», **не мають** правної підстави, бо зміна Тимчасового Закону УНР може бути переведена тільки **кваліфікованою**

більшістю сесії УНРади, яка була вже запляннована, й був усталений речечець її відбуття.

Президент М. А. Лівицький самочинно й протизаконно проголосив себе досмертним президентом та скреслив усі права й прерогативи як УНРади, так і ВО УНРади. Він присвоїв собі права іменувати й затверджувати членів УНРади з політичного й громадського секторів та повністю контролювати діяльність УНРади й ВО УНРади. У висліді тих подій, в ДЦ УНР вважається політичним святотатством говорити, що по-«диктаторськи» реорганізований президентом ДЦ УНР є **переємником Актів Будівництва періоду Центральної Ради й Трудового Конґресу.**

На нашу думку, останні події в ДЦ УНР є угробленням ДЦ УНР та УНРади, і тому ясно, що ОУН, згідно з мотивами, поданими в комунікаті ПУН, не може брати участи й відповідальности за все, що зробив і робить п. М. А. Лівицький із своїми найближчими співробітниками.

Юрій Артюшенко

ОПОЗИЦІЯ В ПОЛІТИЧНІМ І ДЕРЖАВНІМ СЕКТОРАХ

Ідею всеукраїнського політичного об'єднання ініціювала ще Леґія Українських Націоналістів (ЛУН), зараз же по смерті св. п. Симона Петлюри, а опісля цю ідею намагалася й намагається втілити в життя ОУН.

Сьогодні уповноваженим ОУН у справах консолідації національних сил є д-р Зенон Городиський. На жаль, його вперті та послідовні намагання в напрямку об'єднання всіх українських національних сил на базі УНРади натрапляють на великі перешкоди, як із сторони правлячих груп ДЦ УНР, так і зі сторони опозиційних груп, що є поза УНРадою.

І хоч для більшости української спільноти теперішні невдачі на консолідаційному відтинку не були несподіванкою, проте вона прийняла вістку про них із великою журбою. Зокрема ж, українське воящтво, незалежно від своїх політичних переконань, вважає, що ті перешкоди, що привели до невдачі на консолідаційному відтинку не були подиктовані інтересами української національно - державної рації.

Дехто вважає що ці невдачі були ударом не тільки по ініціяторах консолідації, але й однаково як по правлячих, так і по опозиційних групах, а головно — по консолідаційній базі — УНРаді, що уособлювала демократичні форми Української Народної Республіки.

А досвід минулого нам каже, що всі невдачі, навіть поповнені з вини опозиції, йдуть в історії на рахунок правлячих провідних верств, які завсіди мають виявити витриманість і почуття відповідальности.

Сьогодні з вояцькою думкою в нас не дуже числяться, хоч із історії знаємо, що в минулому український військовий сектор був тісно пов'язаний із державним сектором, і вояцьку думку вважалося за синтезуючу думку всіх верств української спільноти.

Так було й у нашій добі; це унаслідувала й ОУН, але коли до вирішального голосу прийшло не пов'язане з державно - соборницькими традиціями Армії УНР молодше галицьке покоління, що схотіло перебрати провід у свої руки, було знехтувано вояцькою думкою.

Вищезгадане покоління тоді ще не усвідомлювало ваги тяглости тих військових традицій, що їх здобула героїчними подвигами соборна Армія УНР, тих традицій, що були стимулом

у формуванні ідеологічних засад ОУН та були джерелом її сили.

І це все тоді, коли навіть володарі державних народів числяться з думкою своїх комбатантських організацій, як от напр. у 1951 році бельгійські ветерани вуличними демонстраціями домагались абдикації свого короля Леопольда ІІ-го.

У нас забувається, що не тільки релігія, містика й історична романтика, але й традиції соборної Армії УНР були тією рушійною силою, що надала динамічности українському націоналістичному рухові та виточила його державницькі напрямні. Власне, забуваємо, що традиції соборної Армії УНР були джерелом націоналістичного світогляду.

Власне, призабування чи іґнорування цих дійсних традицій і спричинило створення відосередніх сил в ОУН, сил, які очолили люди без військового виховання та державницького наставлення, люди, що шукали ідеологічних основ націоналізму не в наших історичних традиціях, а десь поза ними, в чужих вченнях і в нових західньо-европейських рухах.

З цього то й зродилася та несубординація частини членства ОУН супроти ПУН, що й привела до розламу в ОУН. В матірній ОУН переважно лишилися ті, що устійнювали духовий і практичний зв'язок між воєнним і повоєнним періодами націоналістичного руху в рамках тієї державної дії, що уособлювала продовження боротьби за відбудову Української Народної Республіки. В наслідок усього вищесказаного, й по Другій світовій війні розрив у націоналістичнім русі продовжується. Це й є однією з причин того, що одна частина колись активного членства стала осторонь націоналістичного руху, а друга пірнула в матеріяльні блага.

Не без впливу на це було й те, що деякі групи попали під гіпнозу сумнівної вартости, чи радше, проминаючої так званої відлиги в Україні й прийняли фікцію української державности України як фактор належної уваги, перебільшуючи її дійсне значення (сьогодні, здається, вони вже побачили свою помилку).

Сьогодні ж в Україні й поза нею приходить до слова наймолодша ґенерація. Вона виповнює ту прогалину, яку не виповнили два попередні покоління. Про її активні дії, як на відтинку руху опору там, чи на відтинку охорони політичних в'язнів зв'язку з рухом опору й зовнішньою пропаґандою тощо тут; український загал це добре знає й уважно за ними слідкує.

Зокрема ж, нас приємно вразила вістка, що Міжкрайова Пластова Зустріч — 78, яка відбулася 4-го серпня 1978 року в Українськім Селі біля Едмонтону, в Канаді, проходила під кличем: **«Плекаймо творче будуючий державницький дух і державницький спосіб думання. Державність — мета народу!»** Цей клич можна вважати за ідейне продовження тих державно - політичних і військових концепцій, які мала та військова молодь, що творила УВО, ЛУН, ОУН. Він, цей клич, пригадує нам не тільки полк. Є. Коновальця, полк. А. Мельника, ген М. Капустянського й інж. Дм. Андрієвського. Зокрема, останній на ВЗУН-і звів бій за цей клич, як він писав у листі за 9 вересня 1955 року до автора цих рядків: **«Питання внутрішньої політики були предметом дискусії IV ВЗУН. До речі, Ваша позиція, висловлена в листі з 12 липня, вповні покривається з моєю. Тож я перевів критику деяких потягнень перед ВЗУН, і це знайшло відгук у резолюціях, а особливо в Постановах. Але мушу сказати, що в тих справах довелося мені й іншим бути обережними, щоб не вносити у ВЗУН надто сильного ферменту».**

Рівно ж і в наступнім 1956 році, в листі з 4-го липня інж. Дмитро Андрієвський писав: **«Ваша заввага, що стисло стосується кризи, а саме там, де мова про «атрибути суверенної держави». Дійсно не вільно легковажити ті атрибути ні в яких обставинах і ні для яких мотивів. ДЦ в екзилі є одним із тих атрибутів української**

національної держави. А тому треба глянути правді просто в вічі й не замилювати очей ні собі, ні іншим. Цих кілька слів живої людини до живої людини...» — закінчує св. п. інж. Дм. Андрієвський свою думку, що є такою близькою до згадуваного кличу пластової молоді в наші дні.

І цих кілька слів інж. Дм. Андрієвського, сьогодні вже покійного, ми й пригадуємо всім тим живим людям, яким ще є дорогою проблема української державности, зокрема тим, які стоять при кермі ДЦ УНР, і тим, які є в опозиції до нього. Пригадуємо якраз у час, коли українська державницька проблема в Україні, зокрема серед молодшого покоління, стає найважливішою проблемою сьогоднішнього дня.

І сьогодні критика державно - політичних позицій продовжується колишніми членами ОУН чи колишніми членами деяких середовищ УНР.

В минулому перехід членства від УВО, ЛУН й ОУН до інших українських політичних груп не вважався карним вчинком і не підпадав під судовий розгляд, хібащо перехід був до чужого ворожого табору — тоді могла бути застосована й найвища кара. Щобільше, часом бували й такі винятки, коли колишній член однієї політичної організації ставав зв'язковим між його новою організацією й попередньою. Ці зміни в думках і перехід до іншої організації були попереджені заявою в пресі чи поясненням причин у статті чи статтях. При чім, це відбувалося без практик «перехоплення» чи спроб і методів розбивання політичних середовищ для спекулятивних політичних цілей.

Та непорушною основою тез ОУН на внутрішньо - політичному відтинкові, що найменше підпадала під критику, була ідея всеукраїнського державно - політичного об'єднання, яку видвигнула ще Легія Українських Націоналістів по смерти С. Петлюри та з якою ОУН й включилася в 1948 році до реорганізації ДЦ УНР і створення УНРади, а в наші дні — до консолідаційної акції, в якій своєю чинністю й спричинилося до консолідації якщо не всіх, то бодай частини українських національно - політичних сил по боці УНРади.

З цих же основних позицій ОУН, виступав і автор цих рядків на XII-ім З'їзді Т-ва Прихильників УНР 12 листопада 1977 року, підкреслюючи те, що найважливішим завданням того З'їзду було доложити всіх старань до відпруження взаємовідносин; він перестерігав учасників з'їзду перед повторенням помилки з 1917 року не демобілізувати навіть найменшої клітини українських національних сил чи не усувати її з фронту боротьби за привернення державности Українській Народній Республіці. Зокрема ж, перестерігав перед легковаженням голосу опозиції. Бо він — автор — завжди вважав, що творча опозиція в політичних групах, а тим більше в ДЦ УНР, є запорукою того, що правляча верхівка не зіб'ється з правильного шляху на манівці, чи не буде монополізувати владу в своїх руках. Бож, на думку автора цих рядків, **усяка монополізація влади, ким би то не було, приводить до демобілізації національних сил. І незалежно від того, хто в тім винен, як ми вже говорили, відповідальність за це спадає на правлячі групи. Так само на них спадає й відповідальність за декрети президента держави, зокрема за ті декрети, якими легковажиться голоси державно-творчої опозиції, бо за цими декретами криється небезпека, що в майбутньому якийсь президент зможе одним своїм декретом змінити навіть демократичні форми УНР на інші форми, включно до тоталітаризму.** І тут виринає питання — чи останньо проголошені зміни Тимчасового Закону УНР не є відходом від традицій наших Державних Актів 1918-20 років? Та ця тема вимагає окремого обговорення.

Ми часто забуваємо, що на терезах історії законність теж важиться тільки як одна з двох, різної питомої ваги, величин...

. . **Першою з тих двох величин є суверенна воля народу, виявлена без жадних впливів на неї чужої панівної дійсности, себто законодавство, в основі якого лежить всенароднє волевиявлення, а другою величиною є декрети ДЦ УНР в екзилі, точніше президента, що під тиском теперішньої внутрішньої й зовнішньої атмосфери не дозрівають до рівня першої.** . .

Питома вага отого, так би мовити, екзильного законодавства залежить від висоти творчого вкладу державнодіючої еміґрації в українське державне будівництво, що, на жаль, стоїть на дуже низькому рівні. Однією з причин того є оте протиріччя в програмах політичних груп, на що ми вже в своїх статтях не раз звертали увагу

У таких своїх статтях як: «Протиріччя в програмах речників політичного світу» («Самостійна Україна» за січень-лютий 1974 р.) чи в статті «На марґінесі дискусії про «плебісцит» («Самостійна Україна» за січень-лютий 1976 року) автор цих рядків дуже критично ставився до тих політичних груп, які через легковаження державної спадщини пропаґували програму «максимум» і «мінімум» із «плебісцитом». Тому він дуже втішився, коли довідався, що представники з деяких тих груп взяли участь у нарадах, започаткованих з рамени ОУН д-ром З. Городиським, і задеклярували на них свій поворот до УНРади, на базі спільно прийнятої плятформи консолідації.

Українське громадянство сподівалося, що правлячі й опозиційні групи почнуть спільно підготовлятися до 8 Сесії УНРади. Бо попри всякі гіпотези й припущення, національна рація вимагає, щоб сьогодні й опозиція вклала свою цеглину в державне будівництво. Бож без опозиції ДЦ УНР не зможе створити всенаціональної й повноцінної державно - визвольної концепції та втілити її в життя. На жаль, воно мусіло розчаруватися в своїх сподіваннях.

На тему державно - політичної кризи в «Самостійній Україні» за вересень - жовтень 1978, Петро Надтисянський, у статті «До положення українців у вільному світі», висловлює непереконливу думку, що деякі середовища ввійшли до органів ДЦ УНР з метою повної ліквідації тих органів, чи перетворення їх у свого роду Комітет. На думку автора тієї статті, властне, в наслідок цього й прийшло до кризи в ДЦ УНР, і тому Президент розв'язав УНРаду. Все ж, після цих не завсігди вірних міркувань, автор П. Надтисянський з оптимізмом висловлює свою настанову: «Тому слід було б усім нашим політикам, яким визволення України з-під усіх окупацій лежить таки дійсно на серці **знайти спільну мову, об'єднатися для боротьби за визволення** й перестати говорити про кризу. З тими, які не думають серйозно прикладати своїх рук до справи визволення, нема чого консолідуватися!»

Вищезгаданий автор далі пише, що, на його думку, «...слід вести підготову до чергової сесії УНРади з участю всіх тих сил, які не зійшли з принципів української самостійности й соборности, ані не відійшли від визнання ДЦ УНР леґальним урядом українського народу».

Автор вищезгаданої статті властиво мало обізнаний із усіми заходами консолідаційної акції започаткованої ОУН. Як довідуємося з першоджерел, речник ОУН діяв у тісному контакті з президентом М. А. Лівицьким, Головою УНРади Іваном Кедриним - Рудницьким та речниками ОУН-з, УРДП й УНДО.

Була прийнята спільна **Плятформа Консолідації** й видано **Декларацію згоди,** яка докладно устійнювала всі вимоги Керівництва ДЦ УНР, з однієї сторони, та вимоги опозиції, з другої сторони, шляхом дійсного компромісу й договорення.

А що в висліді цього договорення змінився уклад сил в УНРаді в користь конечної консолідації за настановою ОУН — у відношенні 7 — 3, то президент М. А. Лівицький, замість того, щоб узяти під увагу фактичний

уклад сил, злегковажив шляхетними інтенціями ОУН як ініціятора консолідації, як теж не схотів повірити неоднноразовими запевненнями ОУН, УСП. СЗСУ-СП та речникам Громадського Сектора й УРДП та УНДО, що вони хотять тільки привернення й скріплення основ, на яких була створена УН-Рада в 1948 році.

Тож неуспіхом ініціяторів консолідації був головно той факт, що вони (в особі персонально відданого ідеї ДЦ УНР д-ра З. Городиського) не переконали президента М. А. Лівицького в їх добрих замірах. Помилкою ж президента М. А. Лівицького було те, що він уперто відкидав ті запевнення, слухаючи своїх дорадників із противної сторони.

Та ми над цим тут довше не будемо спинятися, а відішлемо читачів до Комунікату Проводу Українських Націоналістів із серпня цього 1978 року, в якім вияснюється становище ОУН як державно - творчої опозиції та опреділюється її відношення до теперішнього, підкреслюємо — теперішнього, керівництва ДЦ УНР.

Тож ОУН, відкидаючи останньо переведені зміни, свій поворот до активної праці в ДЦ УНР узалежнює від привернення статус кво, до якого може прийти на 8 Сесії УНРади. Ще є багато часу, щоби виправити помилки та привернути взаємне довір'я. Поважний вік теперішнього президента М. А. Лівицького підказує не гаяти часу та залишити молодшій зміні державної варти неспотворені традиції й вартості демократичної Української Народної Республіки.

Такі й подібні думки нуртують в умах усієї української громади, але думки українського вояцтва мають дещо інший характер, а зокрема — думки тих вояків, що своєю кров'ю скроплювали обидва Державні Акти 22 січня. Останніх бентежить оте недоцінювання політичними групами військового сектора. Не чути голосу речників цього сектора, як такого, ні на політичних, ні на державних форумах. Проте українське вояцтво залишається льояльним супроти ДЦ УНР й супроти всіх національних організацій і буде намагатися переконати всіх розчарованих вислідами дотеперішньої консолідації в тім, що найкращі ліки на ці всі наші недомагання є здорова державницька думка та що зусилля д-ра З. Городиськоого таки принесуть колись добрі овочі, як приносили також зусилля тих, про яких ген. М. Капустянський у листі з 7. 12. 1961 року до автора цих рядків писав: «Інж. О. Бойдуник, а зокрема інж. Д. Андрієвський, що йому часто густо УНРада була найближчою й найріднішою, закасавши рукава працюють, щоби влити свіжої крови в УНР. Думаю, що висліди їхніх зусиль і напруги в недовгому часі дадуть свої овочі...».

Тож по думці українського вояцтва український політичний світ — як правлячі, так і опозиційні групи, повинні зревідувати свої взаємовідносини та знайти спільний знаменник діяльности в усіх секторах цілісного українського життя.

Не обвинувачуймо взаємно один одного в гріхах, які є фікцією, або в яких ми всі вже покаялися. Ідім слідами наших державнотворчих попередників. Думаймо по-державницькому й творім діла, гідні їх діл, як то чується в голосі пластового юнацтва й у голосі українського вояцтва, коли звертаються до себе й до навколишнього українського світу.

●

Я. Гайвас

СЕНС І НОНСЕНС АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

(Закінчення)

Законодавчі установи, завдяки невсипущим заходам покійного сенатора Керра, улюбленця нафтових баронів, ухвалили значною мірою ще досьогодні зобов'язуючі закони, що приносили колосальні незаслужені зиски саме тим «баронам».

Цього всього аж ніяк не можна забувати, коли аналізувати причини невдач американської політики. Це стосується в однаковій мірі як зовнішньої, так і внутрішньої політики ЗСА. Особливо показовою в цьому відношенні в зовнішній політиці ЗСА був випадок з червоним Китаєм. Завдяки різним позаурядовим силам, інтересам і впливам, ніякий уряд — однаково, демократичний чи республіканський, не зважився протягом майже тридцяти років знормалізувати відносини з Китаєм, з очевидною дошкульною шкодою для ЗСА. Та про це пізніше.

Американські закони, а ще більше американська традиція й поточна практика виразно сприяють такому станові. Це все — складові частини не лише зобов'язуючого законодавства, але й органічний складник американського побуту. Протиставитися цьому дуже важко, нераз прямо неможливо, бо все це діється тільки частково відкрито, коли мається до діла, напр., з пресою, телевізією, радіо, а багато більше — в так званій сірій зоні, між законним і незаконним, чи законом докладно неуреґульованим, як, напр., ціла діяльність лоббі й здобування там впливів, що постійно відбувається на межі купування впливів.

Всім тим силам значно легше, аніж державному правлінню, виправдуватися й оправдувати свої вчинки перед громадськістю. І вони це, в випадку невдач, широко використовують. Характерний у цьому відношенні був випадок з безглуздою й жалюгідною американською збройною інтервенцією в Індокитаї. Довгі роки публічна опінія, разом з майже всіма органами преси й інших середників комунікації, підтримувала інтервенцію у В'єтнамі й суміжних країнах. Вони відкрито вимагали перемоги, яку можна було осягнути тільки щораз дальшою інтенсифікацією американської участи в війні, коли ж ставало ясно, що йде до катастрофи, все те братство по черзі почало обмивати свої руки й пересувати відповідальність і вину за інтервенцію і її невдачу на плечі уряду і, очевидно, президентів.

Після в'єтнамської катастрофи маятник настроїв пересунувся радикально в протилежну крайність, і періодики, телевізія й радіо, публічна опінія, поодинокі впливові політичні й суспільно-громадські діячі так рішуче й галасливо виступали проти будьяких, навіть чисто оборонних, заходів американської політики на міжнародньому форумі, що це тільки розв'язало большевикам руки й уможливило їм у короткому часі добитися величезних успіхів. І треба було аж болючих і вагітних наслідками большевицьких ударів (після яких, згідно з московськими плянами, приходять інші), щоб привернути хоч частково сенс різним, але ще далеко не всім, елементам публічної опінії. Тими болючими ударами були большевицька інтервенція в Анґолі, Етіопії, Афганістані та інших країнах. Щойно коли большевики й оплачуваний ними кубинський експедиційний корпус опанували Анґолю й Етіопію, а вслід за цим кермована Москвою аґентура перевела державний переворот у надзвичайно важливому під стратегічним оглядом Афґаністані, різні інтелектуали, університетські й

інші дослідчі осередки, середники комунікації тощо почали ревідувати дотеперішні капітулянтські, на фікціях оперті позиції.

Всі ці моменти треба видвигнути, підкреслити й мати на увазі, щоб повністю зрозуміти тло й закуліси ваганъ, нерішучих заходів і неоправданих відступів, передбачених і непередбачених неуспіхів американської політики, побачити хоч частку численних її нонсенсів. Бо ж інакше, як не назвати очевидним нонсенсом, наприклад, того, коли два роки тому кубинський експедиційний корпус закріплював владу московських вихованців і маріонеток у Анґолі, велика більшість відповідальних американських чинників розгублено шукала виправдання й годувала себе рожевими надіями на нереальні майбутні труднощі й клопоти червоних аґресорів, а американський амбасадор при Об'єднаних Націях Янґ додумався до того, щоб публічно твердити, нібито кубинські бригади в Африці є, як він висловився, «стабілізуючим чинником». Американська публічна опінія, зі свого боку, при помочі всіх своїх могутніх засобів, протестувала якнайголосніше проти будь-яких заходів Вашінґтону достатньо допомогти національним елементам і спинити московську пенетрацію. Коли недавно кубинські бригади, совєтські військові дорадники й інструктори та бойові пілоти розправлялися з національним повстанчим рухом у Сомалії і з сомалійським населенням, яке боронило своє священне право на самовизначення, то Вашінґтон проголосив «гендс оф» політіку, бо, мовляв, сомалійські повстанці «порушили статус кво». Коли в Афґаністані большевицька аґентура перебрала владу, то, після коротких охів і ахів, американська публічна опінія соромливо замовкла. Коли ж вишколені й озброєні Москвою й Гаваною так звані катанґські повстанці напали на Заїр, то, якщо б европейські держави — Франція, Бельгія, а потім Марокко й інші — не втрутились би, то Заїр пішов би шляхом трьох попередніх. Бо Вашінґтон зважився тільки дати транспорт бельгійським і іншим частинам, що поспішили на підмогу нападеному заїрському урядові.

Чи можна дивуватися, що Москва роззухвалилася до краю й переступила межі допустимого навіть для найбільших лібсралів та тим почала відкривати очі всім тим, що дотепер жили (багато ще й далі живуть), рожевими ілюзіями й вірять «солов'їному тьохканню» з Кремля.

Ленінським методом.

16 липня 1918 року в Єкатеринбурзі, на Сибірі, шайка «неустрашимих стражоф революції» ввійшла до будинку Іпатієвих, у якому проживав цар Микола Другий з родиною. Зігнана в одну кімнату царська сім'я зовсім не знала, що станеться. А озброєні червоні ґвардисти відчинили навальний вогонь... Не жалували нікого, ні старого, ні малого, вимордували в пень цілу сім'ю. Таким чином, Ленін одним ударом раз назавжди спекався «царської небезпеки». Без суду й присуду, без довгої процедури, а так просто, наказом, який ґвардисти виконали, зовсім не застановляючись над тим.

А на нараду совнаркому якийсь час після цього кур'єр з телеграфічного уряду приніс телеграму: «... діло скінчено...». Червоні ватажки переглянулися, Ленін притакнув головою — і перейшли до дальших точок денного порядку нарад.

Заскочена й стурбована публічна опінія заходу нібито виявила «глибоке» обурення тим, що сталося; англійський королівський двір носив жалобу після жорстокої смерти «дорогого кузена», але тільки короткий час. Скоро всі забули про це. Мовляв, і в Англії, і в Франції котилися голови пануючих... Незабаром не стало й самого Єкатеринбурга — переназвано його на Свердловськ.

Це правда, що й на заході королі поплатилися головою за свою недолугість. Але на сході, в Росії на

тім не скінчилося. Навпаки, це був початок страшних жнив, що тривають досьогодні. Чого за той час не випробувано! Були масові розстріли, затоплювання старих кораблів із в'язнями, пляновані й організовані державою голоди, несподівані збройні напади на неприготовані народи й держави, скритовбивства. Все це — «методологія», впроваджена ще Леніним, а продовжувана досьогодні його учнями й наступниками.

27 квітня ц. р. комуністична партія Афґаністану, партійні боївки й групи диверсантів та збунтовані ними військові відділи розпочали несподівану атаку на урядові будівлі та центральні пункти Кабулу, столиці Афґаністану. Декілька годин — і не стало президента Могамеда Дауда, загинула ціла його сім'я, більшість міністрів, очевидно, всі з дітьми й жінками. Окрім них, вимордувано високих урядовців, численних військових командирів, а за кілька днів вислані в край відділи душогубів вибили всіх, що могли б бути невигідними для комуністів. Швидко, без шуму владу перебрав лідер комуністичної партії Нур Моґамед Таракі, довголітній, вишколений у Москві лідер місцевих комуністів, а довкола нього — «ревком», складений з таких самих, як він, вишколених у «столиці світового комунізму» горлорізів. Ясне, що Москва негайно визнала цей «уряд», а за нею, отягаючись, ідуть західні країни. Преса побідкалася декілька днів, телевізія показала деякі світлини з руїнами й убитими і радо перейшла б до денного порядку над цим усім — це ж бо так далеко! Але Афґаністан займає ключеву позицію між Індією, Іраном, Пакістаном, Китаєм. А це вже справа не проста! Колись Велика Брітанія своїми найкращими синами боронила Провал Кибер, що веде з московської імперії на південь. І оборонила. З того часу залишилися в пам'яті старожилів бравурна атака «Легкої бригади», безумна хоробрість потомків Вільгельма Завойовника й Ришарда — Львине серце. Наступ Росії відбито.

Але часи змінилися... «Легкої бригади» не стало, забракло рішучости протиставитися лихові, й московська імперія обперлася об непрохідний масив Каракорум, а її «легкі бригади» пройшли Гіндукуш і підійшли до долин ріки Індус. Пройшли вони одну з найбільших у світі природніх перешкод і відкрили собі дорогу в далекі простори і майже необмежені можливості в цій частині світу аж до Індійського океану включно. А є тут велике перехрестя доріг, культур і людських доль. Ішли туди армії Олександра Македонського, Джінгіс-хана і Тамерлана. Є над чим застановитися...

Апетит приходить з їдженням, кажуть мудрі французи. А Москва таки вже дуже «розапетитилася» до чужих країн, далеких здобутків, легких перемог. Спробувала вона так само «поленінськи», захопити ще один ласий шматок у Африці. «Катанґські» повстанці, вишколені кубинцями в Анґолі, очевидно, за російські гроші, тобто за піт, витиснений з рабів СССР, і за ці самі гроші узброєні, вдерлися до провінції Заїру Шаби, колишньої Катанґи, й без труду здобули промисловий осередок Кольвезі. Та зразу заходилися біля свого «ленінського» діла: мордувати білих і інших. Очевидно, що не білі й чорні шкіри людей були їх ціллю. Ціль інша: тут містяться одні з найбільших покладів міді, тут коло 65% світових покладів кобальту. А від самого слова «кобальт» здригається шкіра: це ж бо сировина, з якої роблять... страхітливу кобальтову бомбу!

Правда, тут «неустрашімим стражам революції» не пощастило. Не поміг і «ленінський метод» — мордування мирних людей: Франція, а за нею й інші країни післали парашутистів, і «повстанці» з червоними зірками зникли, звідки появилися: в африканських пралісах, забравши зі собою, що тільки могли пограбувати. Москва знов зарепетувала про «а-

мериканську інтервенцію», але швидко замовкла, як завжди, коли побачить силу й рішучість ужити її. Ні словом не згадала ні вона, ні її кубинський сателіт, що наприкінці квітня ц. р., в часі побуту в Москві міністра закордонних справ Куби Ізідоро Мальмерка Пеолі, обидва уряди — московський і гаванський — видали «урочисте» зобов'язання й надалі помагати всім потрібним партизанам у країнах Африки».

Та, мабуть, найбільше замотаний «збіг обставин» стався в двох малих і убогих арабських країнах, геополітичне положення яких уможливлює їм рішуче впливати на морський шлях з Европи в Азію через Суезький канал: Ємен і Південний Ємен. В Ємені при владі була група людей, пов'язана з Савді Арабією, а через неї з ЗСА і західнім світом. В Південному Ємені вже від довшого часу був при владі так званий Визвольний фронт, який служив димовою завісою для лівацьких елементів. 24 червня ц. р. амбасадор Південного Ємену відвідав президента Ємену Гусейна аль-Ґвашмі, і підчас «дипломатичної» розмови бомба, яку цей «дипломатичний представник» приніс із собою в течці, передчасно вибухла, вбивши на місці президента аль-Ґвашмі й амбасадора. А за декілька днів, знов же «ленінським методом» група військовиків і промосковських оперативників організувала збройний напад на резиденцію президента Південного Ємену Робає Алі, вбивши його, а після цього — численних його співробітників. Вкоротці стало відомим, чому це сталося: президент Робає Алі, хоч сам один з лідерів згаданого Визвольного фронту, побачив, що промосковська політика веде країну до загибелі й вирішив нав'язати контакти з заходом, а в першу чергу із ЗСА. Як у місяці квітні, саме за таке, президент Афґаністану Могамед Дауд заплатив головою, так само заплатив головою два місяці пізніше президент Південного Ємену.

Неймовірно жорстока боротьба за направду великі ставки. Як Афґаністан є випадовою базою проти Ірану, Індії, Пакістану й Китаю, так і опанування Єменів дає змогу большевикам закріпитися на обох побережжях протоки Баб-ель Мандеб, а тим самим, при потребі, замкнути один із найважливіших водних шляхів у світі, роля якого спеціяльно тепер дуже критична, з огляду на транспорт нафти до промислових країн заходу. Декілька місяців тому Москва посягла на етіопське побережжя того шляху, й на перешкоді до його повного опанування Москві стоїть ще тільки визвольна боротьба повстанців Еритреї, донедавна провінції Етіопії, яка тепер намагається усамостійнитися.

Приперті до стіни.

У висліді такого розвитку подій, опинилися припертими до стіни не лише ЗСА, але й їхні найближчі союзники. Тут уже не можна було ні відмовчуватися, ні замикати очей на очевидні факти, ні шукати викрутів і вияснювань, які допомогли б і надалі присипляти увагу заінтересованих. Заіснувало зовсім нове відношення сил: Москва опанувала, або близька до того, ключеві стратегічні позиції в цих просторах, а тим самим може стати домінуючою силою в них.

Мабуть, першою відгукнулася на цю нову дійсність Індія. Без будь-якого шуму, зайвих вияснювань, прем'єр-міністер Індії Морарджі Десай заявив, що Індія готова прийняти окупацію її прикордонних територій червоним Китаєм збройною силою в роках 1957-1962, аби тільки створити передумови для покращання відносин з ним. Території ці були спірні між обидвома країнами; колись вони належали Китаєві, опісля — ще перед Першою світовою війною, англійці прилучили їх до Індії, що була колонією Великої Брітанії, а знесилений на той час Китай не міг нічого вдіяти. Заворушилися також керівні кола Пакістану, Іран почав практичні захо-

ди для зміцнення кордонів, а 15 арабських країн з поміркованими урядами, на конференції в Каїрі, яку збойкотували Південний Ємен, Сирія, Ірак, Ліван, Альжір і Палестинська Визвольна Організація, засудили Південний Ємен і відмовили йому будь-яку допомогу.

В такій ситуації не могли не сказати свого виразного слова ЗСА. Сталося це 7 червня в Аннаполісі, де президент Картер виголосив промову до випускників Морської академії. Цю промову треба вважати зворотним пунктом у сучасній американській політиці, особливо на відтинку американсько-советських стосунків. У цій промові президент Картер виразно протиставив політику ЗСА й СССР: «Ми не хочемо будь над ким домінувати. Ми прагнемо поширювати нашу співпрацю з позитивними новими силами в світі. Ми хочемо збільшити нашу співпрацю з Советським Союзом, але також і з усіма постаючими націями, з націями Східньої Европи й Китайською Народньою Республікою. Особливу увагу присвячуємо ми справжньому самовизначенню і владі більшости в тих районах світу, де цього ще не осягнено... Советському Союзові здається, що розрядка (детант) значить продовження аґресивної боротьби за політичні перемоги і збільшення впливів різними дорогами. Советський Союз, очевидно, вважає збройну силу і збройну допомогу найкращими засобами для поширення своїх впливів у світі...».

На цьому президент Картер не зупинився. Він вказав на загрозу Москви цілому світові та засудив і заатакував не лише большевицьку політику, але й цілу систему: «Іншим народам у світі видно, що советське озброєння переступає далеко поза потреби самооборони або оборони їхніх союзників... Топтання підставових людських прав у своїй власній країні (СССР — прим. наша), що є насильством над угодою, підписаною в Гельсінкі, викликало осуд усіх людей, що шанують свободу. Своїми вчинками СССР задемонстрував, що советська система не може толерувати вільно висловлених ідей чи думок льояльної опозиції та вільної поведінки людини. Советський Союз намагається експортувати тоталітарну, репресивну форму правління, в результаті чого є замкнене суспільство... Советський Союз має трудні політичні стосунки з іншими націями, що є поза бльоком, який він тісно контролює. Їхні (СССР і сателітні) культурні зв'язки з іншими країнами — нечисленні й слабкі. Їхня форма правління виявляється щораз більше відштовхуючою для інших народів, до такої міри, що навіть марксо - ленінські групи вже більше не дивляться на СССР як на модель до наслідування».

Після всіх тих нонсенсів, що ми їх бачили протягом таких довгих років і десятиліть в американській політиці, важко бути приготованим до таких простих і виразних оцінок советської системи й советської політики з боку президента ЗСА, найвищого репрезентанта й керівника державного корабля. Але чи можна було чогось іншого сподіватися, після довгої серії большевицьких аґресій, злодіянь, насильств і звичайних мордерств, доконаних ними самими або їхніми підручними? Розвиток подій дійшов до такого стану, в якому нахабність московської аґресивної політики позбулася всіх норм, прийнятих у міжнародніх стосунках, і одверто загрозила найбільше життєві інтереси ЗСА та їхніх союзників, а вслід за ними, як цілком правильно підкреслив президент Картер, цілого світу. Прямо вже не було куди відступати навіть найбільше наївним американським державним діячам, хіба тільки в напрямі зовсім неприкритої капітуляції.

Це вже майже в американській традиції: відступати, обминати зудари й конфлікти, доки тільки можна, надуживаючи до краю гнучкістю й оптимістичними оцінками політичного глузду аґресора. Як звичайно, це тільки викликує зростаючий тиск з його боку, що, врешті, мусить дове-

сти до одвертого протиставлення інтересів і плянів, а вслід за цим — і до зудару.

Кого Бог хоче покарати...

А все таки, на вершку життя ЗСА знайшлися й далі знаходяться люди, які не бачать очевидних «написів на стіні». Поминаємо таких, як горезвісний амбасадор ЗСА при Об'єднаних Націях, Янґ, який договорився до того, що в ЗСА є «сотні й тисячі людей, яких він уважає політичними в'язнями», а перед тим ще й старався переконати світ, що «кубинські збройні частини виконують стабілізуючу ролю в Африці», або твердив, що представники торговельних фірм і виробничих комбінатів «торгують навіть із людоїдами» (очевидно, доки ті їх не з'їдять); кілька десятків найвидатніших представників американських інтелектуальних кіл написали листа до Президента, в якому закликали до «вирозумілої настанови супроти ССCР» та до скріплення заходів для дальшої співпраці між обома країнами. Серед тих, що підписали цього листа, — такі світила американської науки як Джордж Кенан і один з найвидатніших американських економістів, проф. Ґелбрайт. Хоч обидва ці світочі відзначились своїми несусвітніми, хоч дуже «вченими» теоріями й передбачуваннями — Дж. Кенан капітулянтською концепцією «Контейнмент» (стримування совєтської експансії) й виправданням російського імперіялізму, мовляв, росіяни мусіли здобувати щораз дальші сусідські території, щоб боронитися перед можливою аґресією; Ґелбрайт — теорією «ефлюент сосайєті» (щедро всіми добрами забезпечене суспільство), яку він висунув на короткий час перед появою енерґетичної кризи і породжених нею недоліків і небезпек, — то все таки їхній голос в країні, а в першу чергу — серед американської «академії» — авторитетний, і їхній виступ дасть чималі наслідки. Очевидно, першим використав їхнє писання Брежнєв, який в одному із своїх публічних виступів заатакував президента Картера, покликаючись саме на цей лист. Бідні вчені не можуть зрозуміти, що своїми виступами вони тільки зміцнюють большевицьку аґресивність і непоступливість у переводженні в життя войовничих плянів і намірів.

На жаль, в найближчому оточенні президента сидять люди, що думають так само. Недавно спеціяльний дорадник Державного секретаря Венса й амбасадор для окремих справ, колишній керівник Російського Інституту при Колюмбійському університеті, Маршал Шульман, в окремому інтерв'ю, поширеному по всіх американських виданнях, ось якими оптимістичними й рожевими обіцянками заколисував американську публічну опінію й американський політичний світ: «... Я думаю, що покажчики совєтської поведінки, які ми отримуємо, вказують на те, що вони (СССР — наша прим.) хотять, щоб переговори закінчились успіхом... Ні для кого не повинно бути несподіванкою, що Совєти ввійшли в терени, де вони сподівалися можливости поширення своїх впливів... Совєти були в змозі спиратись на законність цілої справи (мова про Етіопію — прим. наша) в обороні територіяльної неподільности... Я думаю, що в загальному Совєти роблять враження, що вони дуже серйозно дивляться на наслідки, якщо не осягнеться порозуміння...».

В такому стилі висловлювався й такими рожевими припущеннями та комбінаціями потішав себе й своїх читачів високий державний достойник. Тож чи можна дивуватися, що різні приватні, ліберального напрямку діячі науки й культури висловлюють такі самі, або ще гірші нонсенси?

Одначе, дно цих нонсенсів, мабуть, осягнув недавній керівний діяч, шеф Відділу секретних акцій СіАйЕй, Джон Стоквел, який минулого року (1977) зрезиґнував зі свого посту, а тепер написав книжку «В пошуку за ворогами». Цей джентлмен, зі справді

мазохістичною насолодою, виявляє таємниці установи, в якій він довгі роки працював на керівних постах та в рамах якої він спричинив смерть неодної людини, висилаючи її на «секретні акції», а тепер «розчарувався» й виписує несамовиті нісенітниці про своїх колеґ та підвладних недавнього минулого. Ми всі згідні в тому, що СіАйЕй катастрофально недописала якраз завдяки панові Джонові Стокелові та йому подібним і тим причинилася до величезних невдач ЗСА на різних теренах міжнародньої політики; але дописатися до того, що КГБ є «теоретичним ворогом» — а не дійсним, не найнебезпечнішим ворогом ЗСА й самої СіАйЕй, може тільки повністю невідповідальна людина.

Можна зрозуміти невдаху Джона Стоквела, що шукає виправдання для своєї некомпетентности в засуді цілої установи, але як зрозуміти великі видавничі концерни, відповідальних керівників і співтворців публічної опінії, що поширюють таке? Пояснити це можна хіба тільки тим, що вони хотять до дна виявити цілковиту недолугість таких важливих у політиці, а ще більше в обороні країни установ як СіАйЕй та добитися повної їхньої реорганізації й зміни персональної обсади.

Оцих декілька, можна сказати, випадково вирваних прикладів і ілюстрацій з американського життя вказують, як важко приходиться державній адміністрації, а особливо президентові, переводити зміни в традицією освяченій американській світовій політиці; про приязнь і співпрацю з СССР так багато сказано й написано різними визнаними американськими діячами й письменниками; цілі декади величезний і найбільше впливовий світ американських лібералів боровся за це і вважав це неначе пробним каменем лібералізму; мусіло статися справді дуже багато і дуже разючих подій, щоб керманичі американської політики заговорили іншою мовою.

Скільки обурення було серед найбільше впливових кіл американського життя спричиненою безкомпромісовою обороною прав і гідности людини в цілому світі, а в першу чергу там, де вона найбільше упосліджувана, тобто в СССР, з боку президента Картера? Приходилося на кожному кроці слухати, що «оборона людської гідности — це не політика», що «гідність людини на Мадаґаскарі чи в СССР — це не наша справа», що «політика — це реальні заходи, а не оборона шляхетних, але нереальних ідей» і т. д. Виявляється, що в американському житті, є не менше, як у нас, як писав Валентин Мороз, «розумних поросят»!

Коли ж все таки не вдалося відштовхнути Президента від його категоричної постави в обороні прав і гідности людини, тоді вигадано іншу теорію: між практичною політикою й заявами про людську гідність немає і не може бути ніякого зв'язку. Хай Президент собі, врешті, говорить про це, але в стосунках із Москвою ми мусимо мати інші вартості на увазі! «Но лінкедж» — стало гаслом «розумних поросят».

І треба було багато місяців, великих зусиль, очевидних фактів, а найважливіше — безперервного потоку нових большевицьких аґресивних, типово імперіялістичних заходів, та й при тому всьому ще й неабиякої їхньої нахабности, щоб, нарешті, в часі побуту в Бонні, 14 липня ц. р. — чи не подіяв тут, між іншим, і вплив революційних ідей Великої французької революції, яку так святково відзначують французи саме 14 липня, в День Бастилії? — Президент Картер сказав: «Наш голос не затихне в обороні людей, чиї права топчуть... Детант мусить уключати врочисті міжнародні договори стосовно людських прав і спільне намагання створити клімат для розквіту тих прав... Справжній детант також включає стриманість в уживанні мілітарної сили й припинення використовування односторонніх

переваг — як це має місце в Африці...».

Тепер уже сумніву немає. Від сказаного вже відмовитися не можна буде, ані відступити від проголошених таким чином засад. «Лінкедж» між людськими правами й світовою політикою встановлений, бож людська гідність — одна з головних фундаментальних вартостей людського життя!

«Ґоловокружениє от успєхов»

Кожна велика людина, крім своїх учинків, залишає потомкам більше чи менше влучних висловів. Висловів, які відбивають у собі вічні правди, або вірно й повно з'ясовують епоху, в якій вони створені. До великих людей напевно належить Сталін, бо ледве чи в історії народів знайдеться більший і жорстокіший злочинець, як цей «батько народів». Великий він своїми потворними злочинами, з якими він раз назавжди пов'язав російський імперіялізм і комуністичну доктрину. Немає сили на землі, щоб їх розірвала, це бо така цупка й органічна цілість. Залишив чимало своїх «гарних висловів» і Сталін. Серед них два, які якнайповніше представляють безодню нелюдяности цієї потвори. Під час страшного голоду, який косив мільйони людей, в розгарі злощасної колективізації, з наслідків якої не може отрястися СССР, цей злочинець холоднокровно й цинічно накликав десятки й сотні тисяч своїх «сотрудників» до «передишки», бо ж від «успіхів» колективізації їм закрутилося в голові. Другим таким макабричним висловом є славне «жить стало лучше, жить стало веселєй, товаріщі», яке кинув він знов же в розгарі масової «чистки», унікального й неповторного вимордовування невинних простих людей, партійних достойників, генералів і наркомів (міністрів).

Від несподіваних успіхів дійсно закрутилося в голові кремлівських верховодів! І коли б не це «ґоловокружениє» й породжені ним непоміркованість і нахабство московської політики, то добрячі американці ще довго переконували б себе, що це тільки якесь непорозуміння, а кінець-кінцем таки з большевиками вдасться договоритися. А так сталися факти, впали слова й заяви, які будуть зобов'язувати довго. Бож доки слово ще внутрі вуст, людина панує над ним; коли ж воно сказане, воно панує над людиною!

А як же, як не «ґоловокружениєм от успєхов», можна назвати серійну московську агресію: Анґоля — Етіопія — Афґаністан — Ємен — провокації на Близькому сході — очевидне всестороннє проникання в дальші країни? Мимоволі пригадується гітлерівські «суботні блискавки»: аншлюс Австрії — напад на Судети — парцеляція Чехо-Словаччини...

При тому, зміцнювання терору й затискування гайок внутрі СССР, арешти й суди над щораз новими діячами правозахисного руху патріотами й оборонцями природніх і в цілому світі визнаних прав своїх народів і захисників людини та її гідности. А далі — зростаючий визиск сателітних країн і затискання московського зашморгу на них. Поступливість тих, що їм приходиться мати справу з большевиками, а наслідком цього — їхні легкі перемоги до такої міри здеморалізували кремлівських володарів, що ті не знають меж у своїх вимогах. Ось, напр., сателітні країни відчувать велику нестачу електроенерґії, й Москва пропонує їм «порятунок»: дайте гроші, ми вибудуємо в себе атомні електростанції, з яких енерґію постачатимемо вам, а ви будете тільки платити за неї... Хоч безглуздя цієї пропозиції кожному очевидне, представники «Людової» Польщі, «соціялістичних» Мадярщини, Румунії й інших країн зовсім серйозно дебатують над цією пропозицією.

Та в тому, майже півуявному й тільки півреальному, світі стосунки СССР — ЗСА такі, що Маршал Шульман таки має рацію: Москва хоче до-

говору з ЗСА. Договори з ЗСА — це найкраща дорога до того, щоб використати американську технологію, американські засоби продукції, вкінці — американські кредити. Москва вже має десятки мільярдів кредиту від американських банків і промислових спілок, які йдуть на «побудову комунізму» і всестороннє зміцнення «батьківщини всіх трудящих», тобто Росії. За кредитами з Нью-Йорку пливуть кредити з Франкфурту, Лондону, Токіо... То чому не йти на всілякі договори й пакти?

При тому, большевики навчилися, що в переговорах немає потреби поступатися. Пощо поступатися, коли дотепер вони добивалися свого без поступок?

Власне, це все довело до совєтського «запаморочення від успіхів». Але такий стан мусить довести, раніше чи пізніше, до таких перетягнень, що не лише його закінчать, але й усунуть його причини. Такою «останньою краплиною» стало большевицьке правосуддя і вирішуючий у цьому чинник — злощасні «органи». Большевицька судова система й органи безпеки мають свій особливий стиль і свої методи. Вони фактично є центральною внутрішньою силою цілої системи і, хоч після проклятих сталінських років компартія нібито забезпечила за собою керівництво цілим життям, включно з органами безпеки, на ділі «орган» безпеки є суверенним фактором у житті суспільства й у державній машинерії; ніхто не сміє їм протиставитися, в їх керівних установах — найвищі партійні достойники, а керівник КҐБ Андропов — найближчий сусід Брежнєва і його щоденний гість; разом з ним і Сусловим, вони творять найвищу вирішуючу й виконавчу «трійку».

Через «органи» й суди вирішили большевики остаточно переконати американців і світ, що вони справді непоступливі й «тверді». Суди почали судити й засуджувати найсуворішими вироками невигідних патріотів України, Литви, Грузії, Росії. А «органи» почали показувати свою «бдітельність». Одного дня обскочили вони на вулиці в Москві приватне авто, в якому їхав зі своєю нареченою керівник московського бюра Інтернейшенел Гарвестер, містер Ф. Джей Кровфорд, і повелися з ним типово «поленінськи»: витягли силоміць із автомашини й потягли до тюрми Лєфортово. «В'язень є, а діло знайдеться». Але цим разом так не вийшло.

Інтернейшенел Гарвестер є одним з головних постачальників модерної машинерії до СССР; дотепер ця фірма виконала коло триста мільйонів контрактів з Москвою, має дальші великі достави й будівничі пляни, а крім цього, веде вона бизнес із СССР ще від революції. А до того, керівники цієї фірми, та ще й за порадою інших американських підприємств, що торгують із Москвою, вирішили таки оборонити свого нападеного «для прикладу» представника. Ціла ескапада, складена з президентів, дорадників і правників, без проволоки подалася до Москви. «Органи» «мали докази», що Ф. Джей Кровфорд спекулював валютою, але ті докази були доказами для большевицького «правосуддя», в очах людей з вільного світу це були звичайні підставлювання й фальсифікати. Прийшлося містера Джея випускати на вільну стопу, а за кулісами випрацьовувати якийсь «гнилий компроміс», щоб і большевики не оскандалилися занадто, і «капіталістичні акули» були задоволені. Немає двох думок, що це станеться, бо обидвом сторонам на тому дуже залежить: мільйончики зиску для «акул», фабричне устаткування, нові заводи (й усе це на кредит) — для «будівничих комунізму», — але большевики вже вразили в одно з найболючіших і найуразливіших місць американської системи, і цього не вдасться завернути.

Та за цим прийшли дальші цього роду «подвиги». «Органи» зайнялися «росотою» й передали судам, якщо так назвати цей формалістичний додаток до «органів», двох журналістів,

Креґа Вітні з Нью-Йорк Таймс-у й Геролда Пайпера з Балтімор Сан — за те, що ті написали до своїх газет те, що бачили й чули, тобто, згідно з нормами нормального світу, виконали чесно свій обов'язок. Але не так думають в «робітничому раю». Там бачать те, що каже бачити партія й уряд, думають так, як ті два чинники наказують, а пишуть те, що урядові подобається; за решту дбає справжній «творець» культури й друкованого слова — цензор.

Поставленням перед судом двох видатних репортерів двох великих щоденників за те, що вони написали невигідну для партії й уряду правду, Москва боляче вразила другий преважливий елемент американського життя — вільну пресу. І тут знов почалося те, що з представниками господарського світу, тільки в ще гіршому для большевиків виданні. Призначений до справи суддя на першій сесії повчав підсудних, як вони своєю поведінкою підривають судовий «поділ годин» та й зривають його особисту програму, на що підсудні заявили йому простенько, що вони мають таке само право мати свою програму, як і він, а крім цього, перед судом вони мають боронити себе й своїх прав, а не робити вигоди судовому апаратові й тим, що за кулісами дириґують ним.

Підсудні пішли на вільну стопу, потім виїхали до ЗСА на відпустку, а «клясове правосуддя» чухрається в потилицю, як вийти з того клопоту. Ясно, що якийсь патентовано фальшивий вихід КҐБівські специ знайдуть, але це їм уже не поможе. Бо, з одного боку, всі вже знають большевицьке судочинство — «в нас задурно саджають тільки до десяти років тюрми, а вже щоб дістати більше, треба мати якийсь закид», — заявляв авторитетно один із керівників большевицької правової системи; а з другого боку, американська й світова преса розпочали кампанію в обороні своїх очевидних прав і можливости праці для своїх співробітників.

Пересічний американський громадянин заговорив: доки так можна панькатися й замикати очі на такі очевидні нелюдські злодіяння? Коли ж, щоб показати свою силу, кремлівські лідери доручили судові засудити на високі вироки литовця Пяткуса й Ґінзбурґа та Щаранського, перших за «зневагу» большевицької системи, останнього за видуманий й зфабрикований КҐБ «шпіонаж», то чи міг Президент Картер повестись інакше, як це він зробив?

На зворотному пункті

З Другої світової війни ЗСА вийшли провідною потугою. Їм прийшлося надавати тон у світовій політиці, очолювати зв'язану тісніше з ними ідеями і практичними потребами системою коаліції, впливати на решту світу (в тому числі навіть на тих,як, напр., Москва, що стоять на зовсім інших, протилежних позиціях). Ніде правди діти, ЗСА не були приготовані до цього. І довгі роки пройшли, заки ЗСА почали знаходити себе в цій ролі.

Перші роки після світової війни — це роки великої ілюзії про «забезпечення світу для демократії» в союзі й співпраці з... большевиками, безкомпромісовими її ворогами. Велика й шляхетна ціль, якій одначе повністю суперечила тодішня дійсність: забезпечувати світ для демократії, що здавалося американцям можливим з большевицькою Москвою не могло до будь-чого путнього довести. Та внутрішня суперечність була такою великою, що вона в дуже короткому часі довела до краху. Отверезінню великою мірою допоміг «геній усіх народів і часів» — Сталін та його соратники, які зовсім виразно, завиразно показали, про що їм ідеться. На зміну прийшла «холодна війна». Припадкова, необміркована, не додумана до кінця, переводжена некомпетентно, неконсеквентно й без глибокого переконання й потрібної рішучости, вона мусіла скінчитися невдачею.

Тоді багато мови було про політику «відкритих дверей», яка породила концепцію «відкритого суспільства», що не схоплювало, ані не відповідало найсуттєвішим потребам нашої доби. Згодом стало модно говорити й доказувати єдиноспасаємість «Ріл політік», ославленої політики великодержав, які бачать і враховують тільки свої інтереси й на них усе будують. Але швидко виявилося, що ця «Ріл політік» є зовсім нереальною, віджилою, для нашої світової дійсности зовсім непридатною доктриною. Та ще й до цього, вона представляла СССР в недійсному, вигаданому, неіснуючому стані. Ця на сьогодні абсурдна доктрина мусіла довести до таких абсурдних концепцій як поділ світу на сфери впливів, конкретніше — на сферу американського й російського впливу. Були ще й інші декляровані, але не здійснювані концепції, як «політика визволення», яку проголошувано чверть-голосом і тільки кутиком уст.

Не зважаючи на те все, світова дійсність розвивалася й дозрівала до запліднення великою ідеєю, чи ідеями, які стали б справжніми символами й знаками нашої доби й орієнтирами в майбутнє. На тому зворотному пункті новітньої історії ще раз, бо це вже ставалося, тільки в інших умовах, в інших формах та на іншому поземі розвитку людського роду, вийшла на поверхню ідея пошанування людської гідности й вільностей кожної людини та їх універсальної оборони. В сучасних світових умовах вона так глибоко відбивала великі недоліки частини світу, тобто СССР і його сателітів та задурманених тоталітарною доктриною комунізму країн, і так всесторонньо відповідала наявним потребам та загальним людським прагненням, що в короткому часі вона стала гаслом дня й провідною зорею політики нашої доби.

Президент Картер, фармер зі стейту Джорджія і його колишній губернатор, проклямував цю ідею одною з підстав своєї світової політики. Одні не довіряли, другі підсміхалися, деякі розвінчували її як комплетно нереальну і в політиці неінструментальну й непридатну, ще інші прямо кпили з неї, але вона вростала безперервно в щораз ширші кола американського й інших суспільств, аж стало видно навіть невірним Томам, що вона повна життя й актуальна.

При цій нагоді не завадить пригадати, що вона, висловлена неначе мимохідь у Гельсінкських договореннях — славному «третьому кошику» — вперше набрала життєвої реальности в новітніх катакомбах (катакомби вже нераз відігравали ролю вирощування епохальних ідей), у большевицьких тюрмах, концентраційних таборах, на сибірській каторзі. Власне, там знайшла вона перших апостолів і мучеників!

Щойно по довгих місяцях стає ясним, який великий крок у правильному напрямку зробила американська політика. Зайнята президентом Картером постава принципової консеквентної оборони людських прав для всіх людей, в усіх країнах і на всіх континентах та під усіма режимами стала тією плятформою, яку не лише важко захитати, але й з якою нелегко боротися. І саме тому лідери СССР всі свої зусилля звернули на її поборювання.

Одначе ідея захисту прав і вільностей одиниці — це тільки початок, великий початок. Людина є суспільним створінням — «анімал сошел»; живе родиною, родом, суспільною групою й суспільством, народом. Це — органічні, невід'ємні елементи її екзистенції й творчости, побуту, розвитку й здобутків. Неможна шанувати одиницю і забезпечити їй творчий розвиток, нехтуючи її рід, суспільну пов'язаність, нарід. І тут світ, а з ним і ЗСА, чекають на рішучі й виразні постуляти, які стануть основою американської політики.

Президент Картер заговорив про це, але він ще не дійшов до повного оформлення ідеї і, враховуючи різні сили американського життя, завжди

існує небезпека, що він може зупинитися на півдорозі. ЗСА мають велику традицію в проклямації основ нового світового ладу, а одночасно з тим — і осторогу, що це все може бути не договорене до кінця. 8 січня 1918 року Президент Томас Вудров Вільсон проголосив віщі 14 пунктів, яким не довелося стати початком нової ери. Дрібні й короткозорі люди та дрібні справи придушили їх. Президент Картер уже нераз підкреслював, що майбутнє суспільство має бути побудоване на пошані суверенности кожного народу, співпраці між ними, спільної творчости. Заторкує він це й у своїх теперішніх заявах, коли він говорить про співпрацю народів у світі й про співпрацю ЗСА з народами поза залізною заслоною. Але це ще далеко до проголошення категоричного й практичного постуляту американської політики. І доки це не станеться, доти буде небезпека, що ЗСА зупиняться на незобов'язуючих загальниках. 14 пунктів Вілсона правлять виразним менето. Цього року минуло 60 років від їхнього проголошення — і хто про це згадав?

Визнання суверенности Панами над територією Панамського каналу, проти волі й псевдопатріотичних лементів короткозорих політиків і політиканів, рішуча афірмація закону влади більшости, допомога відсталим народам у їхньому ставанні та подібне це — оптимістичні покажчики, що справа йде в правильному напрямку.

Так само зрозуміння Президентом Картером і, мабуть, значною частиною його співробітників, вимог сучасної соціяльної справедливости, вистачаючих матеріяльних передумов гідного людського побуту, зменшення протиріччя між надмірними багатствами й нестатками також є надійними прогнозами на майбутнє.

А в практичній політиці чи не найбільшим кроком у цьому напрямі є виразне, хоч і не голосне, заперечення дотеперішньої фактичної американської політики вісі Вашінґтон — Москва. Чомусь завелося було, що в найбільше складних ситуаціях треба було прямого дроту («гат лайн») між Вашінґтоном і Москвою. Власне, Брежнєв і його колеґи прямо з ума сходять з приводу того, що «гот лайн» ржавіє й губить свою життєву функцію. Для них це — найнебезпечніша підстава їхньої світової політики, і тому вони над усе хотіли б оживлення «прямої лінії» Вашінґтон — Москва.

Ніде правди діти, що багатьох американських теоретиків, учених і менше вчених, та практичних політичних діячів так звикли до вісі Вашінґтон — Москва, що їм ще й далі сниться «сон рябої кобили» про поділ впливів у світі між двома суперпотугами. І тому, хоч ця вісь іржавіє тепер, вона ще не лопнула. Лопне вона, остаточно й невідклично, з хвилиною повної нормалізації відносин між Вашінґтоном і червоним Китаєм та нав'язанням між ними всесторонньої співпраці. До цього йде, але ще великі перешкоди попереду. Бо це не легкий процес, і не проста справа відробити три десятки років помилок і нонсенсів. Та й сили, які діють проти цього, величезні. Спільним фронтом виступають на цьому відтинку такі різні й навіть безкомпромісово взаємоворожі чинники, як Москва, частина американських господарських кіл, численні представники американської «академії», традиційні елементи співпраці з Китаєм, заскорузлість, інерція і лінивство думки різних кіл, накінець — донедавна найбільша з усіх лоббі — китайське лоббі. Але проти них іде ціле життя, вони поступаються й програти мусять. Процес, започаткований Президентом Ніксоном і його Державним секретарем Кісінґером, є їхньою найбільшою, а може й єдиною справжньою заслугою перед сучасністю й майбутнім.

ЗСА багато навчилися з двох воєн: Корейської, що скінчилася внічию, і В'єтнамської, що скінчилася для ЗСА катастрофою. Нераз найбільше можна навчитися саме з невдачі й катастрофи. І американська політика починає розуміти, що її дотеперішнє

спрямування проти червоного Китаю — це найбільша ґарантія й навіть передумова большевицьких успіхів. Був це один з найбільших нонсенсів сучасної американської політики, без усунення якого вона аж ніяк не могла вийти на корисний для ЗСА й для цілого світу шлях.

Помилялися й помиляються ті, хто думає, що американська політика мусить маневрувати між крайностями холодної війни й розрядки (детанту) з Москвою. Ні, це тільки крайності, які, як це звичайно буває з крайностями, життєво неоправдані й неконструктивні. Американська політика, зірвавши з політикою вісі Вашінґтон — Москва й вирвавшись із дилеми холодна війна — або детант, розв'язує собі руки, здобуває величезні можливості маневрування, дістає тверду підставу для позитивного й творчого підходу до світових проблем, для вияву своєї ініціятиви, на яку вона має такі необмежені дані. СССР величезний і потужний, але його можна залишити з його труднощами, заялозеними пропаґандою й політикою шантажу та імперіялістичною ненаситністю там, де він належить: на смітнику світової політики. І атомові та водневі бомби, панцирні дивізії, ракети й зграї аґентів та диверсантів у серці Европи й на 7,600 кілометрах границі з Китаєм, перемоги в Афґаністані й Африці і т. д. не багато в цьому змінять.

●

СТОРІНКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЦЯ

ПІЗНАЙМО СВОЇХ МИСТЦІВ

Розмова з композитором Василем Шутем

Коли розбудилося у Вас перше захоплення до мистецтва?

Мушу сказати, що моє перше захоплення було малювання. Хоч у школі воно почалося вже з підготовчої кляси але це було не справжнє. Діти кольоровими олівцями «малювали», що хотіли. Я продовжував те й дома (хатки, дерева). Перспектива давалась туго.

Одночасно в школі була музика: кілька балалайок, мандоліна, гітара. Учив нас один перукар, за цифровою системою. (В Чікаґо я одного разу знайшов маленький орґанчик; його клавіші були понумеровані, як і ноти в збірничку пісень до нього). Метр ми вивчали по слуху; репертуар — знайомі, простенькі російські пісні. Захоплення теж не було.

Василь Шуть — композитор

Що збудило в Вас інтерес до музики?

Я пригадую, що коли співала служниця — селянська дівчина — мені обов'язково хотілось вторити якимсь іншим голосом, але я не міг того зробити. Слух і голос не були треновані, і в цьому віці я не співав з товаришами.

Пізніше, в гімназії, вчитель співу не приняв мене до хору. Я дуже те переживав. В старших юнацьких роках я охоче співав з товаришами на вулицях або в міськім саду, але як — не берусь судити. Вдало підхоплена терція окриляла: здається, так би й полетів!

Почалась І світова війна. З нашого (козачого) провулку одна родина виїздила й розпродувала домашні речі. Був маленький німецький рояль. Мама упросила батька купити його (100 руб.). Тато працював один, дітей було шестеро, так що то було нелегко тим більше, що ніякого зацікавлення до музики тато не мав, як і всі мої брати (2) і сестри (3). Я — найстарший.

Одна мама підтримувала мене. (До одруження вона була сільською вчителькою, а тато — повітовим листовозом).

Я любив читати. В 12 літ я знав усю історію російської музики з великого твору Стасова в додатку до журналу «Нива». Всі композитори 18 й 19 століття були мені «знайомі», як і їхні твори. Тепер я можу слухати будь - яку музику, а тоді я знав тільки назви творів. Це ріжниця між «тоді» й «тепер»! Якби я хотів народитися 50 років пізніше! Як я заздрю тим дітям, що приходять до мене вчитися!

Я купив «Початкову фортеп'янну школу» й почав сам пробивати шлях крізь музичні джунглі. Не все зразу розумів. Питати не було в кого, а йти такому лобуреві до вчительки й починати з азів було соромно. Мені ж було 15 років.

І поки я сам не подолав «школу» й одночасно не почав «компонувати» наслідуючи до-мажорну сонату Моцарта, тоді тільки я почав формальні лекції, раз на тиждень (1 карб.). Мені вже було тоді 16 літ.

Що Ви вважаєте головним стимулом для дітей що починають вчитися музики?

Зацікавлення батьків і всієї родини. Коли мама не слухає, не підспівує, не хвалить, коли тато тільки дає гроші — то пропаще діло. Дитина є дитина: її захоплює все, що легке, а музика вимагає уваги, думання (чим?). На перешкоді також особливо сильний вплив оточення (вулиця, школа, близькі товариші).

Моя мама найбільше любила турецьке рондо Моцарта. В оригіналі це не легка п'єса, особливо ламані октави а тоді не було спрощених видань, як тут, і щоб зробити мамі приємність, я старався з усіх сил. Не знаю, чи мав би приємність Моцарт — коли б послухав...

Чи Ви відчували в собі талант?

Про це я не думав. У народі, на селі, чи в процесі роботи за почином однієї особи або групи утворюється пісня. Якщо вона відповідає настроєві моменту — вона підхоплюється, «розлітається», але автор — я певен — не свідомий свого авторства та й терміну такого не знає бо це є процес його життя. Інші можуть лише підхоплювати — і це непогано. Коли я грав якусь п'єсу, мені теж хотілось щось «підібрати», але я не знав гармонії, (законів послідовности акордів), і мені здавалося чудом: як виникає, і чому такий або інший акорд. В старших клясах школи я вже «дириґував» мандолінно-гітарною оркестрою (чоловіка з 15), і ввесь репертуар аранжував сам (пам'ятаю мазурку з «Життя за царя» — Глінки). Дома я співав «басом» арії Сусаніна, Годунова, Пімена. Характерно, що в цілому місті не було кому допомогти мені. Моя вчителька вміла тільки грати. Її чоловік (учитель літератури в гімназії) цікавився мною — і більше нікого. Коли я заїкнувся про гармонію — він не міг указати будь-якого вчителя. Але моя «оркестра» грала і навіть виїжджала на запрошення до поміщиків на села.

Як революція відбилась на Вашому дальшому зрості?

Хаос 17-19 років усе перемішав. Навчання припинилось. Виїзди, приїзди, арешти, примусова праця, знову приїзд. Я «столоначальник» у рідному місті: видаю продовольчі картки, а потім влаштовуюсь вихователем - музикантом у дитячому будинку. Скоро кількість дітей зростає до 500 (підчас голоду на Волзі). Влада розганяє жіночий манастир (3 верстви від міста) і переводить туди дітей. Тепер це — «дитячий городок».

В цьому манастирі доживала віку батькова мати і ми малими, у свято відвідували бабцю з усією родиною. Манастир славився хлібним квасом, що нас, дітей, найбільше приваблювало. Бабця не дожила до розгрому.

А тепер я в соборі вишиковую з алтарі свою велику капелю, збоку мене рояль — я і дириґент, і акомпаніятор, часом і поет — бо нема жодних друкованих нот. Я, як Робінзон на дикому острові. І тут знову починається моя само-школа. В ті часи дістати якусь музичну літературу було неможливо. Я вчитель; але що співати — рішай сам. І я творю. З одного боку, умови ідеальні: своя капеля (50 душ), ніяких перешкод, ніяких втручань з боку «влади». Її діло постачати кальорії.

Так пройшло 5 років. Я написав 3-4 «опери». Тексти російські — дитячі казки. Костюми (дуже гарні) були пошиті з соборної ризниці.

В городському театрі народу повно. Я — дириґент і піяніст, та взяв знайомого хлопця на поміч, і в чотири руки «гримнули» «увертюру». «Актори» не лякались, все пройшло блискуче. Після закінчення прийшла моя вчителька з чоловіком здивовані, що я так «чисто» грав. Вони не бачили, що нас було двоє.

Про ті роки можна було б написати книгу.

Коли Ви почали вищу освіту?

У 1926 році я поїхав до Києва, залишивши роботу, бо відчував, що конче потребую поглибити мої музичні знання. Перед цим я був членом Музичного товариства ім. Леонтовича й надіявся на допомогу звідти.

Я прийшов до Музично-драматичного інституту ім. Лисенка на іспит. Перед екзамінаційною комісією я поклав кілька своїх п'єс (вже не пам'ятаю, які). Проф. Івановський узяв одну й заграв (на моє здивування), ліпше, аніж я. І це все.

Мене зараховано в клясу проф. В. Золотарьова (росіянин, учень Римського-Корсакова, вчив перед цим у Білорусі й Одесі). У нього я студіював гармонію, контрапункт і композицію. «Обов'язкове» фортепіяно — в клясі Мар'яни Миколаєвни Лисенко — дочки М. В. Лисенко (умер в 1912 р.). Багато студентів хорового факультету не були піяністами — тому нам було «обов'язкове фортепіяно». Отак я включився дещо ближче в історичну українську музичну течію, хоч ані одного твору Лисенка не грав.

Скоро мене перевели в клясу «професійного» фортепіяно, хоч я робив добрі успіхи, найбільше праці вкладав у композицію. Спочатку я покладав великі надії на «лінію» Римського-Корсакова, до якого свого часу їздив підучитися й М. Лисенко. Але «лінія» виявилась слабенькою, лекції чисто формальні, параграф за параграфом, жодної ініціятиви з боку професора. А коли я, поруч із завданнями, приносив готовий твір років 2-3 наперед, він тільки здивовано питав: «Коли ж ви встигли написати це?» — «Вчора ввечорі» — відповідав я. Надхнення — цікава штука!

Чайковський писав що, бувало, він сидить кілька днів, і нічого путнього не виходить, а іншим разом музика пишеться легко. Його висновок: надхнення приходить в час праці. Пам'ятаю випадок: я жив біля Байкового цвинтаря. Одного разу під вечір я з жінкою пішов туди прогулятися. Раптом я відчув у серці якусь тривогу, без ніяких причин. Я побіг уперед і, поки жінка вернулася до хати, я вже написав фортеп'янну п'єсу, яка була потім вибрана,разом з двома іншими,

до друку, коли я ще був студентом.

Подруги - студентки прозвали мене українським Бахом; я робив для них завдання з контрапункту.

10-літній ювілей інституту був відзначений між іншим, тим, що моє прізвище великими золотими літерами було виставлене під стелею при вході. Ніякої участи в святкуванні я не брав. Мені присуджено потрійну стипендію. Жити стало легше.

Коли Ви скінчили освіту?

1930 р. я закінчив інститут і став перед вибором: що далі? Мені пропонували починати кар'єру вчителя в консерваторії, але мене те не приваблювало.

Я вибрав практику — музично - драматичний театр, який саме в той час організувався. Я став членом творчої трійки: режисер — художник — музикант. Я набрав оркестр (12 осіб, у тім числі дві піяністки); писав музику до кожної п'єси, диригував під час вистави. Кожна чергова п'єса була іншого характеру, вимагала іншої музики, і це було інтересно, бо процес творення протікав без перерв, від задуму — до реалізації й критики.

Як дириґент, я отримував 600 крб. і за кожну п'єсу — ще 300 рб. Через рік театр було переведено в Донбас, на обслуговування шахтарів. Стало трудніше. Персонал розміщено по хатах, за тиждень — знов переїзд або перехід. Вистави відбувалися в так званих двірцях культури. Поступово я набув популярности; інші театри, іноді здалека, замовляли мені музику. Так пройшло 6 років, і театр було закрито.

Як Ви оцінюєте цей період?

Він нагадував мені «дитячий городок» повним відмежуванням від музичного світу, але тут я був уже з великим досвідом, а театральна практика дала мені нову ділянку для розробки. Я повернувся до Києва.

Чи хотіли Ви продовжувати театральну кар'єру?

Ні. При Комісаріяті освіти організувалась заочна (листуванням) музична школа, і мене запросили туди.

Кожен учитель мав кілька областей і, крім щоденного листування з студентами (аматори - музиканти й керівники самодіяльних хорів), мусів 1-2 рази поїхати в область і перевести групову перевірку. Робота нудна, студенти низького рівня. Згодом я став директором школи.

Пахло війною. Я поїхав до Чернігова. Умови роботи там були дуже погані, про що я доповів відповідному місцевому «начальству». Певно, не в ту тональність попав — бо, коли я приїхав додому, то тут уже був донос — і мене з роботи звільнили. Але скоро мене знов кличуть і посилають на захід, у передові прикордонні військові частини, співати й підтримувати дух червоноармійців. Але командирам, а тим більше солдатам, було не до співу. Я трохи там покрутився і, як почалась війна, з великими труднощами повернувся до Києва.

Вже ніякої мови про дальшу освіту не було.

Як війна відбилась на Вашій творчості?

На початку війни влада вивезла деяких композиторів (Ревуцької, Лятошинський, всі євреї); дрібніша риба залишилась напризволяще!

Найбільший музичний подвиг за всю війну (і ніякого ордена): я один, з третього поверху, викотив масивне піяніно, прокотив його через усю Лавру (я там жив) і поставив його на площі за воротами, де скупчились мешканці. (Німці вигнали всіх людей, щоб потім зруйнувати дзвінницю).

Скоро знайшов десь порожню кватирю й перевізся.

Коли німцям стало жарко, вони все населення погнали на схід, і я, без піяніна, з малим візочком пішов далі; ночували ми під театром на Васильківський, а через два дні нас прийняв до себе знайомий і там ми «комфортабельно» ночували в їдальні під столом.

Муза спала, жінка ходила на роботу, а я ховався в підвалі коли німецький патруль проходив по вулиці.

Раз я насмілився вийти на вулицю пошукати мешкання. І коли, після оглядин порожнього будинку, вийшов на вулицю, то з вантажного авта, яке в цей мент під'їхало, почулося «Гальт!»; мене втягли в машину. Там уже сиділа моя жінка й ще кілька родин. Їх забрали з роботи. Так почалася нова фаза в моєму житті. Не часто буває такий «лоторейний» збіг обставин. Таким чином, ми знову удвох, і перед нами знову невіломе.

Чи Ви стали «Остарбайтером»?

Не зовсім. Моя дружина працювала бухгальтером на спиртовому заводі; німці, відступаючи, захопили одного дня всіх працівників і повезли на захід, використовуючи по дорозі досвідчений персонал при вивозі горілки з інших заводів (шляхетні заходи проти алькоголізму).

Я там був, як біла ворона. Німці платили за роботу горілкою. Ото я (як не-алькоголік) накопичував неабиякі запаси (також цигарки). Цей золотий фонд дорівнював найліпшій музичній темі, яку я розробляв на базарах.

Остання, найдовша зупинка була в Шенбруні. Одного разу якась комісія переглядала робочий персонал і вивезла мене (не питаючись) у Берлін в розпорядження якогось культвідділу. Новий начальник дозволив мені шукати приватне мешкання (а був і гуртожиток). У квартирному бюро секретарка, за пачку цигарок, дала мені адресу: велика кімната з фортепіяном. Я знов музикант.

Скоро, від того самого шефа, я одержую українські вірші й мушу написати музику якимсь артистам. Я їх ніколи не бачив. Музику віддав шефові (симпатичний, старший чоловік, якого я зразу підмазав «золотим фондом»). Цю пісню в Америці я надрукував, а Віра Цебенко наспівала на плиту. Були й інші замовлення — не збереглись, але гонорари надходили регулярно.

Коли фронт став наближатись, нас перевезли на захід у Бад-Нендорф, а відтіля ми самі переїхали до Гановеру в великий український табір.

Чим позначилось життя в новому таборі?

В таборі було щось із 5,000 людей. Війна скінчилась. В таборі самоуправа, школа. Було там 2 композитори — я та Гліб Лапшинський. Були тут Сергій Горбенко — дириґент Київської опери (а його жінка — балерина); Олександер Недiлько з Харківської опери, багато інтеліґенції.

Організується добрий хор; моя дружина заснувала велику балетну школу, і коли я раніше писав «опери», то тепер пишу «балети». Англійці відвідують наші вистави, «артистам» дарують шоколяд. Склалась навіть пісенька: «Шоколядні генерали, приїздіть!».

Зав'язались знайомства з німецькими музичними колами. Я став писати музику на німецькі тексти, на замовлення співаків. Курортна оркестра виконала мою маленьку симфонтету. Були й маленькі «турне» з співами.

В 1951 р. я прибув до Америки.

Що дала Америка в галузі музики?

Америка одсунула музику на після 5-ої години, а цілий день заповнила набуттям фабричного досвіду, щоб прожити більш-менш незалежно. Але Америка — країна техніки, і це дало мені можливості, про які на батьківщині і мріяти не було сенсу.

Я купив, незнані дотепер музичні друкарські машини й почав видавати свої твори. Користи від цього не багато, бо наша розкиданість по всьому світі не дозволяє, навіть задарма, поширити їх серед співаків і музикантів.

Але, коли твір надруковано то колись його хтось знайде, навіть у бочці для сміття, куди, після смерті автора, викинуть його спадщину.

Перші 20 років я був в оточенні співаків і музикантів — це давало стимул до творчости. Півсотки пісень надруковано, список простує до сотні — але нема сили друкувати, і нема місця складати. А замовлення надходять. Надруковано також багато фор-

тепіянної музики. Багато часу я присвятив учням (поверх 300), і багато музики для них написав.

Якої думки я сам про себе? Частіше всього приходить в голову слово — невдаха. Без рідного ґрунту трудно творчо рости, особливо коли народився в глухій провінції, учитись почав пізно й коли «погода» була похмура, а дощів мало.

Та вже до кінця не далеко.

Музикус.

●

Сенатор Боб Долл зустрічається з українськими представниками 9-го серпня ц. р.: д-ром М. Куропасем, Т. Шмаґалою і А. Фединським у справі прийняття, присвяченого обороні людських прав яке відбулося 5-го жовтня 1978 р. у Вашинґтоні

З ЖИТТЯ В ОДВУ

М. П.

34-ий З'ЇЗД ОДВУ

Звичайний 34-ий З'їзд ОДВУ відбувся 2-4 вересня 1978 р. Хоч ми завжди обстоювали думку, що З'їзди ОДВУ повинні відбуватися в більших скупченнях українців ЗСА, то цей раз ми справді задоволені, що З'їзд відбувся на оселі ОДВУ ім. О. Ольжича.

З багатьох причин ми приїхали на оселю вже 1-го вересня. Одна з них — це намір докладно оглянути оселю. Скільки ж бо ми наслухалися про неї, як під час З'їздів і конференцій ОДВУ, так і в приватних розмовах! Цим разом, як на самому З'їзді, де була тільки звичайна звітно - інформативна виміна думок, так і в розмовах з

друзями, про оселю майже не говорено. Мовляв, пощо говорити: подивіться й самі судіть. А всеж, про неї варто говорити...

Серед чудової природи гір Поконо розкинулася 347-акрова оселя ім. О. Ольжича. Справді, так і не знати, звідки починати її оглядати, і чи один день вистачить. Зачнемо від своїх перших кроків, висівши з авта, що привезло нас з Аллентавну. Чудове повітря, взірцева чистота й привітність господарів. Дальше — кімнати. Хто бачив ці кімнати колись, так як ми, то просто не міг би своїм очам повірити: чистенько, ванни й душі, гарно застелені ліжка — і кожна на інший смак удекорована. Вам здається, що це — в гіршому випадку — в першорядному готелі чи мотелі, а в кращому випадку — таки в себе вдома. Справді, аж не віриться!

А подивімся на кухню та їдальню. Обслуга, харчі, і взагалі вся атмосфера більше як добрі, зокрема, коли взяти під увагу без порівнання низькі ціни й свіжість та різноманітність харчів.

З'ївши смачний обід, починаємо оглядини оселі від недавно збудованої просторої й зі смаком удекорованої залі. Потреба залі на кілька сот людей вже давно відчувалася. Справді, це велике досягнення. Кожного кінця тижня тут відбуваються забави, весілля, прийняття.

Поруч цієї залі — модерний клюб і менша заля на різні конференції, наради й тому подібне. А як вийти з цих приміщень, перед вашими очима маєстатично домінує над оселею пам'ятник сл. п. О. Ольжичеві. Дещо нижче пам'ятника — дуже гарна, в гуцульському стилі, церковця-каплиця. Під час сезону тут відправляються кожної неділі Служби Божі, не тільки для гостей чи дітей з таборів Українського Золотого Хреста, але й для постійних мешканців, яких є вже біля 50 родин. Ми відвідали кількох з них. Якже ж гарно вони загосподарилися хатами, городами, садами, а то й пасіками! Чи не варто було би присвяти більшу й практичну увагу думці, видвигненій друзями з Детройту: побудувати на оселі дім для сеньйорів, ряди яких більшають кожного року.

Заходами УЗХ, 20 років під ряд на

оселі таборує молодь і вишкільні курси МУН. Варто побачити, які гарні приміщення має ця молодь — дівчата мають новий, а хлопці дещо старший будинок, спеціяльно уряджені для цієї цілі. До їхньої диспозиці, як зрештою і для гостей, є басейн до плавання, дуже гарні тенісові корти, відбиванкові сітки й площа для копаного м'яча.

Зараз при в'їзді на оселю, вдаряє в очі будинок з написом «Культурно - освітній осередок». Заходимо до нього.

Книжки, журнали — сотки їх. Багато вже упорядкованих, багато ж чекає дарової праці кількох друзів

для упорядкування. Це теж неабиякий здобуток!

Довкруги оселі чудовий ліс. Якщо б так ближче до нас, то всі «вік-енди» й вакації ми переводили б на цій оселі. З певністю, це роблять і будуть робити українці з ближчих околиць.

***

34-ий З'їзд ОДВУ відбувся напрочуд ділово й дружньо. Віримо, що праця однодушно вибраних керівних органів буде мати такий самий характер протягом наступних двох років. Склад керівних органів: Голова - проф д-р Богдан Гнатюк, заступники — д-р Богдан Шебунчак і Павло Дорожинський; Лев Куделя — секретар, ред. Михайло Панасюк — пресовий референт, інж. Роман Шраменко — організаційний і суспільно - громадський референт, Микола Кавка — культурно-освітній референт, інж. Михайло Белендюк — фінансовий референт, Микола Андрейко — скарбник, інж. Роман Ґелетканич — господарський референт. Члени: проф. д-р Петро Стерчо, інж. Богдан Гасюк (голова комісії для справ молоді й зовнішніх зв'язків), Ярослав Стасик і Володимир Процик (члени комісії зовнішніх зв'язків). На своєму першому засіданні Центральна Управа ОДВУ кооптувала до Центральної Управи Романа Куделю, Богдана Петріну, Олега Процюка, Олега Бак-Бойчука й Степана Селешка. Контрольна Комісія: інж. Михайло Нич — голова, члени: Василь Марущак, д-р Теодозій Онуферко, Леонід Веремієнко, інж. Степан Білий. Організаційний Трибунал: мґр. Андрій Повх — голова; мґр. Михайло Ссредович, інж. Ярослав Варивода, А. Ґелетканич і проф. Яків Кльований — члени.

З'їздом провадила Президія в складі: ред. М. Панасюк — голова, заступники — інж. Я. Варивода й Василь Камінський, секретарі — Л. Куделя, М. Курчак, проф. П. Войтович та Ю. Юринець. До почесної Президії запрошено інж. Миколу Плав'юка, інж Степана Куропася, Володимира Різника та о. д-ра Романа Мартинюка, який відкрив і закрив З'їзд молитвами. З'їздові комісії працювали під головуванням: Резолюційна — проф. д-р П. Стерчо, Номінаційна — інж. Б. Гасюк, Фінансово - господарська — інж. Василь Нагірняк, Мандатна — Степан Кричук, Прохань і скарг — Володимир Різник. Програмову доповідь на З'їзді виголосив колишній старшина УПА Максим Скорупський.

Крім звітів і дискусії над ними, в

центрі уваги З'їзду було становище в Україні, відношення до теперішньої адміністрації президента Картера, якому окремою резолюцією вислано подяку за оборону основних людських прав; відносно громадсько - політичних справ, З'їзд висловив беззастережну підтримку СКВУ й УККА та виявив велику турботу за долю Державного Центру УНР, бо «останні деклярації відповідальних чинників ДЦ УНР зневірили навіть найгарячіших їх оборонців, які вірили в можливість повного об'єднання всіх українських самостійницьких політичних сил на базі ДЦ УНР» — сказано в з'їздовому повідомленні. (Окремо друкуємо повні резолюції З'їзду).

З нагоди З'їзду відбувся бенкет, яким уміло провадив проф. д-р П. Стерчо. Бенкет започаткував молитвою о. д-р Р. Мартинюк, а закінчив молитвою о. митрат Степан Біляк. Ред. Ярослав Гайвас виголосив свя-

точну доповідь, в якій провів аналізу української визвольної боротьби за останні 60 років, окремо зупинившись на вкладі в цю боротьбу сл. п. Є. Коновальця. Читачі «Самостійної України» матимуть змогу запізнатися з цією доповіддю в наступному числі.

З'їздові надіслали архиєрейські благословення Митрополит УПЦ в ЗСА Блаженніший Владика Мстислав, Митрополит УКЦ в ЗСА Преосвященний Архиепископ Йосиф Шмондюк і стемфордський єпарх УКЦ, Преосвященний Василь Лостен. Письмові привіти надіслали: д-р Денис Квітковський — голова Проводу Українських Націоналістів; Представництво ДЦ УНР, Централя Українських Кооператив Америки (ЦУКА), СФУЖО, СУА, СУМА та багато інших.

Усні привіти під час бенкету виголосили: заступник президента СКВУ інж. М. Плав'юк; від централі УККА — проф. д-р П. Стерчо, від УЗХ — д-р Марія Квітковська, від УНС — заступник голови д-р Мирон Куропась, д-р Мирослав Чаповський від УРСоюзу, від СУК «Провидіння — Михайло Голець, а «слово навесело» мав один з основоположників ОДВУ — інж. Ст. Куропась.

В час З'їзду відбулися Загальні Збори Українського Визвольного Фонду, Братньої Організації ОДВУ, які переобрали на голову д-ра В. Михайлова. Рівнож відбулася конференція Братньої Організації УЗХ під проводом д-р Марії Квітковської.

Характерним є, що 34-ий З'їзд відбувся під знаком 60-річчя Української Національної Революції, 45-річчя голоду в Україні, 40-річчя вбивства сл. п. Є. Коновальця, 50-річчя І Конґресу Українських Націоналістів, напередодні 50-річчя ОДВУ, 40-річчя народження Карпатської України й 30-річчя публікації ОДВУ — «Самостійної України».

Може, саме вага всіх цих річниць, була причиною, як уже сказано, такого ділового й дружнього З'їзду. Зїзд закрив о. д-р Р. Мартинюк такою молитвою: «Вселаскавий Господи, складаємо Тобі найглибшу подяку, що Ти перебував між нами і своєю присутністю так вплинув на наші серця, щоб із цього З'їзду ми вийшли з більшим запалом, відданістю й жертвенністю для дій на Твою більшу честь і славу та на славу й добро нашого у-

любленого народу в нашій організації ОДВУ. Пішли свою ласку небесну та благодать, щоб постанови й вирішення цього 34-го З'їзду глибоко закорінилися в серцях кожного з нас та дали стократні свої плоди зросту й розвою ОДВУ.

Дякуємо Тобі, Господи! Прийми цю нашу скромну подяку - молитву, бо Ти є благий і чоловіколюбний».

●

РЕЗОЛЮЦІЇ 34-го З'ЇЗДУ ОДВУ

I.

Тридцять Четвертий З'їзд Організації Державного Відродження України (ОДВУ) відбувається в ювілейні роки та в дусі відзначування:

а) 60-ліття національно - державного відродження Української Нації та відновлення на землях наших предків Української Суверенної Соборної Держави;

б) 50-ліття існування й діяльности Організації Державного Відродження України в З'єднаних Стейтах Америки й відбуття першого Конґресу Українських Націоналістів;

в) 45-ліття плянованого народовбивчого голоду в Україні;

г) 40-річчя підступного вбивства першого Голови Проводу Українських Націоналістів — сл. п. полк. Є. Коновальця;

ґ) 40-ліття народження Карпато-Української Держави й геройської оборони національно - державної суверенности українського народу на південних схилах Карпат славною й соборницькою Карпатською Січчю; та

д) 30-ліття публікації «Самостійної України».

В дусі відзначування як світлих, так і трагічних вищезгаданих ювілеїв, XXXIV-ий З'їзд ОДВУ стверджує наступне:

1. Жорстоке порушування московсько - большевицьким імперіялізмом даного Богом права Українському Народові жити вільним життям, не тільки в площині міжнародно-правно визнаного принципу самовизначення народів, але й по лінії елементарних людських, релігійних і громадянських прав, плянового нищення надбань української культури, як і зокрема посилення русифікації українського населення, викликали сподіваний спонтанний спротив кращих синів і доньок українського народу, які по-геройськи стали на оборону всесторонньої самобутности Української Нації.

Жорстокі репресії Москвою Нескорених в Україні не були в силі припинити боротьби за людські, релігійні, громадські й національні права Українського Народу; навпаки, вони ще більше причинилися до поширення цих процесів, що зокрема відображені в подивугідному змісті самвидавної літератури, яка в свою чергу позитивно впливає на духово-культурне й національне відродження широких прошарків українського суспільства.

2. Українці в вільному світі на всіх континентах, а в тому числі й у З'єднаних Стейтах Америки, живо відгукнулися в обороні репресованих і ув'язнених Нескорених синів і доньок України, але, на жаль, досі не осягнено в цій справі бажаних успіхів. Справу поневолення України московсько-комуністичним імперіялізмом ще належно не розуміють керівні чинники країн вільного світу, а тому українці країн вільного світу мають невідкладний обов'язок пожвавити свої зусилля зактуалізувати справу визволення України з-під усяких займанщин якнайшвидше та якнайінтенсивніше..

3. Годі уявити собі існування тривкого миру в світі, якщо будь-де в світі існуватиме поневолення людини та будь-якого самобутного народу. З природи, кожна людина бажає пошанування її людської гідности й бажає бути вільною в рамках свобідного

свого національного суспільства. Тому боротьба проти всякого поневолення є природною, і вона продовжуватиметься аж до часу, поки не заіснує справедливий лад на землі.

В тому дусі й український нарід веде затяжну боротьбу за свою національно - державну свободу, і є в інтересі всіх народів світу, які прагнуть до справедливого ладу на землі, базованого на визнаних Об'єднаними Націями принципах самовизначення народів, підтримати справедливу боротьбу кожного народу за визволення, а в тому числі й боротьбу українського народу за відновлення народоправної суверенної Української Держави. Це, очевидно, може наступити тільки шляхом розчленування найжорстокішої ще існуючої колоніяльної імперії — Союзу Совєтських Соціялістичних Республік — на національні держави народів на їхніх власних національних територіях.

4. З'їзд визнає, що передумовою всестороннього відродження українського народу й відновлення Української Суверенної Держави й надалі залишається всеохоплююча Українська Національна Революція, яка розгорнула б у широких масах українського народу таке сильне почуття національної гордости й самобутности, що не терпіло б дальшого чужого панування в Україні й наруги над людською й національною гідністю. Це, власне, і є найсуттєвішим елементом ідеології Українського Націоналізму, що його в основу діяльности Організації Державного Відродження України прийняли її Основоположники, враз із вселюдськими принципами християнської етики й моралі.

5. Спостерігаючи легковаження руїнницького наступу замаскованих сил соціялізму й комунізму на вільні суспільства, учасники З'їзду остерігають перед замаскованим обманом, бо з досвіду українського народу знають вони, що за заслоною всього того є тоталітарна доктрина марксизму з її поліційною системою повного поневолення людини й народів, мілітантний атеїзм і доктрина злиття народів, а з тим і доктрина знищення окремішности національних культур і національних суспільств. Тому гасло «Свобода народам і гідність людині» повинно залишитися й надалі дороговказом поруч визнавання найвищого добра — «Бог і Батьківщина».

6. В Українському Націоналістичному Русі бачить З'їзд спадкоємця славних традицій боротьби за Українську Державність, базованої на Великих Актах 22-го Січня 1918 та 1919 рр. Загартований пя'тдесятилітньою підпільною боротьбою, що перейшла етапи підпілля 1930-их років і збройної боротьби під час Другої світової війни, скристалізував він духові й політичні основи ідеалу вільної української людини в вільній українській державі.

II.

1. У світлі процесів боротьби за людські, громадські й національні права кращих синів і доньок поневолених народів, з одного боку, а в світлі відважної, гідної та послідовної підтримки боротьби за людські, громадські й національні права, де б вони не були, Президентом Джіммі Картером, делеґати З'їзду щиро й сердечно вітають Президента З'єднаних Стейтів Америки й висловлюють йому повну підтримку в цій його політиці, а одночасно апелюють до Президента, щоб у всяких згадках про переслідуваних совєтським режимом дисидентів включав також імена Українських Нескорених.

2. Хилячи голови перед тінями всіх тих українців, які згинули в нерівній боротьбі з поневолювачами України, делеґати З'їзду вітають український нарід у його затяжній, нерівній та героїчній боротьбі з московсько - комуністичним імперіялізмом на рідних землях і наголошують свою солідарність у змаганні Нескорених, висловлюючи їм свій подив за їх героїзм у боротьбі проти московсько - імперіялістичного тоталітаризму й поліційної тиранії та за жертвенність собою й своїми родинами, щоб жила Украї-

на й була збережена честь Української Нації.

3. Стоячи непохитно на принципах християнської моралі й етики, як і доцінюючи віру й учення Христової Церкви як найвищі вартості людини, делеґати З'зду клонять низько свої голови перед Мучениками за віру в Бога, як і за оборону Церкви й Народу в Україні, та з подивом вітають Українську Церкву в катакомбах і бажають Їй перетривати із своїм народом важке лихоліття, щоб у слушний час засяяти перед усім світом своїм відродженням.

Одночасно З'їзд вітає щиро й сердечно Ієрархію та Духовенство Українських Церков, зокрема Його Еміненцію Блаженнішого Патріярха Йосифа кардинала Сліпого, Блаженнішого Митрополита Мстислава та Високопреосвященнішого Митрополита Йосифа Шмондюка та всіх Владик у З'єднаних Стейтах Америки й бажає всім Їм якнайуспішніше діяти на славу Бога, для добра Христової Церкви й українського народу, а зокрема — якнайкраще підготовити якнайгідніше та якнайповніше відзначення Тисячоліття Хрищення України, що стоїть перед нами.

4. З'їзд клонить голови перед маєстатом пам'яти поляглого на стійці першого Голови Проводу Українських Націоналістів, сл. п. полк. Євгена Коновальця, як і Його наступників блаженної пам'яти полковника Андрія Мельника та Олега Штуля-Ждановича, і щиро й сердечно вітає теперішнього Голову ПУН, Дениса Квітковського, враз із цілим Проводом і бажає їм якнайкращих успіхів у їх діяльності на шляху до визволення України.

При цьому, делеґати З'їзду висловлюють свою тривогу з приводу останніх деконсолідаційних подій у Державному Центрі Української Народної Республіки та висловлюють повну підтримку Проводові Українських Націоналістів у його намаганнях об'єднати всі українські політичні самостійницькі й соборницькі сили для допомоги українському народові в його боротьбі за національно - державне визволення.

5. Клонячи свої голови перед маєстатом пам'яти поляглих сорок років тому Карпатських Січовиків на полі слави в обороні національної суверенности Карпато-Української Республіки, як і перед маєстатом мученицької смерти Президента Августина Волошина в Лефортовській тюрмі, делеґати З'їзду щиро й сердечно вітають ще живих будівничих Карпато - Української Держави у всеукраїнському дусі соборности, а зокрема Прем'єра й членів уряду та Голову й членів Сойму Карпатської України й бажають їм якнайкращих успіхів у їх діяльності на користь всеукраїнської справи й карпато - української галузі Соборної України.

6. Вітаючи Світовий Конґрес Вільних Українців як верховну координуючу централю суспільно - громадської діяльности в вільному світі, З'їзд висловлює своє признання Секретаріятові СКВУ за його поважні успіхи в діяльності та бажає йому якнайкращої підготови Третього Світового Конґресу Вільних Українців, у якому представники ОДВУ візьмуть активну участь. Делеґати бажають, щоб Третій СКВУ пройшов з найкращим успіхом у атмосфері повної єдности й діловости, а зокрема — в повній солідарності з Нескореними в Україні.

7. Доцінюючи потребу повного об'єднання всіх суспільно - громадських, культурних, наукових, професійних, студентських і молодіжних, а зокрема братсько - допомогових організацій у єдиній центральній репрезентації, З'їзд щиро й сердечно вітає Український Конґресовий Комітет Америки як єдину всеукраїнську репрезентацію в З'єднаних Стейтах Америки й висловлює органам УККА всесторонню підтримку в їх корисній праці. Організація Державного Відродження України, як член - співосновник УККА, закликає своє членство всесторонньо співпрацювати як із Центра-

лею УККА, так і з його Відділами на місцях.

8. З'їзд вітає керівні органи й членство всіх Братніх Організацій ОДВУ, зокрема — Українського Золотого Хреста, Об'єднання Українських Академічних Товариств Національного Солідаризму «Зарево», Український Визвольний Фонд і МУН, як також усі Ідеологічно Споріднені Націоналістичні Організації в світі й бажає всім їм якнайкращого розвитку, зросту й успіху в праці. Делеґати апелюють до всього членства цих організацій стояти твердо на здорових основах українського націоналізму й не збиватися з них.

III.

У площині практичної діяльности Центральної Управи ОДВУ, З'їзд доручає, крім поточної діяльности, в черговій каденції:

1. Гідно відзначити в 1979 р. 50-річчя створення й діяльности Організації Державного Відродження України так центрально, як і, по змозі, в поодиноких осередках;

2. Ще в 1978 р. відзначити в особливий спосіб 30-ліття безперебійної публікації органу ОДВУ «Самостійної України»;

3. Активніше співдіяти з організаціями, які займаються обороною людських, релігійних, громадських і національних прав Українського Народу, й, зокрема, доручити Відділам постійно й своєчасно реаґувати в справі оборони Нескорених, особливо коли потреба стає гостро актуальною;

4. Пожвавити контакт із Відділами й Делеґатурами ОДВУ та всім членством шляхом відновлення видавання «Інформаційного Бюлетеню» або відповідних обіжних листів;

5. Зобов'язати кожного члена ОДВУ передплачувати журнал «Самостійна Україна» й доручити Відділам ОДВУ подавати реґулярно звідомлення зі своєї діяльности до хроніки журналу.

6. Розглянути справу про потребу й можливості редаґування сторінки ОДВУ в тижневику «Новий Шлях» у Торонті, Канада.

За Президію XXXIV З'їзду ОДВУ
М. Панасюк — голова
Лев Куделя — секретар

***

М. Скорупський

ПЕРЕГЛЯД МИНУЛОГО І НАШІ ЗАВДАННЯ

Наш 34-й з'їзд ОДВУ відбуваємо в ювілейному році вагомих для нас річниць: 60-ліття нашої Державности й 40-ліття трагічної смерти першого Голови ПУН сл. п. полк. Євгена Коновальця, які повинні не тільки зворушувати наші патріотичні почування, але також змусити нас переглянути пройдений шлях і накреслити наші завдання на майбутнє.

Національна революція, започаткована в 1917 р., і відроджені наші збройні сили привели, хоч і до короткотривалої, нашої державности в 1918 році; вони інспірували також наші пізніші збройні зриви, які, щоправда, не увінчалися бажаним успіхом, але все ж таки скріпили наші політичні сили та нашу віру в остаточне визволення. Зрив до державности Карпатської України і боротьба УПА є наявним доказом цього.

У процес дозрівання нації, а особливо на національне усвідомлення народніх мас і їх політичної думки, а також у збереження тяглости визвольної боротьби найбільший вклад зробила Організація Українських Націоналістів, і це є її історичною незаперечною заслугою. Розкол в ОУН послабив Організацію Українських Націоналістів, проте він не послабив українського націоналізму як національної революційної ідеї.

У часі між двома світовими війнами екзильний Уряд УНР за т. зв. варшавського періоду не міг розгортати самостійної політики, і хоч Голова Директорії УНР, Головний Отаман Симон Петлюра виїхав до Парижу, щоб звільнитись від обмежень, то Уряд УНР таки залишився в Варшаві зі своїми труднощами.

Після вбивства сл. п. С. Петлюри в Парижі 1926 року, дійсним Провідником нації й Творцем нової доби став полк. Євген Коновалець, який притягнув до політичної дії всі верстви суспільства, а зокрема студентську й селянську молодь, і розбудував широке підпілля в Україні та політичну акцію поза її межами. Для зміцнення моральної й фінансової бази була заснована полк. Коновальцем ОДВУ, як одна із чотирьох важливих заокеанських баз УНРуху — поруч Стрілецької Громади й УНО в Канаді та Відродження в Арґентіні й Хліборобського Союзу в Бразілії, і такою ОДВУ залишилася й до сьогодні. Отже, ОДВУ, до якої ми маємо честь належати, є найстаршою й найбільше заслуженою громадсько-політичною організацією в ЗСА.

Масовий "ісход" української еміґрації в часі Другої світової війни відкрив в історії нашого народу нову сторінку, яка чималий вплив матиме на нашу визвольну боротьбу. Сотні тисяч українців вийшли з-під різних довоєнних окупацій у вільний світ, зокрема із центрально осередніх земель; вони розповіли західнім народам про своє економічне та політичне переслідування. Нові політичні еміґранти стали на захист і на допомогу своєму поневоленому Москвою народові на рідних землях.

Сьогодні ще зарано підсумовувати заслуги й осяги нашої політичної еміґрації, бо її роля ще далеко не закінчена. Одначе, можна сміливо сказати, що вона вже зробила багато корисного для української справи й іще напевно більше зробить. Біда тільки в тому, що ми діємо розбитими на політичні угруповання силами і досі не маємо спільного всеукраїнського політичного центру.

В довоєнний період ОДВУ виконувала дуже важливі національні завдання тут, на місці, тісно пов'язана з Проводом Українських Націоналістів, однак під час Другої світової війни, коли націоналізм був тут "не в моді" ОДВУ зазнала від американських урядових чинників переслідування і її діяльність занепала. Лишився лише невеликий гурт стійких патріотів на чолі з покійним проф. О. Грановським, які нас, членів ОУН, після нашого переїзду за океан прийняли дружньо й гостинно, радіючи поповненням організації новою силою.

ОДВУ й Братні Організації відновили свою активну діяльність і здобували собі позиції та пошану серед української громади. Не бракувало нам у той час патріотичного запалу й людей, охочих до праці. Думали ми й надіялися також на наші молоді кадри в Зареві й МУН, хоч ця спроба нам не вдалася; але ця невдача спершу не виглядала такою драстичною, як ми бачимо її тепер, коли прийшов час до зміни варти. Ми були заабсорбовані в утримуванню ключових позицій в українському громадському й політичному житті, а на організаційно-внутрішні справи залишалося нам дуже мало часу. З точки зору загальних національних інтересів, те, що ми осягнули коштом організації на зовнішньому відтинкові, зовсім нас оправдує.

Високоморальні й ідейні настанови одиниць чи організацій впливають на громаду й формують її в позитивному напрямку. Тому довголітня праця УНРуху не піде намарне; вона впливає й впливатиме на діяльність молодих поколінь. Вплив УНРуху видно в процесах, які відбуваються на рідних землях, і в зрості значення української справи на чужині.

Правда, нова політична еміґрація привезла з собою крайові й таборові навики, а зокрема — політичні конфлікти й глибокі розходження. Незгода й міжусобиці в нашому житті є,

мабуть, нашим чи не національним першородним гріхом, який переслідував нас на протязі цілої нашої історії. і, на жаль, не позбулися ми його й досі.

Після Другої світової війни всі українські політичні проводи опинилися на еміґрації й продовжували, спочатку в "таборових республіках", а пізніше в країнах нового поселення політику свого "вчорашнього дня", зовсім не достосовуючись до нових політичних обставин та потреб визвольної політики. Довгі роки ми не могли позбутися воєнної психози, замикались у власні ґетта й трактували свій побут на еміґрації як тимчасовий.

Політичні центри переліцитовували себе й свої впливи в краю, а претенденти до влади мріяли про поворот до Києва, хочби й на американській чи англійській "причепі". В краю лишилася частина підпільної ОУН і продовжувала боротьбу УПА на чолі з ген. Р. Шухевичом.

На тлі "Воюючої України" зчинився був тоді в Д. П. таборах міжпартійний заколот, який довів бандерівців до «блискучого відокремлення», а згодом — до внутрішнього розколу на дві взаємно ворожі групи — З. Ч. ОУН і ОУН (з).

В той час, як відбувався останній акт трагедії УПА, вони наголошували її перемогу й тим хотіли здобути собі еміґраційні маси й політичну перевагу, підкреслюючи одночасно, що вони єдині мають право очолювати та репрезентувати визвольну боротьбу, висуваючи УГВР як останній революційний уряд на рідних землях.

У всіх тих їх диктаторських намаганнях стояла на перешкоді матірна ОУН. Ще під час Другої світової війни наші похідні групи мали більший політичний успіх, а Всеукраїнська Національна Рада в Києві на чолі з проф. М. Величківським була побудована на ширшій національній базі, ніж т. зв. Державне Управління у Львові в 1941 році і УГВР в 1946-му. Також їхні виключні претенсії до УПА розбивалися на факті, що ми перші включилися в боротьбу УПА під проводом отамана Бульби-Боровця й мали свої військові відділи раніше від них. УПА, властиво, від своїх початків і аж до кінця, була всенародньою, бо політичне зверхництво над нею бандерівці перебрали силоміць і кривавим насиллям.

З хаосу української внутрішньої політики вивела нас у 1948 році УНРада до створення якої найбільше причинився наш Провід, а зокрема — його представник сл. п. інж. О. Бойдуник та ряд інших політичних діячів з інших середовищ. На якийсь час внутрішньоукраїнські відносини ще на терені Німеччини чи Европи, а пізніше в країнах нового поселення нашої еміґрації були так-сяк унормовані, бо були лише два політичні табори: бандерівці й ДЦ УНР, хоча міжпартійна конкуренція не припинялася.

Коли ж іде про американський терен, то треба ствердити, що бандерівці ввесь час боролися за верховодство на всіх відтинках і крок за кроком здобували суспільно-громадські та фінансові установи. Тим вони зуміли краще за нас поставити свою організаційну та фінансову базу, але цей шлях не тільки не є "маґістральним" до національної революції, а тупиком, яким кінчається завданння революційної організації.

Демократичний бльок із своїми "історичними паралелями" й новими політичними формаціями, став посередині, але він не зумів збудувати активної сили в балянсі політичних сил. Тому ОУН втримувала рівновагу в укладі внутрішніх українських сил і спрямовувала інші політичні середовища до консолідації в громадському секторові, не залишаючи заходів і на політичному відтинку.

Так прийшло до першого СКВУ. Задум сл. п. полк. А. Мельника був здійснений по його смерті, в 1967 році.

Про крайові справи, а властиво — про ролю й завдання еміґрації, довший час не було устійненої думки хоч за розвитком подій в СССР, а особливо в Україні, всі слідкували з запер-

тим віддихом. В дискусії тут, на чужині, вважалося політичну еміґрацію за сіль землі, й від неї узалежнювалося долю України. Дехто підходив до крайових справ під кутом партійних інтересів, а були й голоси, що в підсовєтській дійсності нема й не може бути ніякого організованого спротиву.

Властиво, на процеси в краю перший звернув увагу Д. Андрієвський, висловлюючи свої думки в українській пресі й неменш активним на цьому відтинку був Іван Багряний, який відважився в час "таборових республік" у Німеччині на дуже непопулярне в той час твердження, що наші майбутні кадри є в Україні взагалі, в тому в комсомолі й комуністичній партії України.

Тим часом, у половині 60-х років повіяло з України новим духом: літературне відродження, а вслід за ним — політичні арешти й широко закроєний рух спротиву російському імперіялізмові.

Наскільки наша еміґрація була тими подіями на рідних землях заскочена й до них належно не підготована, свідчить факт гарячої дискусії довкола питання «зустрічатися чи не зустрічатися» а також різна інтерпретація самвидавних матеріялів і наставлення до Л. Плюща й ген. П. Григоренка.

В самвидавних матеріялах одні дошукувалися чистого націоналізму, а другі — марксизму, хоч там національне питання й залежність від Москви були поставлені дуже ясно. Наші дисиденти поставили собі передовсім за ціль боротися за людські права й рятувати субстанцію нації, виходячи з позицій совєтської конституції й реальної дійсности в Україні. Сьогодні ми бачимо, що вибрана ними метода й тактика боротьби відповідає тамошнім умовинам і, як виявляється, є найбільше загрозливою для Москви. Тому то Москва була примушена замінити свою конституцію.

Розбіжності в оцінці визвольних процесів в Україні існують і по сьогодні, й по цій лінії почався виразний поділ політичних сил. Отже, ми, властиво, вернулися до нашої внутрішньополітичної ситуації з-перед 30 років тому. Д. Ц. УНР не зумів втримати належного йому авторитету й достойности, а пішов на манівці.

Правильну позицію до крайових проблем займав наш Провід на протязі цілої дії нашої еміґрації, а останньо чітко з'ясував її покійний Голова ПУН сл. п. Олег Штуль-Жданович: наголошувалося, що еміґрація є лише допоміжним чинником у процесі визволення нашої нації; натомість, форма правління в нашій майбутній вільній державі буде вирішена нашим народом на рідних землях.

Одначе, щоб мати зв'язки з Україною і з глибоким знанням і розумінням процесів в Україні в якійсь мірі впливати на формування визвольної політики, ці зв'язки мусять бути тривкі й живі, а вивчання обставин — об'єктивне й постійне.

Мало того, ми повинні підтримати сучасних борців за людські права й волю України всіма доступними для нас засобами й активно включитись у співдію: інформувати наш народ про події в вільному світі, про нові політичні напрямки й концепції, про життя й досягнення української еміґрації та наші плянування на майбутнє. Найголовніше наше завдання під сучасну пору є стати в обороні наших політичних в'язнів у Совєтському Союзі, організовано, пляново, масово й усіма засобами, щоб надати цій визвольній боротьбі нашого народу якнайбільший розголос і здобувати для української справи симпатиків та прихильників у вільному світі.

Треба доказати не на словах, а на ділі, що в наших національних змаганнях край і еміґрація становлять одну орґанічну цілість.

Ясно й зрозуміло, що силами нашого середовища всього цього зробити не зможемо. Крайовій ділянці, якою займається ПУН, треба дати якнайбільшу моральну й матеріяльну підтримку, в першу чергу засобами нашого руху, — а також в якійсь мірі

організувати ширшу підтримку громади.

Націоналізм є рухом доби, а наше гасло «Свобода народам, гідність людині» є вже універсальним гаслом, і його треба використати в нашій праці тут, на чужині, для підтримки й скапіталізування нашого руху опору на рідних землях, який найголосніше підніс гасло боротьби за універсальні принципи свободи одиниці й нації.

Отже, переглянувши минуле й накресливши наше основне завдання на майбутнє, ми мусимо тут сказати собі ясно: чи зможемо в громадсько-політичному житті зберегти наш дотеперішній престиж, наші позиції, як складової частини УНРуху, і чи маємо кому свій 50-ти річний дорібок передати ?

Сучасний стан в ОДВУ, хоч і незавидний, та проте не зовсім критичний. Залежить, як хто його бачить і оцінює, і які ставить вимоги. Ми ще не лежимо «на лопатках», як дехто з нас це надто драматизує; доказом того, що так не є, може бути наш здвиг в Лігайтоні, на цій оселі, в минулому році, з приводу посвячення пам'ятника О. Ольжича, де було біля п'яти тисяч народу; відбувся величавий похорон Покійного Голови ПУН сл. п. Олега Штуля-Ждановича й досить успішні, в останніх двох роках, збірки на потреби УНРуху.

Правда, якщо порівняти сьогоднішній стан до попередніх років, то чисельність нашого активу зменшилася, внутрішня діяльність відділів послабла, але на зовнішньому відтинкові громадсько-політичної праці наші позиції і впливи лишилися ті самі, або й збільшилися. Про це свідчить вислід конвенцій українського Народнього й Братського Союзів, акція друга Я. Стасика на конвенції Спілки Автомобільних робітників і контакти з американською пресою й телевізійними аґенціями, встановлені нашими молодими друзями Я. Белендюком, Б. Петриною й Р. Куделею, які цією відважною спробою внесли в нашу дотеперішню діяльність новаторство, бо зв'язок з американським суспільством і інформаційними аґенціями давно вже був для нас потрібний.

Маємо також і інші приклади індивідуального зусилля й ефективности в праці: друг М. Ящук зібрав найбільшу суму на коляду на нашому терені, д-г В. Марущак сам один зорганізував академію 22-го січня в Пасейку, д-р П. Стерчо також не має багато помічників у праці Відділу УККА в Філядельфії, але провадить громадську працю дуже активно. В Чікаґо друг Панасюк зумів об'єднати громаду на всеукраїнській базі; і таких прикладів є більше. Отже, нові вимоги часу й нові спроби активної праці малих гуртків чи одиниць є гідні наслідування й продовжування.

З даних, які я маю, лише декілька наших відділів працює бездоганно згідно з нашими правилами: відбувають регулярно, чи по потребі, сходини, збирають членські вкладки, звітують і виконують усі доручення Центральної Управи ОДВУ й беруть активну діяльність у своєму осередку. В інших осередках ця справа виглядає дещо інакше. Члени ОДВУ розплилися по різних громадських установах і з тих позицій діють на користь нашої організації, а в випадку потреби контактуються з управою свого відділу, бо сходини відділу відбуваються дуже рідко. Є також наші делеґатури й відділи, де нашу організацію репрезентує одна особа, і ця особа задає тон у цілій громаді, а решта членів, хоч і не активна, то все-таки дає певну моральну підтримку нашому представникові.

Очевидно такий стан довго тривати не може; ми мусимо посилити працю цілого нашого колективу, бо інакше наша зірка перед громадою дуже скоро згасне.

Найбільше недописує у нас звітність і контакт низових клітин з Центральною Управою, і це відбивається на координації нашої роботи в терені,

а також на веденні однієї лінії нашої організації.

В цій ситуації більше раціонально було б висилати наших з'вязкових і доповідачів із виступами перед громадою по наших осередках, які підбудовували б наш авторитет і влегшували б працю нашим людям на місцях, скріплювали б організаційний зв'язок із тереном, більше дружнім порядком, аніж часто непереконливими закликами до дисципліни.

Сьогодні ні одна організація не спроможна на ширшу діяльність без участи в ній громади. Нам треба втягати в нашу орбіту людей зпоза нашого середовища, до конкретної праці, або робити здорове громадське домовлення з іншими середовищами чи організаціями, бо інші організації не в стані організувати загально-національні виступи чи імпрези.

На послаблення діяльности відділів ОДВУ складається багато причин, а між ними — три найголовніші:

1. старіння й відхід членства в приватне життя.
2. розсвареність окремих одиниць між собою ще з минулих років.
3. брак допливу нових сил, а зокрема молоді, до нашої організації.

Перша причина цілком зрозуміла; це явище природнє в житті цілої нашої еміграції; другої не повинно в нас бути, а за третю відповідаємо всі ми разом.

Дотепер, куди не глянь, на всіх відтинках організаційної роботи трудилися одні й ті ж самі люди, майже без відпочинку, а решта членства назагал в роботі була пасивна. В найліпшому випадкові давали свої грошові пожертви на різні цілі, а дехто робив прикрі й необґрунтовані зауваження відносно діяльности УНРуху, не виявляючи охоти до праці,щоби недоліки направити.

Люди активні, які проявляють в роботі власну ініціятиву й висувають нові концепції, пробивають шлях до проґресу, але це, мабуть, не для всіх було зрозуміле, й на цьому тлі були в минулому недружні суперечки й виступи. На мою думку, ми за останні два роки з тих неґативних проявів вилікувались, і кожний розуміє, що не треба поганяти того коня, що тягне, а того, що відстає!

Поновлення наших рядів молодими людьми, під цю пору, являється в нас найпекучішою проблемою і нашим першочерговим завданням. Якщо ми в наступних двох роках цього не зробимо хоч частинно, то наша організація буде наближатися до свого кінця. Рік за роком наші сили будуть слабнути, організація корчиться, а згодом вийде зі строю. Залишиться лише невеликий гурт «прапороносців» і тих, що будуть носити наші реґалії, але вже без організаційної колони.

Зараз ми ще в силі цю зловісну картину відхилити; може вона прибере інший вигляд, або змінять її політичні обставини, але до цієї акції треба взятися всім нам без вийнятку, не лишати ці завдання для Центральної Управи чи її референтів.

Кожний наш член повинен приєднати до організації мінімум ще одного члена з родини чи зпоза нашого середовища. Тоді ми будемо мати ґарантію, що буде кому перебрати зміну варти.

Від двох років діяла молодіжна секція при Центральній Управі ОДВУ й мала певні успіхи, але належної підтримки від загалу членства вона не дістала.

Заплановано відновити й посилити працю МУН і Зарева; це остання, мабуть наша спроба, яка також буде залежати від нас усіх, а не тільки від людей, які цю справу ставлять.

Добре, що, нарешті, наша Видавнича Спілка в Чікаґо та справа оселі Ольжича не є більше притокою до з'їздових сварок. Час гоїть рани, а люди набираються досвіду.

У нас уже нема двоторовости, розподіл праці й компетицій упорядкований. ОДВУ відповідає за всі суспільно-громадські справи на терені ЗСА, а організаційна сітка спрямовує свою діяльність на крайову ділянку, в тісній співпраці з крайовим секто-

ром ПУН. Ми ж є одні і ті ж самі люди, отже, в співдії творимо одну нероздільну цілість.

При тому треба пам'ятати, що без нашої фундаментальної бази, яку дає нам ОДВУ й Братні Організації, не мислима була б праця крайового сектора, а тим більше — праця ПУН-у. ОДВУ й Братні Організації на терені ЗСА мають уже за собою довголітню практику й претиж серед громади, тому можуть мобілізувати людей до співпраці й збирати потрібні нам фонди на поодинокі цілі. Українська громада є вже настільки свідома своїх завдань, що вона радо підтримує кожну добре обдуману й потрібну для української справи акцію.

Доказом цього може бути побудова пам'ятника Шевченкові в Вашінґтоні, українські Катедри в Гарвардському університеті чи пам'ятник О. Ольжича.

Важливість суспільно-громадського сектора в системі УНРуху, як і в загальному житті цілої української еміґрації, незаперечна, і вона буде щораз збільшуватися, бо брак допливу нових сил та твердий біологічний закон повільної асиміляції буде відчутний у першу чергу на політичних середовищах.

Процес старіння кадрів, які вийшли з ріднних земель на еміґрацію, і спадок організаційного потенціялу помітний у всіх українських політичних середовищах; чи молоді кадри та їх нові думки й активна настанова до сучасних потреб і проблем визвольної дії на рідних землях будуть стимулювати їх ріст та впливатимуть на їх нову структуру чи навіть нові ідейно-політичні позиції, покаже вже недалеке майбутнє.

Покищо, пропорція чи відношення внутрішньо-політичних сил буде втримуватися ще довший час та сама — звичайно, під умовою, якщо всі будуть цупко триматися своїх політичних центрів. Помиляються ті, що думають виплинути на вершини політичного життя опінією чужих середовищ. Без нашого мандату їхні зусилля даремні. Ми не є кристальні, але громада й український політичний світ нас потребує.

З огляду на відсутність спільного й єдиного політичного центру та зменшення потенціялу організацій, важіль політичних середовищ буде пересовуватися на громадський сектор. Цього, мабуть, свідомі всі політичні угруповання, і тому змагання за впливи на III-му СКВУ будуть дуже завзяті; і ми в свою чергу повинні докласти всіх зусиль, щоб ця всеукраїнська громадська централя, яка об'єднує всіх українців у вільному світі й має найбільші реальні перспективи на майбутнє, не була опанована одним політичним середовищем і змогла виконувати покладені на неї завдання й надії.

З цієї традиційної місії, яка припадає на наше середовище, ми повинні й цим разом вийти переможно!

Петро Надтисянський

РЕЦЕНЗІЇ

Степан Клочурак, ДО ВОЛІ: Спомини Нью Йорк: Карпатський Союз, 1978, 190 сторінок.

Степан Пугач. У МАДЯРСЬКІЙ ТЮРМІ: Спогади молодого в'язня. Нью Йорк: Карпатський Союз, 1978, 40 сторінок.

Сороклітній ювілей народження Карпато-Української Держави, у проводі з о. монс. д-ром Августином Волошином, започатковано відзначувати вищеназваними публікаціями праць видатних колишніх карпато-українських діячів. Степан Клочурак — це колишній співтворець Гуцульської Республіки в 1919 р., зі столицею у Ясінню, та провідний політичний діяч в часі між двома світовими війнами, а в 1939 році — посол до Сойму Карпатської України й міністер національної оборони Карпато-Української Республіки, на чолі з президентом А. Волошином і прем'єром Юліяном Ревяєм. Другий автор, Степан Пугач, це — колишній провідний діяч Союзу Підкарпатських Пластунів, а відтак активіст "Карпатської Січі". Пугач — це псевдонім автора.

«Карпатський Союз» зробив дуже корисне діло, публікуючи обидві ці праці саме на початку 40-літніх ювілейних святкувань. Бо ж, фактично, автономна Карпато-Українська Держава, зфедерована з чехами й словаками, виникла 8-го жовтня 1938 р., коли-то спільними зусиллями всіх карпатських українців, включно з тогочасними москвофілами, покликано до життя й дії перший автономний уряд. Власне, під проводом уряду о. Августина Волошина від 27-го жовтня 1938 р. аж до 14-го березня 1939 р. проходило державне будівництво, в надії, що для всієї Соборної України «сонце зійшло з заходу».

Обидві праці гейби себе взаємно доповнювали. Клочурак описує боротьбу карпато-українських гуцулів за скинення мадярського панування в 1918-1919 рр, а Пугач описує помсту мадярів над свідомим населенням Карпатської України двадцять років пізніше за те, що воно заявило своє Богом йому дане право жити вільним духово-культурним і національно-політичним життям в рамках Української Держави. Обидва автори однозгідні в описі мадярської жорстокости в відношені до своїх жертв, як і безмірної бундючости поруч із зневажанням усього не-мадярського.

Обидві ці книжки вартісні тим, що передають опис історичних подій самими учасниками тих подій. Клочурак — продукт мадярського виховання, але з українським серцем і душею — був старшиною в мадярській армії під час Першої світової війни, з якої перейшов до Української Галицької Армії, а Пугач — це дитина відродженого під культурним і національно-державницьким оглядом карпато-українського села за часів боротьби за автономію в Чехо-Словаччині й відтак чоловий виховник карпато-українських пластунів і «Карпатських Січовиків». За молодих років, Клочурак був «під утиском» мадярської автократії, проти якої гуцули відважно боролися, а Пугач виростав у чи не найдемократичнішій країні европейського суходолу. І обидва вони однаково оцінюють мадярську поведінку супроти карпатських українців, один у 1918-1919 рр., а другий після Кривавого Березня 1939 року.

Обидві праці читаються легко, бо написані вони дуже образно. Обидві повинні б бути настільною літературою кожного українця, щоб таки не забувати, що не тільки «москалики» утискували й поневолювали український нарід. А дехто ще плекає в серці мрії поневолювати окремі частини України в майбутньому...

Тверду обкладинку праці Степана Клочурака зілюстрував маестро Ед-

вард Козак, а скромну обкладинку брошури Степана Пугача зілюсрував «Олег». Немає праці без недотягнень. Так сталося і з обидвома рецензованими працями. В загальному, однак, обидві праці вносять цінний вклад у літературу з великого Змагу до Волі Срібної Землі в першій половині двадцятого сторіччя.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ» ЗЛОЖИЛИ,

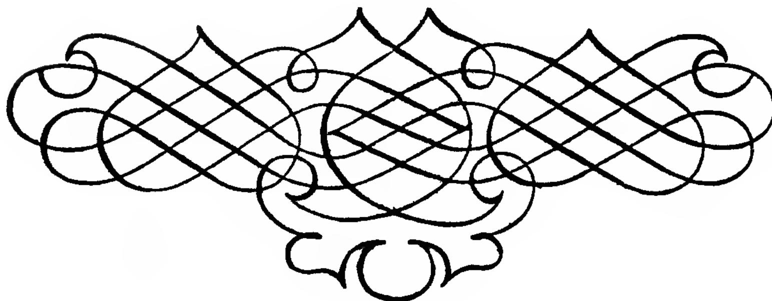
ЗСА :

Василь Мельничин	20.00 дол.
Володимир Різник	5.00 дол.
Ярослав Стасик	5.00 дол.

Канада:

Павло Дуда	5.00 дол.

Щиро дякуємо !

Річна передплата 10.00 долярів
Ціна одного прим. 1.75 долярів
Видається шість разів в рік

Printed and **bound by:**

UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING and PRINTING CO. INC.
2315 W. Chicago Ave. — Chicago Ill. 60622 USA — **Telephone AR 6-0066**